COLECŢIA RÂSUL LUMII

NORA EPHRON

Arsuri la stomac

HUMANITAS

NORA EPHRON

ARSURI LA STOMAC

Traducere din engleză de
IORDANA şi ŞTEFAN FERENŢ

— 2006 —

CUPRINS

1 6
2 20
3 41
4 57
5 79
6 89
7 108
8 125
9 142
10 160
11 186
12 200
13 207

NORA EPHRON (născută în 1941 la New York) este o binecunoscută eseistă, romancieră, scenaristă şi regizoare de film americană. După ce a obţinut o diplomă în jurnalism la foarte exclusivistul colegiu Wellesley în 1962, a ajuns reporter la *New York Post,* devenind treptat una dintre cele mai bine cotate ziariste din ţară, graţie articolelor ei din *Esquire, New York Times Magazine* şi *New York Magazine Heartbum* (roman din 1983, ecranizat după un scenariu scris de ea însăşi în 1986, interpretat de Jack Nicholson şi Meryl Streep şi regizat de Mike Nichols) este inspirat din cea de-a doua căsătorie ratată a autoarei. Ironia spumoasă şi asumarea condiţiei de femeie modernă, prea puţin dispusă la compromisuri, dar care nu abandonează total romantismul şi idealismul feminin, i-au inspirat numeroase alte scenarii de film, extrem de apreciate şi de iubite de public, dintre care trei au fost nominalizate la Oscar pentru cel mai bun scenariu original: *Silkwood* (1983, cu Meryl Streep şi Kurt Russell), *When Harry Met Sally* (1989, cu Billy Crystal şi Meg Ryan) şi *Sleepless in Seattle* (1993, cu Tom Hanks şi Meg Ryan). Filmele cele mai recente semnate de Nora Ephron (scenariu şi regie) includ *You've Got Mail* (1998, cu Tom Hanks şi Meg Ryan) şi *Bewitched* (2005, cu Nicole Kidman). Printre scrierile sale se numără *Wallflower al the Orgy* (eseuri, 1970), *Crazy Salad: Some Things About Women* (1975 – o privire critică şi simpatetică, totodată, asupra feminismului) şi *Scribble Scribble: Notes on the Media* (1978 – eseuri despre mass-media).

Pentru Mana şi Bob

1

În prima zi, nu mi s-a părut amuzant. Nu mi s-a părut amuzant nici în a treia zi, dar am reuşit să fac haz de situaţie. „Cel mai nedrept lucru în toată afacerea asta”, am spus, „este că nici măcar nu sunt în stare să fixez o întâlnire”. În sfârşit, trebuia să fiţi de faţă, cum se spune, pentru că în clipa când aştern povestea pe hârtie, ea nu mai pare amuzantă. Dar ceea ce a făcut-o amuzantă (ascultaţi-mă pe mine!) e cuvântul „întâlnire”, care, atunci când îl spui cu voce tare la sfârşitul propoziţiei, sună minunat de adolescentin, şi cum nu sunt o adolescentă (ei, da, am treizeci şi opt de ani), iar motivul pentru care era puţin probabil să mă aflu în situaţia de a fixa o întâlnire la aflarea veştii importante că cel de al doilea soţ al meu îşi luase o amantă a fost că eram însărcinată în luna a şaptea, deci n-am putut decât să râd, deşi ştiu că cei din grupul meu râdeau pentru că încercau să mă înveselească. Chiar aveam nevoie să mi se ridice moralul. Mă aflam la New York, în apartamentul tatălui meu. Plângeam aproape tot timpul şi, de fiecare dată când încetam cu plânsul, trebuia să mă uit la mobila de nuc incredibil de deprimantă a tatălui meu şi la lămpile din ardezie gri, care mă făceau să plâng din nou.

Sosisem cu avionul la New York la câteva ore după ce descoperisem legătura amoroasă dintr-o dedicaţie foarte dezgustătoare făcută soţului meu pe o carte de cântece pentru copii pe care o primise în dar de la ea. Cântece pentru *copii*. „Acum poţi să-i cânţi aceste cântece lui Sam”, spunea până la un punct dedicaţia dezgustătoare, şi nici n-aveţi idee cât de tare m-am enervat doar imaginându-mi copilul de doi ani, copilaşul meu, inclus – printr-o dedicaţie idioată – în această legătură amoroasă între soţul meu, o persoană relativ scundă,

şi Thelma Rice, o persoană foarte înaltă, cu un gât lung ca un braţ şi un nas lung ca un deget mare, şi încă să-i vedeţi gambele, ca să nu mai vorbim că avea platfus.

Apartamentul tatălui meu era neocupat, tata fiind transportat cu doar câteva zile înainte la spitalul de nebuni de sora mea Eleanor, cunoscută drept Fiica cea Bună, ca să se diferenţieze de mine. Tatăl meu duce o complicată existenţă psihologică alături de cea de a treia soţie a sa, care, în paranteză fie spus, e sora celei mai bune prietene ale mele de altădată, Brenda. În urmă cu o săptămână, cea de a treia soţie a tatălui meu hoinărise pe Third Avenue, într-un prosop, când a fost identificată de Renee Fleisher, care a fost în liceu cu Brenda şi cu mine. Renee Fleisher l-a sunat pe tata, care nu se afla în situaţia să ofere ajutor, întrucât era parţial deranjat psihic, şi atunci Renee m-a sunat pe mine la Washington. „Nu-mi vine să cred", a spus ea. „Tocmai m-am întâlnit din întâmplare cu sora cea mare a Brendei şi spune că e căsătorită cu tatăl tău." Şi mie mi-a venit foarte greu să cred când s-a întâmplat: să constaţi că tatăl tău se căsătoreşte cu sora mai mare a duşmanului tău de moarte este o coincidenţă prea mare pentru gustul meu, chiar dacă sunt de acord că lumea e mică. Nu ai de ales dacă eşti evreu. „N-am nimic împotrivă dacă te căsătoreşti cu sora Brendei, îi spusesem tatălui meu când m-a sunat să spună ce avea de gând, dar, te rog, pune-o să semneze un contract prenupţial, ca atunci când vei muri nimic din averea ta să nu sfârşească în mâinile Brendei". În concluzie, sora cea mare a Brendei a semnat contractul, asta în urmă cu trei ani, iar acum iat-o pe Renee Fleisher la telefon să spună, hei, alo, sora Brendei s-a căsătorit cu tatăl tău şi, fiindcă veni vorba, hoinărea pe Third Avenue înfăşurată într-un prosop. I-am transmis totul surorii mele, Eleanor, care a fost atât de bună şi s-a dus la apartamentul tatălui meu unde a pus nişte haine pe sora Brendei şi a expediat-o la mama ei, în Miami Beach, iar pe tata l-a dus într-un loc numit Seven Clouds[1], un nume nu tocmai de bun augur pentru un spital de nebuni, dar aţi fi uimiţi să vedeţi ce puţine variante există în privinţa spitalelor de nebuni. După ce tata a plecat să se

dezintoxice şi să facă scrumiere din frunze, apartamentul lui din New York a rămas liber.

Aveam cheile de la apartamentul tatălui meu; locuisem acolo adeseori în ultimul an, fiindcă eram lefteri. Când eu şi Mark ne-am căsătorit eram bogaţi, dar, doi ani mai târziu, eram făliţi. De fapt, nu chiar făliţi, pentru că aveam dividende. Ne-am cumpărat un sistem stereo care a mâncat mii de dolari, o casă la ţară, în Virginia de Vest, care mâncase zeci de mii de dolari, o casă în Washington, care mâncase sute de mii de dolari, şi am cumpărat *lucruri,* Dumnezeule, într-adevăr am cumpărat ceva lucruri. Giruete şi cuverturi matlasate şi căluşei şi vitralii şi cutii de tablă şi oglinzi de buzunar şi ceşti de ciocolată Cadbury şi ilustrate cu San Francisco înainte de cutremur, aşa că dispuneam de ceva, doar că nu aveam bani deloc. Niciodată n-am înţeles prea bine cum am trecut de la foarte mulţi bani la foarte puţini, dar în momentul de faţă, fără îndoială, înţeleg totul un pic mai bine, pentru că celălalt lucru care ne-a mâncat banii a fost legătura amoroasă cu Thelma Rice. În perioada acestei legături, Thelma a plecat în Franţa, şi ar trebui să vedeţi facturile de telefon.

În ziua când am descoperit cartea cu cântece pentru copii, cu dedicaţia aceea dezgustătoare, nu ştiam de facturile telefonice. „Dragul meu Mark", începea dedicaţia, „am dorit să-ţi dăruiesc ceva ca să marchez ceea ce s-a întâmplat astăzi, care face viitorul nostru mult mai limpede. Acum îi poţi cânta aceste cântece lui Sam şi, într-o zi, i le vom cânta împreună. Te iubesc. Thelma." Asta era. Nici nu-mi venea să cred. Mă rog, adevărul este că nici n-am crezut. M-am uitat din nou la semnătură şi am încercat să pretind că vine de la alt nume, numele cuiva necunoscut, şi nu al cuiva cunoscut, dar existau T-ul şi o-ul, clare ca bună ziua, chiar dacă literele din mijloc erau un pic şleampete, şi nu prea ai ce face cu un nume care începe cu un *T* şi se termină cu un *a,* decât Thelma. Thelma! Tocmai fusese la noi la prânz! Ea cu soţul ei, Jonathan – de fapt, nu veniseră pentru masa de prânz, dar au rămas până după desert, o prăjitură cu morcov în care pusesem prea mult

ananas, dar care a fost grozav de bună în comparaţie cu deserturile Thelmei. Thelma face mereu budinci din alea cleioase. Thelma, soţul ei, Jonathan (care s-a dovedit că ştia totul despre legătura amoroasă), şi soţul meu, Mark, adică toţi trei au stat jos, în timp ce eu m-am aferat pe lângă ei, într-o rochie lălâie de gravidă, servindu-le prăjitura cu morcov şi cerându-mi scuze pentru ananasul zdrobit.

S-ar putea să vi se pară ciudat că venirea lor la prânz mă deranjează atât de mult, dar unul dintre cele mai îngrozitoare lucruri legate de descoperirea unei asemenea probleme este că ai impresia că eşti proastă, şi ideea că eu i-am invitat şi ei chiar au acceptat şi că, în realitate, toţi trei se aflau acolo considerând că eu eram un fel de proasta satului a înrăutăţit situaţia şi mai mult. Dar partea cea mai umilitoare a fost că a doua zi Thelma a sunat să-mi mulţumească şi să-mi ceară reţeta prăjiturii cu morcov, iar eu i-am trimis-o. Bineînţeles, am suprimat ananasul zdrobit. „Iată reţeta prăjiturii cu morcov", i-am scris pe o carte poştală, „cu micile scăpări eliminate". Mă tem că am plasat o feţişoară zâmbitoare lângă reţetă. Nu sunt genul de persoană care desenează feţişoare, dar sunt momente când e tot ce ai de făcut. Acum, de exemplu, aş pune o feţişoară chiar la sfârşitul acestei fraze, numai că ar fi o feţişoară încruntată.

Ar trebui să subliniez că, deşi mi-a venit foarte greu să cred că Mark avea o legătură amoroasă cu Thelma, mi-am dat seama că era încurcat cu cineva. Aşa am şi dat peste cartea cu cântece: iscodeam curioasă prin sertarele lui, căutând puncte de reper. Chiar Thelma! M-a enervat efectiv. Alta era treaba dacă i se aprindeau călcâiele după o femeiuşcă oarecare, dar el avea o legătură cu o persoană care nu numai că era uriaşă, dar era o uriaşă deşteaptă. Ca să nu mai pomenesc de la câte petreceri am venit acasă, în timp ce legătura amoroasă se desfăşura în secret şi am spus, în timp ce mă dezbrăcăm: „Dumnezeule, Thelma a zis o chestie foarte amuzantă în seara asta." Apoi îi repetam lui Mark totul, cuvânt cu cuvânt. Ce proastă am fost! *Ce proastă am fost!* Până şi eu ştiam că Thelma avea o aventură! Toată lumea ştia. Discuta cu cine se

nimerea şi în mod public despre posibilitatea ca soţul ei, Jonathan, să fie trimis într-un post îndepărtat oarecare, din partea Departamentului de Stat, urmând ca ea să rămână în Washington şi să cumpere un apartament.

— Vorbeşte despre apartamente, m-a sunat să-mi spună într-o zi prietena mea Betty Searle. Evident, e încurcată cu cineva.

— Eşti sigură? am întrebat-o.

— Bineînţeles că sunt sigură, a spus Betty. Întrebarea este cu cine.

S-a gândit o clipă.

— Poate cu senatorul Campbell, a adăugat ea. Şi el vorbeşte despre apartamente.

— Senatorii discută mereu despre apartamente, am spus eu.

— Asta-i adevărat, a zis Betty, dar cine altcineva ar putea fi?

— Am să-l întreb pe Mark, am spus eu.

— Crezi că Thelma Rice are o aventură cu senatorul Campbell? l-am întrebat pe Mark în seara aceea.

— Nu, a răspuns el.

— Ei bine, are totuşi o legătură amoroasă cu cineva, am spus.

— De unde ştii?

— Vorbeşte despre cumpărarea unui apartament, în caz că Jonathan e trimis în Bangladesh, am precizat.

— Jonathan nu va fi trimis în Bangladesh, a spus Mark.

— De ce nu?

— Pentru că avem încă sub protecţie Bangladeshul, a zis Mark.

— Atunci în Volta Superioară, am spus eu.

Mark a clătinat din cap dezaprobator, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă că fusese târât într-o conversaţie de fetişcane disperate şi şi-a reluat lectura din *House & Garden.* La scurt timp după asta, discuţia despre apartamente a încetat.

— Thelma nu mai vorbeşte despre apartamente, m-a sunat să-mi spună Betty într-o zi. Ce crezi că înseamnă asta?

— Poate că s-a terminat, am zis eu.

— Nu, a spus Betty. Nu s-a terminat.

— De unde ştii?

— S-a epilat pe picioare, a spus Betty, apoi a adăugat încet: Pentru prima oară. Şi apoi, şi mai încet: Şi nici măcar n-a venit vara.

— Înţeleg ce vrei să spui, am zis.

Betty Searle era realmente o vrăjitoare în lucrurile astea şi, de fapt, în privinţa multor lucruri. Se putea duce la un dineu în Washington şi a doua zi era în stare să-ţi spună cine era pe punctul de a fi concediat – doar în funcţie de felul în care fusese plasat la masă! Ar fi trebuit să fie kremlinolog în zilele când tot ce ştiam despre Rusia se baza pe fotografia cu ziua de 1 Mai. Ticuri nervoase, clipiri din ochi şi ridicări din umeri care nu păreau nimic altceva decât manierisme enervante pentru muritorii de rând reprezentau pentru Betty semne de furtună. Odată, de pildă, la un cocktail, a înţeles că Secretarul pentru Sănătate, Educaţie şi Asistenţă Socială era gata să fie concediat pentru că soţia vicepreşedintelui îl sărutase de rămas-bun şi apoi îl mângâiase pe umăr.

— Dacă cineva te mângâie pe umăr când eşti în cabinet, dai de belea, a spus Betty a doua zi.

— Dar a fost doar soţia vicepreşedintelui, am zis eu.

Betty a clătinat din cap, ca şi cum n-aveam să fiu în stare să mă învăţ minte niciodată. Mai târziu, în ziua aceea, l-a sunat pe Ministrul Sănătăţii, Educaţiei şi Asistenţei Sociale şi i-a spus că avea zilele numărate, dar el era atât de ocupat să se lupte cu grupul de influenţă pentru tutun, încât nu i-a dat atenţie. Două zile mai târziu, grupul de influenţă pentru tutun a închiriat marea sală de bal de la Washington Hilton ca să sărbătorească eliberarea sa din funcţie, iar Secretarul pentru Sănătate, Educaţie şi Asistenţă Socială şi-a început pregătirile pentru un turneu de conferinţe.

— Deci, cu cine crezi că este încurcată Thelma? a întrebat Betty.

— Ar putea fi oricine, am spus eu.

— Fără îndoială că ar putea fi oricine, a zis Betty, dar cine este?

— Ce părere ai de congresmanul Toffler? am zis eu.

— Crezi? a zis Betty.

— Mereu vorbeşte despre cât de genial este, am observat eu.

— Şi la ultimul dineu l-a aşezat chiar lângă ea, a spus Betty.

— O să-l întreb pe Mark, am zis eu. El a stat de cealaltă parte.

— Crezi că Thelma Rice are o legătură amoroasă cu congresmanul Toffler? l-am întrebat pe Mark în seara aceea.

— Nu, a răspuns Mark.

— În sfârşit, indiferent cu cine are o legătură, încă o mai are, am spus eu.

— De unde ştii? a zis Mark.

— S-a epilat pe picioare, am spus eu. Şi suntem abia în luna mai.

— Bârfa este în floare săptămâna asta, nu-i aşa? a spus Mark. De la cine ai aflat?

— De la Betty, am zis eu.

Mark a revenit la lectura lui din *Architectural Digest* şi la scurt timp după asta Thelma Rice a plecat în Franţa pentru câteva săptămâni, iar eu şi cu Betty am trecut la tema asistentului Preşedintelui, care o suna pe Betty în toiul nopţii şi-i spunea „Aşteaptă-mă la Rotondă şi am să te gâdil la ţâţe”, plus alte comentarii bizare, în care era vorba de Washington şi sex.

— Ce-ar trebui să fac? m-a întrebat Betty într-o zi la prânz.

— Spune-i că, dacă nu încetează, ai să telefonezi la ziar, am spus eu.

— Am făcut-o, a zis Betty, şi ştii ce a spus? A spus: „N-ai trăit cu adevărat dacă nu m-ai prins la înghesuială”. Apoi, a râs pe înfundate, ca un nebun, a zis ea, scormonind în salata de pui Albert Gore. Oricum, nu pot dovedi că este el, a adăugat, deşi Thelma spune mereu că este un fustangiu notoriu.

— Asta spune şi Mark mereu, am remarcat eu.

Ar fi trebuit să-mi imaginez, bineînţeles. Până când am ajuns să pricep, afacerea începuse de luni de zile, de şapte

luni, exact de când rămăsesem însărcinată. Ar fi trebuit să-mi dau seama, ar fi trebuit să bănuiesc ceva mai curând, mai ales pentru că, în vara aceea, Mark şi-a petrecut foarte mult timp la dentist. Eu eram în Virginia de Vest cu Sam şi făceam orificii de ventilare în borcanele pline cu omizi, iar Mark pleca în şi din Washington să-şi trateze canalele rădăcinilor şi gingiile şi să primească instrucţiuni pentru curăţarea dinţilor cu aţă dentară şi o punte adevărată, fără să se plângă niciodată de inconveniente, de durere sau de plictiseala de a fi obligat să-l asculte pe Irwin Tannenbaum, doctor în chirurgie dentară, zumzăind la clarinetul său. Apoi a venit toamna, ne-am întors la Washington şi, în fiecare după-amiază, Mark îşi făcea apariţia de la birou prin garaj şi spunea că iese să-şi cumpere şosete şi, tot în fiecare seară, se întorcea cu mâna goală şi spunea că este de necrezut cât de greu e să găseşti în oraşul acela o pereche de şosete făcute cum trebuie. Patru săptămâni a durat ca să mă prind! De neiertat, mai ales pentru că aproape la fel a procedat şi primul meu soţ când a venit acasă după ce şi-a petrecut după-amiaza în pat cu cea mai bună prietenă a mea, Brenda, care, ulterior şi ca urmare, a devenit duşmanul meu de moarte. „Unde ai fost în ultimele şase ore?” l-am întrebat pe primul meu soţ. „În oraş, să cumpăr becuri”, a spus el. Becuri. Şosete. Cum se face de mă căsătoresc cu bărbaţi care vin cu asemenea scuze? Pe vremuri, când eram căsătorită cu primul meu soţ, am mers să mă întâlnesc cu un bărbat într-o cameră de hotel, la ora şase dimineaţa, şi i-am spus soţului meu că am ieşit să particip la *Today*. Nici măcar nu i-a trecut prin minte să deschidă televizorul ca să se convingă. Iată ce numesc eu o minciună decentă! Nu c-ar ajuta la ceva să-mi dovedesc ingeniozitatea; nu contează cât de sclipitor eşti, când ambii tăi soţi reuşesc să demonstreze cu atâta uşurinţă că de fapt eşti bătută în cap.

Fără îndoială, povestea mea de dragoste extraconjugală cu bărbatul din camera de hotel s-a întâmplat cu mult timp în urmă, înainte de divorţul meu, înainte de a-l întâlni pe Mark, înainte de a mă hotărî să mă căsătoresc cu el şi înainte de a deveni o adeptă incorigibilă a fidelităţii. Bineînţeles că este

jenant de ironic că momentul convertirii mele totale la fidelitate a fost căsătoria cu Mark, dar sincronizarea n-a reprezentat niciodată punctul meu forte şi, în orice caz, alternativa, infidelitatea, nu funcţionează. Dispui doar de o anumită cantitate de energie, iar când o răspândeşti înjur, totul devine confuz şi primul lucrul de care îţi dai seama este că nu-ţi poţi aduce aminte cui i-ai spus şi ce anume, iar următorul lucru de care îţi dai seama este că murmuri „Ah, Morty, Morty, Morty", când de fapt vrei să spui „Ah, Sidney, Sidney, Sidney", şi apoi îţi dai seama că te crezi îndrăgostită de amândoi doar pentru că ai fost crescută să crezi că singurul răspuns politicos la cuvintele „Te iubesc" este „Şi eu te iubesc", şi pe urmă crezi că eşti îndrăgostită doar de unul din ei, pentru că te simţi prea vinovată să-ţi împărţi dragostea iubindu-i pe amândoi.

După ce am găsit cartea cu dedicaţia dezgustătoare, l-am sunat pe Mark. Mi-e ruşine să vă spun unde l-am sunat. Bine, bine, o să vă spun: L-am sunat la psihiatra lui. Merge la o psihiatră guatemaleză tocmai în Alexandria, o psihiatră care seamănă cu Carmen Miranda{2} şi are un câine pe care-l cheamă Pepito. „Vino acasă imediat", am spus. „Ştiu despre legătura ta cu Thelma Rice." Mark nu a venit acasă imediat. A venit după două ore pentru că – sunteţi pregătiţi pentru ce urmează? — ERA ŞI THELMA RICE LA PSIHIATRU. Au avut o şedinţă dublă! La preţ de familie! Nu ştiam asta atunci. Nu numai Thelma Rice şi Mark se vedeau cu doctoriţa Váldez şi cu chihuahua ei, Pepito, o dată pe săptămână, ci şi soţul Thelmei, Jonathan Rice, subsecretarul de stat pentru afacerile Orientului Mijlociu. Mark şi Thelma s-au văzut cu Chiquita Banana împreună şi Jonathan Rice a mers singur – iar bărbatul acela are o legătură cu procesul de pace din Orientul Mijlociu!

Când, în sfârşit, Mark a venit acasă, eram complet pregătită. Repetasem un discurs despre dragostea noastră reciprocă, despre faptul că trebuia să punem umărul la căsătoria noastră, că aveam un copil şi că eram pe punctul de a mai avea încă unul. Categoric, părea discursul perfect pentru

situaţia dată, atâta doar că evaluasem greşit situaţia. „Sunt îndrăgostit de Thelma Rice”, a spus el când a ajuns acasă. Asta era situaţia. Apoi mi-a spus că, deşi era îndrăgostit de Thelma Rice, nu avea o aventură cu ea. (în mod clar, s-a gândit că aş putea face faţă faptului că era îndrăgostit de ea, dar nu şi faptului că făcea sex cu ea.) „Asta e o minciună”, i-am spus, „dar dacă este adevărat” – înţelegeţi, o parte din mine dorea să creadă că era adevărat, cu toate că nu era adevărat un bărbat este capabil să facă sex şi cu o jaluzea – „dacă este adevărat, n-ai decât să ai o legătură cu ea pentru că e gratis”. Puţin mai târziu, după ce a continuat să debiteze toate chestiile acelea siropoase despre Thelma şi după ce a afirmat că n-ar abandona-o, după ce a spus că eram o scorpie, o târfă, o cicălitoare, o plângăreaţă, o nemulţumită şi că nu suportam Washingtonul (ultima acuzaţie era neîndoielnic adevărată), a spus că spera totuşi să rămân cu el. În momentul acela, mi-a trecut prin minte că ar putea fi nebun. Înţepenită pe canapea, cu lacrimile şiroindu-mi pe obraji şi cu pântecul meu dolofan sprijinit pe coapse, mi-am luat inima în dinţi şi, când Mark şi-a încheiat cel de-al şaisprezecelea discurs despre cât de minunată era Thelma Rice în comparaţie cu mine, i-am spus: „Eşti nebun.” Ca s-o pot face, a trebuit să-mi adun şi ultimul dram de încredere în mine pe care-l aveam.

— Greşeşti, a zis el.

Are dreptate, mi-am zis. Greşesc.

În sfârşit, am tot pisat problema fără să ajungem la vreo concluzie. Pe urmă m-a întrebat dacă voiam să rămân singură pentru un timp. Bănuiesc că el dorea să se ducă la Thelma să-i spună că fusese neclintit în dragostea lor. Nu avea importanţă. A şters-o cu maşina, eu l-am luat în braţe pe Sam şi o valiză plină de pamperşi, am chemat un taxi şi am plecat la aeroport.

2

Singurul lucru pe care nu l-am înţeles niciodată este cum să faci ca atunci când eşti căsătorită să ţi se întâmple fel de fel de lucruri. Ţi se întâmplă ceva doar când eşti necăsătorită. Întâlneşti oameni noi, călătoreşti singură, înveţi trucuri noi, citeşti Trollope[3], mănânci sushi, cumperi cămăşi de noapte, te razi pe picioare. Apoi te căsătoreşti şi părul creşte la loc. Ador rutina mariajului, îmi place să mă gândesc ce-o să mâncăm la cină, unde să atârn tablourile şi dacă suntem datori familiei Richardson, dar viaţa tinde să curgă agale. Toată vara, Mark s-a întâlnit pe ascuns cu Thelma Rice, pretinzând că mergea la dentist, în timp ce eu găteam. Aşa îmi câştig viaţa – scriu cărţi de bucate. Şi cu toate că am descoperit o metodă extrem de revoluţionară şi absolut inofensivă de a pregăti un ou în patru minute şi ajunsesem să nu dau greş la niciun sos de salată, nu era o existenţă tocmai palpitantă. (Nici acum nu-mi vine să cred că Mark a riscat să piardă sosul acela de salată. Nu te întâlneşti prea des cu un asemenea sos.) înainte de asta, irosisem foarte mult timp pentru mostre, canapele şi planurile etajului. Era aproape ca şi cum Mark ar fi avut o carieră de editorialist, eu o carieră de gastronom, iar mariajul nostru o carieră de combatant cu antreprenorii. Mai întâi ne-am luptat cu antreprenorul din Washington, care, printre alte mizerii, a ajuns să amplaseze covorul nostru la etajul al şaselea al unui magazin universal din Washington. Apoi ne-am luptat cu antreprenorul din Virginia de Vest, care a uitat de uşa din faţă. „Oricum, la ţară nimeni nu foloseşte uşile din faţă”, a spus el când i-am atras atenţia, lucru pe care l-a remarcat şi despre suportul pentru prosopul de hârtie şi despre dulapul de medicamente. Pe urmă, l-am angajat pe Laszlo Pump, un instalator ungur, ca să

cureţe mizeria făcută de ceilalţi doi antreprenori, şi abia atunci au început adevăratele probleme. Laszlo a spart peretele de la camera de zi şi a dispărut. L-am sunat acasă şi am dat peste soţia lui. Aceasta ne-a comunicat că tatăl lui Laszlo murise. După o săptămână, a spus că-i murise câinele. O săptămână mai târziu, a spus că-i murise psihanalistul. În cele din urmă, am dat peste Laszlo. A spus că era bolnav de cancer.

— Are cancer, am spus, după ce am pus receptorul în furcă.

— Mincinos, a zis Mark.

— Oamenii nu mint în astfel de cazuri, am spus eu.

— Ba da, a zis Mark. Antreprenorii mint. Mint în toate privinţele. Mergem acasă la el. Vedem cum arată. Dacă arată bine, îl ucid.

— Nu putem merge acasă la el, am spus eu.

— De ce nu? a întrebat Mark.

— Pentru că nu ştim unde locuieşte.

— Căutăm adresa, a spus Mark.

— Nu putem s-o căutăm, am zis eu. Are adresa secretă.

— Ce tot vorbeşti? a întrebat Mark.

— Este ultima modă, am spus eu.

— Ce fel de persoană are adresa secretă? a întrebat Mark. Îţi spun eu ce fel de persoană. Genul de persoană care nu vrea să moară. Cei pe care lumea încearcă să-i nimicească tot timpul.

— De ce eşti supărat pe mine? am întrebat.

— Nu sunt supărat pe tine, a spus Mark.

— Atunci de ce strigi la mine?

— Pentru că tu eşti singura persoană de aici, a zis Mark.

Am izbucnit în lacrimi.

— Nu-mi place când eşti supărat, am spus eu.

— Nu sunt supărat pe tine, a zis Mark. Te iubesc. Nu sunt supărat pe tine.

— Ştiu, am spus eu, dar mă sperie. Îmi aminteşti de tatăl meu.

— Eu nu sunt tatăl tău, a zis Mark. Repetă după mine, Mark Feldman nu este tatăl meu.

— Mark Feldman nu este tatăl meu, am repetat eu.
— Sunt gras? a întrebat Mark.
— Nu, am răspuns eu.
— Sunt chel?
— Nu.
— Miros ca branţurile Dr. Scholl?
— Nu.
— Mi-am încheiat pledoaria, a zis Mark.

Întotdeauna se sfârşea în felul acela, noi împotriva lumii, cel mai curajos cuplu din Washington în luptă cu întreaga industrie a serviciilor şi roboţii lor telefonici, dar problema pe care vreau s-o pun în discuţie este următoarea: stăteam în avionul acela în drum spre New York, total nefericită, şi totuşi, o parte din mine se simţea în secret uşurată că terminasem cu mostrele, canapelele şi încleştările cu antreprenorii, şi partea aceea din mine spunea: Foarte bine, Rachel Samstat, în sfârşit ţi se întâmplă ceva.

Acesta este numele meu: Rachel Samstat. Mereu a fost Rachel Samstat. M-am ţinut tare de numele ăsta în decursul ambelor căsătorii, în timpul celei dintâi pentru că nu mi-a plăcut numele de familie al primului soţ suficient ca să-l schimb pe al meu, iar în timpul celei de a doua pentru că eram deja cunoscută, într-un fel banal şi simplu, drept Rachel Samstat. Cărţile de bucate pe care le scriu merg bine. Sunt foarte personale şi prietenoase. Sunt cărţi de bucate într-un mod aproape întâmplător. Scriu capitole despre prieteni, rude, excursii sau experienţe şi inserez reţetele în mod periferic. Apoi, bineînţeles, a venit spectacolul de televiziune, care a sprijinit din plin vânzarea cărţilor.

Probabil că vă întrebaţi cum am reuşit să am propria mea emisiune la televiziune. Nu sunt chiar o personalitate convenţională de televiziune, deşi probabil că sunt puţin convenţională când e vorba de televiziunea publică şi nu de reţeaua de cablu. „Prea newyorkeză” – iată reacţia ultimei reţele care a fost abordată în legătură cu mine, ceea ce era o manieră drăguţă de a fi antisemit, dar cui îi pasă? Prefer să fiu prea newyorkeză decât prea altceva. În orice caz, nu lucrez

pentru o reţea de cablu. Am genul de trăsături ciudate şi interesante care merg foarte bine în viaţă, dar nicidecum pe ecran, aşa că mă simt mult mai bine la televiziunea publică, unde producătorii şi cameramanii sunt deprinşi cu Julia Child{4} şi apreciază recunoscători că nu-s la fel de înaltă. Apoi, mai e şi problema clipitului. Clipesc. In timp ce rostesc „Bună, sunt Rachel Samstat", privesc direct la cameră şi clipesc de cel puţin cincizeci sau şaizeci de ori. Privitul la cameră mă face să clipesc. Când mă uit la o persoană sau la o friptură de porc, clipesc aproape normal.

După ce am înregistrat prima emisiune şi am descoperit problema cu clipitul, Richard, producătorul meu, a sugerat să consult o profesionistă cu experienţă în televiziune, care se specializase în voci, dar era dispusă să preia puţin şi problema pleoapelor. Specialista a ţinut să-mi spună că n-o dăduse niciodată în bară, probabil ca să mă încurajeze, dar efectul a fost să mă convingă pe deplin să fiu primul ei eşec, ceea ce am şi devenit.

— Nu cred că pot să pun la punct clipitul, i-a spus ea lui Richard după câteva şedinţe, dar probabil că-i pot drege puţin vocea.

— Vocea ne place, a spus Richard, şi-i mulţumesc lui Dumnezeu, pentru că nu mai rămăsese prea mult din mine neatacat până atunci de cineva, de obicei folosindu-se articolul hotărât. Vocea. Clipitul. Părul. Bărbia.. Aduce, pe ecran, cu Howard Cosell"{5}, se pare c-ar fi spus un mahăr al postului de emisie, şi chiar dacă am preferat să cred că a vrut să-mi facă un compliment – a vrut să spună că eram genul de persoană pe care o considerai puternică într-un fel sau altul –, Howard Cosell nu era chiar modelul meu. Eu mă gândeam la Imogene Coca{6} sau la Elaine May{7}. Oricum, important este că întâmplător am o voce nostimă, care-i face pe oameni să râdă. Merge la televiziune, cu toate că specialista n-ar pricepe nici în ruptul capului una ca asta, de vreme ce treaba ei este să înveţe pe toată lumea să pronunţe ca David Brinkley{8}.

Faptul că emisiunea de televiziune a avut succes i se datorează lui Richard. Când Richard m-a văzut, eram la un

talk-show care promova *Prăjiturelele bunicii.* De fapt, m-a văzut la Phil Donahue[9]. Richard este obsedat de Phil Donahue. Susţine că dacă Sigmund Freud l-ar fi urmărit pe Phil Donahue, nu s-ar mai fi întrebat niciodată ce doreau femeile. Deci, mă aflam acolo, răspunzând spontan la întrebările despre aluatul de plăcintă şi interpretându-mi secvenţa prinţului evreu, când Richard a avut ideea că s-ar putea realiza o serie – eu cu rudele mele, prietenii mei şi câţiva străini renumiţi discutând despre alimentaţie, despre rolul pe care-l joacă hrana în viaţă, gătind câte ceva, o Julia Child cu pretenţii de cultură, încrucişată cu o Dinah Shore[10] hiper-intelectualizată. Cum am scăpat basma curată nu-mi dau seama, atâta doar că l-am lansat pe Proust cu madlenele lui pe genericul de început şi am reuşit să-l conving pe Isaac Bashevis Singer să facă tăieţei kugel în emisiunea pilot. In plus, emisiunea nu a costat aproape nimic şi puţinul care a costat a fost plătit de o companie petrolieră, unde un tip cu care obişnuiam să mă întâlnesc cândva răspundea acum de împărţirea banilor pentru televiziunea publică. L-am întâlnit când era evreu – acum, că lucrează la o companie petrolieră, nu se mai poate şti exact. Era atât de evreu când ieşeam cu el, încât preda la şcoala ebraică, iar eu, care la momentul acela nu aveam niciun fel de educaţie evreiască, am aflat de la el despre Purim[11], despre buna regină Estera şi hainul Haman[12], într-o noapte, într-un dormitor din Harvard, în timp ce el a băgat un deget, apoi două şi pe urmă trei degete în mine. Asta se petrecea înainte de descoperirea clitorisului, când existau mult prea multe împunsături de degete şi nici pe departe suficientă distracţie pe ici şi colo cu extremităţile; totuşi, a fost o iniţiere destul de frumoasă în originile produselor de patiserie Hamantaschen[13] şi păstrez o afecţiune absurdă şi specială pentru Purim, în ciuda faptului că am urât întotdeauna Hamantaschen. Dar nu e adevărat. Florence, mătuşa lui Mark, face Hamantaschen bune. Mătuşa Florence, care l-a crescut pe Mark, este o bucătăreasă grozavă; triumful ei, pe care-l serveşte de Ziua Recunoştinţei împreună cu curcanul, este pieptul gătit cu varză murată şi zahăr brun

şi, chiar dacă sună absolut îngrozitor, recunosc, este într-adevăr unul dintre cele mai delicioase lucruri pe care le-am mâncat vreodată.

Plănuisem să o invit pe mătuşa Florence în a treisprezecea săptămână a emisiunii mele, ca să discutăm despre pieptul preparat de ea, precum şi despre tocana ei de legume şi despre ştiuca umplută, dar efectiv nu văd cum o să pot face asta în situaţia de acum. Nu-mi place să blamez membrii familiei când copiii o apucă pe căi greşite, pentru că într-o zi, când copiii mei vor fi arestaţi pentru furt în stil mare, nu vreau să se uite cineva la mine acuzator, dar era atât de evident că Mark se comporta ca atare din vina lui Florence, încât chiar Florence o recunoştea. „Probabil că este vina mea", au fost de fapt primele ei cuvinte asupra subiectului când am sunat-o ca să-i spun că plecasem la New York pentru că nepotul ei se îndrăgostise de Thelma Rice. „Nu fi proastă", i-am răspuns, dar în sinea mea îmi ziceam: Cred şi eu că eşti. Prinţii evrei sunt creaţi, nu născuţi.

RACHEL SAMSTAT: SECVENŢA PRINŢULUI EVREU

Ştii ce este un prinţ evreu, nu?

(Expresie mirată, cu ridicarea sprâncenelor)

Dacă nu ştii, există o cale simplă ca să-l recunoşti. O propoziţie simplă. „Unde este untul?"

(Urmează o pauză lungă, apoi un râs slab şi pe urmă foarte tare)

Perfect. Toţi ştim unde este untul, nu?

(Un zâmbet uşor)

Untul este în frigider.

(Gong)

Untul este în frigider în micul compartiment de pe uşă pe care scrie „UNT".

(Gong)

Dar prinţul evreu nu vrea să spună „Unde este untul?", ci, Adu-mi untul". Este prea deştept ca să spună „Adu-mi", aşa că spune „Unde este".

(Gong)

Şi dacă tu îi spui…

(Strigat)

„În frigider…”

(Revenire la vocea normală)

şi el merge să se uite, se întâmplă un lucru interesant, un fenomen medical care nu a fost comentat suficient.

(Gong)

Efectul luminii frigiderului asupra corneei masculine.

(Gong)

Orbire.

(Gong prelung)

Nu-l văd nicăieri.

(Pauză)

„Unde este untul?” reprezintă doar una dintre modalităţile prin care prinţul evreu ni se dezvăluie. Uneori, el pune problema altfel şi spune „Mai este unt?”

(Gong)

Toţi ştim a cui este vina dacă nu mai e, nu-i aşa?

(Gong)

Când devine realmente ingenios, el pune problema ca şi cum ar dori cel mai mult să se convingă de înţelepciunea ta surprinzătoare, să-ţi cunoască părerea şi creativitatea. Atunci întreabă: „Cum crezi că ar merge untul cu asta?” *(Gong)*

De obicei, se referă la pâinea prăjită.

(Gong)

Întotdeauna am considerat că de fapt conceptul de prinţesă evreică a fost inventat de un prinţ evreu care nu a reuşit să-şi convingă soţia să-i aducă untul.

Eu nu am fost crescută ca o prinţesă evreică. Uneori, sunt acuzată că aş fi, pentru că nu sunt chiar tipul crescut în aer liber, dar am crescut ca o mică atletă certăreaţă cu o mică mamă certăreaţă, care a dorit să am o carieră la fel de strălucitoare ca a ei. Mă întreb ce ar fi înţeles mama din munca mea. Mama a fost o bună bucătăreasă ocazională, dar convingerea ei în legătură cu gătitul era că, dacă munceai din

greu şi îţi mergea bine, altcineva urma să gătească în locul tău.

Mama a fost agent la Hollywood, un agent feminin, o carieră feminină clasică în anii ’40. Avea părul tuns scurt, cu breton, purta costume cu perniţe şi vorbea cu o voce gravă. Se ocupa de aşa-numitele numere speciale; cu alte cuvinte, se ocupa în general de pitici. După ce nu s-au mai făcut filme gen *Vrăjitorul din Oz,* piticii nu au mai avut căutare şi ea s-a reorientat spre actorii cu cicatrici. Până una-alta, am avut o mulţime de pitici care se învârteau fără rost prin casă şi, drept urmare, mama servea adeseori porţii minuscule. Sora mea, Eleanor, devine foarte grosolană când vine vorba de gătitul mamei şi mereu atrage atenţia că interesul mamei pentru *rumaki*[{14}] a durat mult mai mult decât ar fi trebuit; dar Eleanor nu suportă să acorde credit când ar fi cazul, şi adevărul e că mama avea un fler grozav când îşi dădea osteneala, iar când nu şi-o dădea, adăuga foarte mult unt Pe lângă asta, şi-a permis să ţină o servitoare, iar eu am fost învăţată că nu era un detaliu lipsit de importanţă. Mai mult, am fost învăţată că aproape cel mai rău lucru care putea fi spus despre tine după ce te maturizai era că nu ai reuşit să-ţi permiţi o servitoare.

La fiecare An Nou, părinţii mei organizau o mare petrecere unde veneau prietenii lor, pariau pentru Rose Bowl şi discutau aprins care dintre jucătorii din ambele echipe erau evrei, iar mama servea renumitul ei somon afumat cu ceapă şi ouă care-i lua o jumătate de zi ca să-l prepare. De fapt, îi lua atât de mult timp, încât efectiv nu am timp să vă dau reţeta, pentru că ocupă prea mult spaţiu să explic cât de încet şi minuţios făcea totul, prăjind repede ceapa deasupra unei flăcări mici, ca să nu se ardă, adăugând din ce în ce mai mult unt în tigaie, pregătind ouăle atât de încet, încât tatăl meu era întotdeauna sigur că nu vor fi gata până la sfârşitul partidei şi toată lumea va fi plecat deja acasă. Ar fi trebuit să ne dăm seama că mama mea era nebună de mult, doar datorită pasiunii maniacale cu care pregătea somonul ei afumat cu ceapă şi ouă, dar nu am făcut-o. Un alt lucru pentru care mama era renumită era un

jambon mare cu fasole neagră şi pere. In urmă cu doi ani, eram în Los Angeles promovând *Borşul cu carne de viţel al unchiului Seymour,* o femeie m-a întrebat la o întrunire „Bebe Samstat a fost mama ta?" şi când i-am răspuns afirmativ ea a spus, „Am reţeta ei de fasole neagră cu pere". Vreau să cred că mama s-ar fi amuzat să ştie că exista cineva la Hollywood care îşi aducea aminte de ea doar pentru fasolea neagră cu pere, dar probabil că mă înşel. Oricum, iată cum se face: Se pregătesc 6 ceşti cu fasole neagră decongelată, 6 pere curăţate de coajă şi tăiate felii, 1/2 cană cu melasă, 1/2 cană ciorbă pui, 1/2 ceapă tăiată. Se pun într-un vas care se acoperă şi se introduc în cuptor pentru 12 ore. Asta era felul de mâncare pe care-i plăcea să-l servească, ceva care semăna cu fasolea obişnuită şi apoi ieşea la iveală că avea şi pere, pregătite pentru orice eventualitate. Mai făcea şi un fel de mâncare înăbuşită, foarte condimentată, din diferite feluri de peşte cu crustacee şi sfeclă. Mai târziu, a devenit prea serioasă în privinţa gătitului şi a început să facă, de la zero, rulade de ou şi tot felul de chestii asemănătoare, iar într-o seară a abandonat pentru totdeauna bucătăria din cauza unui homar din Canton care nu a ieşit cum trebuia şi acesta a fost începutul sfârşitului.

La scurt timp după asta, a intrat în faza timbrului valoric. Nu a fost singura, bineînţeles. Era în 1963 şi o mulţime de americance adunau timbre valorice, timbre verzi, timbre cadrilate şi orice fel de timbre distribuite în supermarketuri, chiar şi doamnele în costume cu perniţe, care se presupunea că aveau mai multă minte. Mama mea, care îşi petrecuse mulţi ani evitând supermarketurile, făcea cel puţin un drum pe zi la Thriftimartul local. (Piaţa cicatricilor cam intrase în declin şi ea avea foarte puţine de făcut.) Se urca în Studebaker-ul ei din 1947 şi pornea să-şi petreacă o zi printre rafturile cu mărfuri. Manifesta un ataşament rapid şi pătimaş faţă de produsele noi. Intr-o lună se îndrăgostea de cepele tăiate mărunt. În altă lună era rândul ruladelor cu dulceaţă de mere şi zmeură de la Pepperidge Farm. Urma arpagicul tocat şi congelat. Se întorcea acasă cu sacoşele pline cu articole de băcănie, le lăsa

în bucătărie pentru ca servitoarea să le golească şi urca în dormitor, unde masa pentru cărţi de joc era echipată cu una dintre invenţiile alea numite buretiere pe care le foloseşti când trebuie să lipeşti multe timbre.

Pe vremea aceea locuiam la New York şi multe lucruri le-am aflat de la sora mea, Eleanor, care îşi desăvârşea ipocrizia sub egida demenţei progresive a mamei, dar am înţeles asta mai bine direct de la sursă, când mama a sosit într-o zi în Manhattan şi mi-a dăruit un mixer cu zece viteze cumpărat pentru mine cu douăzeci şi şase de carnete pe care lipise timbre valorice. II adusese cu avionul şi tot drumul până la New York îl ţinuse în poală. A doua zi, apartamentul meu a fost spart şi hoţii au furat mixerul cu tot cu certificatul de garanţie. In plus, mi-au luat maşina de scris, televizorul şi brăţara de aur. Mama a trecut în revistă tot dezastrul şi pe urmă, în loc să iasă şi să cumpere un mixer nou de şaisprezece dolari, a plecat la magazinul A&P din apropiere şi a cheltuit şase sute de dolari pe articole de băcănie, numai ca să facă rost de timbre cadrilate. Apoi s-a întors la apartamentul meu şi a început să le lipească în carnete. Asta făcea când, în cele din urmă, a sosit poliţia. Stătea la masă, râzând cu râsul ei răguşit şi lingându-şi buzele din când în când, în timp ce doi poliţişti ne-au spus câteva poveşti pe care le socoteau vesele despre nişte newyorkezi tâlhăriţi de toate darurile aşezate sub brazii de Crăciun. Am băut cu toţii câte un pahar, apoi încă unul şi patru ore mai târziu, mama cânta *When thal midnight choochoo leaves for Alabama,* iar poliţistul în a cărui poală stătea o pişcă uşor de umăr. Pe urmă s-a ridicat şi a început să danseze step după *Puttin' On the Ritz* şi în toiul dansului a leşinat. A fost un leşin fantastic, ca la creaturile alea care dispar. Era în aer când s-a întâmplat – cu ambele picioare ridicate într-o parte. A reuşit doar să pocnească din călcâie, apoi ochii i s-au închis brusc şi a alunecat pe un picior, căzând pe podea. Am aşezat-o pe pat.

— Am fost foarte rea? a întrebat ea a doua zi, în drum spre aeroport.

— Nu chiar, am răspuns eu.

— Te rog, spune că am fost, a zis ea.

Tatăl meu era un număr special el însuşi, deşi nu într-un sens categoric. Era actor de compoziţie şi lucra sub numele de Harry Stratton, nume pe care încă îl mai foloseşte, dar interpreta genul de eroi fără personalitate – avocaţi binevoitori, doctori binevoitori şi profesori binevoitori –, adresând replici binevoitoare oricărui protagonist care se descuraja luptând pentru descoperirea penicilinei, nimicirea tâlharilor sau înfrângerea naziştilor. A făcut mulţi bani, la fel ca mama, amândoi au investit banii în acţiuni Tampax şi într-o bună zi au devenit bogaţi. A fost un lucru bun, pentru că facturile medicale ale mamei mele erau enorme. Mama a băut fără încetare şi, în cele din urmă, într-o zi, stomacul ei s-a umflat ca un pepene galben şi au dus-o la un spital foarte modern pentru oameni bogaţi, bolnavi de ciroză, unde doctorii au clătinat din cap dezaprobator şi au spus că nu se mai putea face nimic. Părinţii mei se mutaseră la New York şi camera de spital a mamei mele avea vedere spre East River. Zăcea acolo murind lent, cu tata alături, impacientat. „Faceţi să înceteze totul", le spunea el doctorilor, iar doctorii îi explicau calmi că era vorba doar de o viaţă care se topea văzând cu ochii. Câţiva dintre foştii ei clienţi au venit să o vadă – cicatricele le-au înspăimântat pe surori, piticii s-au distrat grozav pe scaunele electrice cu rotile şi, ocazional, mama ajungea în centrul atenţiei şi făcea afaceri. „Cred că putem să-ţi obţinem o sută de dolari la următoarea", spunea ea. Nu tratase cu un client de ani de zile, dar a continuat să trăncănească despre puncte, box office şi puncte de audienţă. Sora aducea prânzul. „Cred că-l voi lua la cantina din studioul cinematografic", zicea ea. Într-o zi, tata m-a sunat şi a zis: „Mai bine ai veni încoace. Cred că se apropie sfârşitul."

Bineînţeles că-mi telefonase în fiecare zi şi-mi spusese acelaşi lucru, dar întotdeauna părea că asta ar fi dorit. Atunci, în sfârşit, mi-am dat seama că avea dreptate. M-am dus direct la spital şi când am intrat în salon, mama dormea. Deodată a deschis ochii şi s-a uitat la mine. „Tocmai am stors nişte bani de la Darryl Zanuck{15} pentru remake", a spus ea şi a scos un

sunet ciudat, ca un croncănit. In clipa aceea, nu mi-am dat seama că a fost ceva semnificativ, m-am gândit că era doar râsul ei răguşit. Apoi s-a stins.

„Mama s-a dus", a spus sora. Nu a spus „Mama ta", ci doar „Mama". Am privit-o cu ochi mari, uluită nu atât de moartea mamei mele, pe care la urma urmei o anticipam de luni de zile şi care, în ceea ce-l privea pe tata, ar fi trebuit să se petreacă de mult, ci de infatuarea surorii. „Poţi să-i spui mamei tale Mamă", m-am repezit eu, „dar nu poţi să-i spui mamei mele Mamă". Sora mi-a aruncat una dintre acele priviri nimicitoare menite să te facă să te simţi ca şi cum furia ta, perfect de înţeles, nu era decât o isterie femeiască. A tras cearşaful peste faţa mamei. „Acum o s-o ducem pe Mama de aici", a rostit ea pe un ton atât de condescendent, încât m-am înfuriat şi mai tare. „Nu e mama ta!", am strigat. „Şi, pe deasupra, nu s-a dus, este moartă. Mă auzi? *Moartă.* Şi ceea ce o să duci este trupul ei, deci spune-i trup. Spune-i cadavru, pentru numele lui Dumnezeu." Sora s-a uitat la mine cu o expresie de spaimă totală şi mi-am închipuit pe moment că era din cauza comportării mele, dar mă înşelam. Era o expresie de spaimă totală pentru ceea ce se întâmpla în spatele meu, fiindcă mama îşi alesese tocmai acel moment ca să-şi revină pe deplin. Cearşaful a început să se ridice ca un strigoi care se mişca încet şi apoi, într-un avânt, mama a smuls pânza şi a strigat: „Ta da!" Pe urmă a leşinat. „S-a simţit sfârşită de moarte", a găsit sora să spună, ceea ce e de ajuns să vă demonstreze o altă anomalie a vieţii de spital, adică faptul că se foloseşte cuvântul „moarte" când nu este cazul.

— Credeam că ai murit, am zis eu câteva minute mai târziu, după ce mama şi-a revenit.

— Am murit, a zis ea, am murit.

A clătinat uşor din cap, ca şi cum ar fi încercat să-şi aducă aminte un vis neclar.

— Pluteam într-o rochie albă de organdi şi în picioare aveam pantofi negri Mary Janes din piele de lac. Semănăm cu Baby Snooks{16}. Am încercat să-mi fac rost de ceva mai respectabil, dar hainele respectabile erau folosite de un alt

grup.

A dat din cap aprobator, semn că îşi revenise de tot.

— Am privit în jos şi l-am văzut pe tatăl tău potrivind o bucată de şindrilă pe care scria „Moartea lui Bebe, Secvenţa Unu”. Aparatul a început să ruleze. Eu pluteam tot mai departe. Eram, bineînţeles, moartă. Tatăl tău a vândut acţiunile Tampax şi şi-a cumpărat o pălărie Borsalino. „Gata”, a spus el. „S-a terminat.”

A început să-şi lovească provocator osul pieptului.

— *Eu* am fost cea care a stat lângă Bernard Baruch{17} la o masă de gală în 1944 şi l-am auzit spunând: „Cumpără ceva pe care oamenii îl folosesc o dată şi îl aruncă”. *Eu* am fost cea care mi-am băgat un Tampax în păsărică în 1948 şi am ieşit din baie şi am spus: „Vezi dacă ăsta este comercializat fără reţetă”. *Eu* am fost cea care a făcut să ajungem bogaţi şi acum nemernicul îşi ia tălpăşiţa şi îmi cheltuie banii pe târfe, în timp ce eu sunt înţepenită în paradisul meu neevreiesc, într-un costum neadecvat. Fir-aş a naibii, mi-am zis, şi în clipa aceea mi-am revenit.

A doua zi, când m-am dus s-o văd, stătea în capul oaselor, fuma Kools şi dezlega cuvinte încrucişate.

— Am trăit un miracol, a zis ea. Ştii ce înseamnă asta, nu?

— Nu, am răspuns eu.

— Înseamnă că există un Dumnezeu, a zis ea. Dacă crezi în miracole, trebuie să crezi în Dumnezeu. Una rezultă din cealaltă.

— Ba nu, am zis eu. Nu rezultă deloc. Nu trebuie să fie genul de miracol de care se face răspunzător cineva. Cred că a fost un fel de accident. Sau un vis. Sau un diagnostic greşit dat de soră.

Mama a clătinat din cap.

— Am fost moartă, a zis ea. Ar fi trebuit să vezi cum era acolo, sus. Nori albi, pufoşi, şi îngeraşi cu obraji roz care cântau la harpe micuţe.

— Lire, am zis eu.

— Domnişoara Isteaţa şi educaţia ei de colegiu, a zis mama.

După o săptămână, a plecat din spital, a înaintat divorţ şi s-

a dus la New Mexico să-l găsească pe Dumnezeu. Şi l-a găsit. L-a găsit pe Dumnezeu şi s-a căsătorit cu el. Se numea Mei şi credea în mod sincer că era Dumnezeu, iar atunci soţul meu Charlie a spus: „Dacă există un singur lucru pe care-l ştim despre Dumnezeu, acela este că nu se numeşte Mel". Mei a luat-o pe mama pentru banii pe care-i avea, plus vechea canapea suedeză a lui Charlie şi un set de tacâmuri de care eu eram foarte ataşată. Apoi mama a murit din nou, dar de data asta pentru totdeauna.

Mi-ar plăcea să o întreb ce trebuie să facă o persoană care este însărcinată în şapte luni când se dovedeşte că soţul ei e îndrăgostit de altcineva, dar adevărul este că, probabil, nu mi-ar fi de mare ajutor. Chiar şi în vremurile bune de altădată, mama mea era un eşec lamentabil al ideii de părinte. Se pricepea la replicile deştepte care te făceau să te simţi grozav de sofisticat, de adult, şi, dacă te gândeai bine, de nesăbuit, dorindu-ţi ceva atât de lumesc ca afecţiunea. Dacă aş fi putut să vorbesc cu ea în momentul acela de criză, probabil că ar fi spus ceva extraordinar de tăios, de genul „Ia notiţe". Pe urmă s-ar fi dus în bucătărie şi ar fi prăjit migdale. Se topeşte puţin unt într-o tigaie, se adaugă migdalele decojite complet, care se prăjesc repede, până când devin maro-aurii şi chiar puţin arse. Se usucă încet, se sărează şi se consumă cu o băutură tare. „Bărbaţii sunt nişte copii", ar fi spus ea, în timp ce ar fi ridicat paharul. „Nu amesteca în pahar, că zdrobeşti cuburile de gheaţă."

3

Poate socotiţi că l-am părăsit pe Mark incredibil de repede, dacă eram cu adevărat îndrăgostită de el, dar probabil că nu aş fi făcut-o dacă nu ar fi fost terapeutul meu. Am lăsat chestiunea asta deoparte şi nu-mi place să o aduc în discuţie, pentru că până acum aţi socotit că Mark era cel cu un psihiatru nonconformist, iar acum o să înţelegeţi că eram amândoi. Ah, în sfârşit. Am o terapeută care se numeşte Vera Maxwell. Are cincizeci şi opt de ani şi este foarte frumoasă. Are pielea albă şi catifelată, părul negru şi ondulat. Poartă caftane şi foloseşte un ruj roşu-strălucitor. Este realmente renumită, participă la talk-show-uri şi are o mulţime de celebrităţi ca pacienţi. Din când în când, trebuie să se suie în avion şi să prezinte câte o emisiune alături de Merv Griffin sau trebuie să accepte o convorbire telefonică, în toiul unei şedinţe, cu cineva care are o criză şi se află la Festivalul Filmului de la Cannes.

Vera este o terapeută minunată. Este iubitoare, atentă, generoasă şi neînduplecată. Fără îndoială, când am mers prima dată la ea, eram nefericită în căsătoria cu Charlie, şi acum, după nouă ani, eram fericită în căsătoria cu Mark – chit că asta nu prea sună a progres. Dar aveţi încredere în mine. Va trebui să aveţi încredere în mine, pentru că nu există nicio posibilitate reală să exprim ceea ce face în biroul ei, dând impresia că spune nişte tâmpenii în idiş. Obişnuieşte să spună gluma cu găluştile şi cea despre bărbatul din Minsk care se întâlneşte cu bărbatul din Pinsk. Am să vă spun gluma cu găluştile, dar adevărul este că trebuie să ai accent ca să o spui cum se cuvine. Aş adăuga şi o reţetă de găluşti, dar este un chin să le faci.

GLUMA CU GĂLUŞTILE

A fost odată ca niciodată un băieţel căruia nu-i plăceau găluştile. De fiecare dată când vedea în supă o găluşcă ţipa: „Aaaaah, găluşcă!” Aşa că mama sa a hotărât să-l înveţe să nu-i mai fie frică de găluşti. D-a dus în bucătărie şi a întins nişte aluat cu făcăleţul. „Exact ca o clătită”, a spus ea. „Exact ca o clătită”, a repetat băieţelul. Apoi mama a luat puţină carne tocată şi i-a dat forma unei mingi. „Exact ca o chiftea”, a spus ea. „Exact ca o chiftea”, a repetat băieţelul. Pe urmă, a înfăşurat carnea cu aluat şi a ţinut-o în sus. „Exact ca o sarma”, a spus ea. „Exact ca o sarma”, a repetat băieţelul. Apoi, mama a dat drumul găluştii în supă şi a pus-o în faţa băieţelului, iar el a ţipat: „Aaaaah, găluşcă!”

În orice caz, Vera este foarte directă. Nu e genul de psihiatru care stă indiferent şi spune „Mmmmhmmm” din când în când. După ce Mark mi-a spus că s-a îndrăgostit de Thelma Rice şi m-a lăsat singură pentru o vreme, am sunat-o pe Vera la New York, i-am povestit ce se întâmplase şi ştiţi ce a spus?

— Soţul tău este dezgustător.

Asta m-a cam şocat, pentru că, deşi ştiam că Vera se pricepea să spună lucrurilor pe nume, mi s-a părut extrem de dur.

— Ce ar trebui să fac? am întrebat.

— Ce ar trebui să faci? a replicat Vera.

Deşi nu s-ar fi zis, a fost ca un răspuns direct. Întrebarea rostită de ea cu accentul pe cuvântul „faci” a fost pusă ca şi cum ar fi existat un singur lucru de făcut şi eu aş fi putut cumva să aflu care era. Dar am ezitat. Am încercat să o conving să fie puţin mai concretă.

— Da, ce ar trebui să fac? am zis.

— Asta doreşti? a zis Vera. Asta doreşti de la un soţ?

Cum să spun, bineînţeles că nu asta doream de la un soţ. Dar, pe de altă parte, ceea ce dorisem de la un soţ găsisem la Mark. Cel puţin, asta crezusem că doream. Ce să fac dacă Mark nu se ridica la înălţimea ideilor Verei despre un soţ?

Vera are un soţ pe măsura ideilor ei. Se numeşte Niccolo şi are o barbă albă. Poartă costume răcoroase din bumbac indian în dungi, albastre şi albe, şi pălării de paie pe care le înclină, iar Vera spune că face sex cu Niccolo la fel de bine ca la început, şi asta după douăzeci de ani de căsătorie. Ăsta e aproape cel mai deprimant lucru spus de ea, pentru că nimeni altcineva nu poate să afirme aşa ceva în afară de Vera, dar dacă ea susţine asta, trebuie să existe un sâmbure de adevăr. În plus, şi mai grav, într-un fel, este că Vera susţine că nu se plictiseşte niciodată cu Niccolo şi nici el nu se plictiseşte vreodată cu ea, pentru că niciodată nu spun aceleaşi poveşti de două ori. Mi-a povestit asta într-o zi, când încă eram căsătorită cu Charlie.

— Niciodată? am întrebat.

— Niciodată, a zis Vera, dar dacă spunea vreodată o poveste de două ori, a afirmat ea, o modifica puţin, ca Niccolo să o poată găsi totuşi interesantă.

Eu, personal, nu modific niciodată o povestire. Nici măcar nu modific o *intonaţie* într-o povestire, odată ce funcţionează. Mark, pe de altă parte, îşi modifică povestirile de fiecare dată când le spune, făcându-le mai lungi. Are o poveste despre prima lui zi de muncă în jurnalistică. In prima zi, s-a dus la birou într-un costum alb nou-nouţ şi i s-a spus că trebuie să spele indigoul. El a luat-o de bună, s-a dus la toaleta bărbaţilor şi a dat drumul la apă, împroşcându-şi cu indigo tot costumul lui alb nou-nouţ. Este o povestire haioasă. Mark mi-a spus-o în seara în care ne-am cunoscut. Toţi avem astfel de poveşti, poveşti pe care contăm ca să ne demonstrăm farmecul la începutul unei relaţii. Vă spun una despre dorinţa mea de a cânta la havaiană în orchestra şcolii. Am fost întrebată la ce instrument aş dori să cânt, am spus havaiană şi mi s-a spus că nu exista havaiană în orchestra şcolii, iar eu am întrebat la ce aş putea cânta ca să semene cu havaiana şi mi s-a spus violă. Povestea asta nu pare cine ştie ce în scris, dar când o spun sună foarte bine. In orice caz, până în momentul când Mark s-a îndrăgostit de Thelma Rice, povestea despre prima lui zi în jurnalistică s-a transformat într-o nuvelă.

— Ei, cum e? a zis Vera. Asta doreşti de la un soţ?

— Bănuiesc că nu, am rostit lipsită de fermitate şi am plecat la aeroport.

Mă nelinişteşte faptul că vă spun o astfel de poveste. Psihanaliza a făcut lucruri ciudate cu dialogul meu şi, când discut despre asta, aduc puţin cu una din starletele de la *The Tonight Show* care, pur şi simplu, se împiedică de filosofia orientală, de feminism, de terapia întâlnirii întâmplătoare sau de orice alt sistem de gândire care explică tot universul în opt minute. Alegeţi-vă un vis, orice vis, iar eu îl voi analiza şi vă voi spune cuvinte încurajatoare. Problema asta a creat multe divergenţe între mine şi Mark. Când l-am întâlnit prima oară, avea mereu un coşmar în care Henry Kissinger îl urmărea cu un cuţit, eu i-am spus că, de fapt, era tatăl lui, el a spus că era categoric Henry Kissinger, şi disputa a continuat luni de zile, până când a început să meargă la micuţa lui psihanalistă din America Centrală, care a spus că Henry Kissinger era de fapt sora lui mai mică. Asta este aproape singurul lucru bun pe care-l pot afirma despre Fecioara Maria a castanietelor: faptul că Mark s-a dus la ea a pus cel puţin capăt conflictului nostru în legătură cu psihanaliza. Adevărul e că s-a transformat peste noapte. „Ce te deranjează de fapt?" spunea el. Sau: „De ce anume îţi aduce aminte asta?" Sau: „Asta mi se pare ostil." Sau: „Eu nu sunt mama ta." Toate acestea s-au întâmplat înainte de a ne căsători şi mi s-au părut incredibil de seducătoare.

Aşa că ne-am căsătorit, am rămas însărcinată, am renunţat la apartamentul meu din New York şi m-am mutat la Washington. Ce greşeală! La New York eram o abonată a teatrelor, o cunoscătoare a celor mai recente brânzeturi de capră, o expertă a rutelor alternative spre Long Island. Acolo am trăit încercând să nu mă dau bătută, într-un oraş unde nici măcar nu poţi să cumperi o chiflă evreiască bună. Nu vreau să sune ca şi cum aş lega totul de ideea de a fi evreu, dar e şi ăsta un aspect al Washington-ului. Te face să te simţi realmente evreu, dacă asta eşti. Nu doar fiindcă e plin de ne-evrei, ci fiindcă ne-evreii sunt foarte ne-evrei. Atenţie, chiar şi evreii sunt un fel de gentili. Nu că m-aş plânge. Pot să lucrez

oriunde, am afirmat cu curaj. Am avut un alt soţ, apoi am avut un copilaş, pe urmă un altul pe drum şi între timp i-am avut pe prietenii mei şi un aragaz cu şase ochiuri. *Borşul de vită al unchiului Seymour* a ajuns pe lista bestsellerurilor şi, după două săptămâni, am apărut în careul de cuvinte încrucişate din *The Sunday Times* la 26 orizontal, unde eram definită drept nepoata unchiului Seymour.

Din când în când zburam spre New York pentru o treabă sau alta şi treceam să o văd pe Vera. Cam pe-atunci, de fapt, terminasem cu terapia, dar, din când în când, îmi plăcea să mă opresc pentru o verificare a cunoştinţelor. Îi povesteam că mă simţeam perfect, şi într-adevăr aşa era, că munceam mult, că treburile mergeau bine între mine şi Mark, că bebeluşul era minunat şi apoi, după şedinţă, intram la Balducci's şi acolo găseam lăptucă, ridichi, busuioc proaspăt, măcriş, mazăre dulce şi şase feluri de varză de Bruxelles şi mă gândeam în sinea mea: chiar şi legumele sunt mai bune la New York.

Şi, fără îndoială, nu doar legumele. Mă uit pe fereastră şi văd luminile, linia orizontului şi oamenii de pe stradă năpustindu-se în căutarea acţiunii, a iubirii şi a celor mai grozave prăjituri cu ciocolată din lume, şi sufletul meu dansează. Micul dans al sufletului meu în timp ce mă uitam pe fereastră din apartamentul lui tata nu era chiar o polcă, dar măcar mă aflam acolo unde doream să fiu. Dacă nu am reuşit să-l am pe Mark, am reuşit, în cele din urmă, să revin la New York ca să fac supă-cremă de măcriş. Se iau 4 ceşti cu măcriş spălat şi se taie tulpinile cu atenţie. (În caz contrar, supa va fi cu păr şi nimeni nu îşi va da seama că părul este de la măcriş şi nu de la bucătăreasă.) Se prăjeşte măcrişul cu 4 linguriţe de unt până când se topeşte untul. Se adaugă supa pregătită cu două cuburi de supă de pui şi 4 cartofi curăţaţi şi tăiaţi bucăţi. Se fierbe 45 de minute până când cartofii devin fragezi. Cartofii se zdrobesc într-un blender şi se adăugă sare, piper şi boia de ardei iute. Se răceşte şi se mai adăugă sare, sucul de la o lămâie şi o ceşcuţă de smântână. Se serveşte cu felii de lămâie.

A doua zi dimineaţă a sunat soneria. Am stat trează toată noaptea, aşteptându-l pe Mark să vină ca să spună că totul a fost o greşeală teribilă, că mă iubea cu adevărat, că probabil a fost nebun, că nu şi-a dat seama ce l-a apucat şi că nu s-ar mai vedea cu Thelma niciodată dacă m-aş întoarce imediat la Washington. M-am repezit să deschid uşa ca să-i spun că nu mai doream să-l văd vreodată, dar că aş putea lua în considerare întoarcerea mea în anumite condiţii, şi cine credeţi că era, nimeni altul decât Jonathan Rice, subsecretarul de stat şi partenerul meu în acţiunea de încornorare. Am izbucnit în lacrimi şi am căzut unul în braţele celuilalt.

— Alt, Jonathan, am spus eu, nu este cumplit?

— Este cumplit, a zis el. Ce se întâmplă cu această ţară? (Jonathan nu interpretează niciodată nimic raportat la propria persoană, pentru că se vede întotdeauna ca o reflecţie statistică a unui larg curent în societate.)

Sam a intrat agale în camera de zi şi a început să scoată metodic cărţile de pe rafturile bibliotecii, iar eu cu Jonathan ne-am aşezat şi am început cu vodcă amestecată cu suc de mere roşii. S-a dovedit că Jonathan stătuse treaz jumătate de noapte discutând situaţia cu Thelma şi Mark, iar când a înţeles că niciunul nu avea de gând să facă ceva constructiv, a luat trenul de navetişti şi a venit la apartamentul tatălui meu, unde Mark îi spusese că probabil mă aflam.

— Trebuia să vorbesc cu tine, a zis Jonathan. Îmi iubesc soţia.

Voi trece peste citatele directe, pentru că este prea revoltător. În mai puţin de douăzeci şi patru de ore, am fost obligată să ascult doi bărbaţi adulţi vorbind ca tâmpiţii despre Thelma. Jonathan a spus că o iubea pe Thelma, că niciodată nu a iubit pe altcineva, că o iubea de nouăsprezece ani şi o va iubi mereu, chiar dacă Thelma nu dădea pe el o ceapă degerată şi nici nu dăduse vreodată. Era o isterică, a spus Jonathan, şi o romantică incurabilă. El mai trecuse prin asta – cel mai rău, a spus el, când ea se îndrăgostise nebuneşte de subsecretarul de la Ambasada Naţionalistă Chineză. A suferit aproape un colaps când Nixon a recunoscut China şi

naţionaliştii au fost obligaţi să părăsească ţara. „A stat în pat săptămâni în şir”, a zis Jonathan. „Imaginează-ţi dilema mea: mă aflam acolo, la pupitrul Asiei.” A oftat. „Fără îndoială, normalizarea a fost dificilă din punct de vedere psihologic pentru mulţi americani.”

Şi totuşi, a continuat Jonathan, nu a văzut-o niciodată pe Thelma aşa de subit îndrăgostită de cineva cum i se întâmplase cu Mark şi viceversa. Pe urmă, a început o descriere interminabilă a cadourilor pe care Mark i le oferise Thelmei, a restaurantelor unde o dusese, a meselor pe care le comandaseră, a călătoriilor de afaceri pe care ea le făcuse alături de el, a hotelurilor în care stătuseră cu serviciu la cameră (serviciu la cameră! s-a bucurat chiar şi de serviciu la cameră cu ea!) şi a florilor care sosiseră a doua zi. Doar gândul la flori m-a făcut să doresc să mor, doar gândul la florile pe care i le trimisese în timp ce mie îmi aducea din când în când câte un buchet veştejit de cârciumărese. Mark este un combatant incredibil; nu execută niciodată ceva, ci duce o campanie pentru acel ceva. Când am înţeles – fiindcă am început brusc să înţeleg – că toată energia lui fusese direcţională spre Thelma Rice atâtea luni de zile, m-am întristat atât de tare, încât abia mai puteam respira. Jonathan continua să turuie ca o moară stricată, turnând detaliu după detaliu, într-atâta încât l-am acuzat că şi-a instalat microfoane ascunse pentru a-şi supraveghea în secret propriul telefon – ştia tare multe, ştia replici întregi –, dar a pretins că, pur şi simplu, Thelma i-a povestit totul. „Avem o căsătorie sinceră”, a spus Jonathan şi s-a uitat urât la mine, de parcă aş fi fost cumva răspunzătoare de toată harababura din pricina căreia mariajul meu era terfelit şi fără de speranţă. Luni în şir nu făcusem altceva decât să fierb ouă şi să-mi învăţ copilul să facă diferenţa între pisica în pălărie şi vulpea în şosete, iar Jonathan Rice, subsecretarul de stat, era, oricât ar părea de ciudat, supărat *pe minei* Sunt fleacuri din astea care ne fac să ne sară muştarul. In orice caz, de vreme ce Jonathan ştia aşa de multe, l-am întrebat dacă ştia întâmplător ce făcuseră Mark şi Thelma în urmă cu patru zile, în ziua cu care era datată

dedicaţia din cartea pentru copii. *Am dorit să-ţi dăruiesc ceva ca să marchez ceea ce s-a întâmplat astăzi, care face viitorul nostru cu mult mai limpede…* Şi bineînţeles că a ştiut. Omul ştia totul. În urmă cu patru zile, soţul meu, Mark Feldman, şi-a dus concubina, adică pe Thelma Rice, la magazinul de mobilă Bloomingdale's, unde s-au uitat la canapele pentru biroul său. Bloomingdale's! Ultima perfidie!

— Dar are o canapea în birou, am zis eu.

— Pentru *noul* său birou, a spus jonathan.

— Care birou nou? am întrebat eu.

— Noul birou pe care vrea să-l închirieze pe Connecticut Avenue, a zis Jonathan. Şi categoric are nevoie de o canapea.

A făcut o pauză pentru efect.

— Nu poţi să te bucuri de un cuib al iubirii fără o canapea.

A făcut din nou o pauză.

— O canapea extensibilă.

— Ştiu că sunt grea de cap, am zis eu, dar mi-am imaginat că ar fi extensibilă.

Canapeaua care i-a plăcut Thelmei era verde, a zis Jonathan, dar lui Mark i-a plăcut una maro, din tweed, şi aproape au ajuns la un compromis pentru una galben-deschis, dar Thelma a fost de părere că arăta de doi bani, şi tocmai când începeam să regret că pusesem întrebarea aceea, Jonathan a trecut la subiect – s-a dovedit că vizita sa *avea* un subiect – şi a spus că dacă m-aş întoarce la Mark, noi doi i-am putea aştepta pe ei doi să termine aventura. Discutase cu experta guatemaleză, a spus el – atunci am aflat că toţi trei se duceau la acelaşi psihiatru –, care-l asigurase că legătura amoroasă a lui Mark cu Thelma n-avea să dureze, pentru că Mark suferea de prea multă vinovăţie evreiască şi n-avea să-şi abandoneze niciodată copiii.

— În plus, a zis Jonathan, sunt multe lucruri pe care Mark nu le ştie despre Thelma şi când le va descoperi sunt sigur că nu o va mai iubi.

— Sunt şi multe pe care Thelma nu le ştie despre Mark, am zis eu.

— Ca de pildă? a întrebat Jonathan.

— Nu are importanţă, am zis eu. Tu ştii nişte chestii teribile despre Thelma şi totuşi o iubeşti, iar eu ştiu nişte chestii teribile despre Mark şi încă îl iubesc, aşa că ce te face să crezi că vor înceta să se mai iubească atunci când vor descoperi ceea ce ştim despre ei?

— Spune-mi nişte chestii teribile despre Mark, a zis Jonathan.

N-am putut să mă gândesc la prea multe. Lui Mark trebuie să i se aducă aminte să-şi cureţe unghiile, uneori spune că a citit o carte când de fapt a citit doar primele cincizeci de pagini din ea şi nu o vizitează pe Minnie, mătuşă-sa de-a doua, la Căminul Evreiesc atât cât ar trebui, dar adevărul este că singurul lucru cu adevărat teribil pe care-l ştiam despre Mark Feldman era că mă înşelase. Asta era un lucru îngrozitor, nu intenţionez să-i minimalizez importanţa, dar nu era ceea ce aştepta Jonathan. Acesta dorea să i se spună că Mark era un plagiator notoriu, un hoţ de magazine sau un infractor, şi pe urmă să ducă informaţiile acasă la Thelma, ca un vulpoi bătrân. Bietul Jonathan. Bietul căţeluş disperat. De fapt, omul credea că avea s-o convingă să renunţe. Unde mai pui că (nu aveam de gând să-i spun, deşi Thelma o făcuse deja în mod sigur) Mark se descurca binişor în pat şi este greu să rivalizezi cu aşa ceva dacă eşti soţul tăvălit ani de zile. E greu să rivalizezi cu *oricine* în pat dacă eşti soţul tăvălit ani de zile. Aş fi vrut să-i spun ceva consolator lui Jonathan, dar de fiecare dată când aveam impulsul ăsta, el îmi arunca încă o mostră de trădare: era ca un băiat de şase ani care se apropie de tine cu un zâmbet timid, îţi ia mâna şi îţi îngrămădeşte în palmă un şarpe. Nu-i de mirare că Thelma se îndrăgostise de Mark; dacă aş fi petrecut nouăsprezece ani alături de Jonathan Rice, aş fi fugit cu un curier de la Fleet Messenger Service.

— Nu am de gând să mă întorc la Mark, am zis eu. Nu am de gând să stau acolo în timp ce ei doi continuă să se zbenguie pe canapeaua extensibilă. Nu am de gând să stau să aştept să se termine.

— Eşti singura mea speranţă, a zis Jonathan.

Am început din nou să plâng, Jonathan m-a cuprins în

braţe, a început să murmure ceva despre situaţia proastă a economiei şi am rămas acolo, unul la pieptul celuilalt, în timp ce Jonathan îi dădea înainte cu produsul naţional brut, când tatăl meu a intrat în camera de zi. Fugise de la spitalul de nebuni într-un echipament de jogging.

— Aş vrea să faci cunoştinţă cu Jonathan Rice, am zis eu.

— Faci asta în faţa copilului? a întrebat tatăl meu.

— Nu-i ceea ce crezi, am zis eu. Mark este îndrăgostit de soţia lui Jonathan.

— Cine e Mark? a întrebat tatăl meu.

— Soţul meu, am răspuns.

— Vorbeşte Thorazinul, a zis tata. Îţi injectează aşa de mult, încât nici măcar nu-ţi mai aminteşti numele ginerelui tău. Cine a fost Charlie?

— Primul meu soţ, am răspuns.

— Este un prost, a zis tatăl meu.

— Credeam că ţi-a plăcut Charlie, am zis eu.

— Nu Charlie. Mark. Mark este un prost.

— Ce o să fac? am zis eu şi am început să plâng în hohote.

Tata i-a făcut un mic semn cu capul lui Jonathan Rice, un mic semn gen dă-te-la-o-parte-că-stai-în-cale, şi Jonathan s-a desprins din îmbrăţişare şi s-a ridicat, tata s-a aşezat şi m-a luat în braţe, iar eu am continuat să mă agit, să oftez, să gâfâi şi să răsuflu anevoie şi cu zgomot peste echipamentul său transpirat.

— Ce-o să fac? am zis.

— Nu poţi să faci nimic, scumpo, a spus tatăl meu.

— Bineînţeles că poate face ceva, a zis Jonathan. Se poate întoarce la el. Dacă rămânem amândoi pe poziţie până la capăt, putem ieşi cu bine din povestea asta.

— Jonathan este subsecretar de stat pe problemele Orientului Mijlociu, am zis eu.

Tata s-a uitat la Jonathan.

— Bănuiesc că nu încredinţează treaba asta evreilor, a zis el.

— Adevărat, a zis Jonathan.

— Dacă vrei să faci un pact cu cineva, a spus tatăl meu, dă-

i un telefon preşedintelui Egiptului. Las-o în pace pe Rachel.

Apoi i-a urat lui Jonathan drum bun şi l-a condus la uşă. Pe urmă i-a telefonat lui Lucy Mae Hopkins, servitoarea, şi a rugat-o să se mute în apartament pentru un timp ca să aibă grijă de Sam. Apoi a telefonat la restaurantul chinezesc de la parterul blocului şi a comandat orez cu creveţi prăjiţi, o mâncare pe care îmi place să o mănânc când sunt amărâtă, orez cu creveţi prăjiţi, muştar chinezesc şi ketchup. Pe urmă, după ce au sosit Lucy Mae şi mâncarea chinezească, a anunţat că se întoarce la spitalul de nebuni, pentru că nu aveam toţi loc să dormim în apartament.

— Bărbaţii! a zis el când a plecat. Îi urăsc. Întotdeauna i-am urât. Te întrebi de ce am zăbovit întotdeauna în preajma femeilor şi nu a bărbaţilor – pentru că bărbaţii fac mereu lucruri din astea.

A fluturat mâna indecis spre mine şi spre burta mea şi a dispărut în noapte.

Fără îndoială, ştiam că nu se întorcea la spitalul de nebuni. S-a dus să o vadă pe Frances. Frances este amanta tatălui meu. Lucrează la o companie producătoare de hârtie şi i-a rămas fidelă tatălui meu chiar dacă el a continuat să se însoare cu alte femei şi nu i-a lăsat decât comisioanele pentru comenzile de papetărie. Comandă o mare cantitate de articole de papetărie, pe de o parte să-i dea o mână de ajutor lui Frances, iar pe de alta ca să aibă suficientă hârtie ca să ne scrie mie şi surorii mele Eleanor despre testamentul lui. De două sau trei ori pe lună, tatăl meu mă ameninţă că mă scoate din testament, apoi se răzgândeşte şi fiecare din ocaziile astea necesită o scrisoare. In plus, îi scrie o mulţime de scrisori lui Frances, promiţând că până la urmă va sfârşi alături de ea. Ştiu asta pentru că odată, accidental, a pus o scrisoare adresată ei într-un plic pentru mine şi viceversa. Frances a fost foarte emoţionată când a deschis scrisoarea care-mi era destinată, pentru că nu avea nicio formă de adresare şi a crezut că pe ea o elimina din testament când ea nu ştiuse să fi fost trecută vreodată în el. De ce îl acceptă, nu-mi dau seama. De ce îl acceptă oricare dintre noi, nu ştiu. Adevărul este că

dacă n-ar fi tatăl meu, ar fi unul dintre bărbaţii pe care îi urăşte. Este un mincinos incorigibil şi un narcisist perfect, încât am tendinţa să uit că totuşi poate fi o adevărată bomboană.

(Un alt lucru pe care îmi place să-l mănânc când sunt supărată este slănina tăiată mărunt. Slănina se taie în bucăţele micuţe, care se prăjesc la foc mic, până când se topeşte grăsimea. Apoi se adaugă câţiva cartofi fierţi tăiaţi în cuburi şi se fierbe totul înăbuşit, până când cartofii şi slănina devin foarte crocante. Se mănâncă alături de un ou.)

4

Şocul catapultării din viaţa mea normală şi tihnită la Marea Dramă a fost atât de mare, încât în prima dimineaţă când m-am trezit am fost în mod sincer uluită să descopăr că nu era deloc un vis urât. Asta este o metaforă disperat de banală, dar cam aşa m-am simţit, ca într-unul dintre visele acelea urâte în care ştii că visezi urât şi apoi te trezeşti în vis cu acelaşi fost vis urât, visul echivalent cutiei de cereale cu imaginea unui copilaş care-şi mănâncă micul dejun lângă cutia de cereale cu imaginea unui copilaş care-şi mănâncă micul dejun şi tot aşa, la nesfârşit.

În a doua dimineaţă, mă dădusem bătută. M-am trezit şi am stat în pat, urmărind cu privirea cum se agita copilaşul din pântecul meu, şi m-am întrebat ce se va întâmpla cu mine. Mark îşi va face apariţia până la urmă, fără îndoială, dar ce s-ar întâmpla dacă nu s-ar întoarce? Ce aş face? Unde aş locui? De câţi bani aş avea nevoie? Cine ar dormi cu mine? Această ultimă întrebare m-a neliniştit profund, pentru că nu-mi imaginam că am să mai revin vreodată la înfăţişarea mea normală. Voi fi însărcinată în şapte luni de-a pururi, mi-am zis, în timp ce lacrimile au început să mi se prelingă în urechi şi, după asta, voi fi însărcinată în opt luni de-a pururi, şi după asta voi fi însărcinată în nouă luni de-a pururi. Singurii bărbaţi cu care aş avea o şansă ar trebui să fie deprinşi cu femeile complet diforme, şi asta îi cam elimina pe toţi, cu excepţia doctorilor. In alte împrejurări, doctorii nu mi-ar fi trecut prin minte sub nicio formă. Am ieşit cu unul când eram în colegiu. Suferam din cauza unui deget care mi se infectase, pentru că îmi băgasem un pix într-o pieliţă ruptă. După ce s-a uitat la degetul meu, a zis: „Infecţii. Diabet”. Asta m-a îngrozit, pentru că mereu mi s-a părut că există foarte mulţi

diabetici printre evrei, chiar dacă e greu să discuţi cu cineva problema asta. De fapt am încercat o dată. Am cunoscut un specialist în diabet şi i-am spus:

— Pot să-ţi pun o întrebare?

— Vrei să mă întrebi dacă evreii suferă mai mult de diabet decât toţi ceilalţi? a replicat el.

— Da, am răspuns eu.

— Toată lumea îmi pune întrebarea asta, a zis el, dar răspunsul este nu. Există o sectă în India care suferă mai mult de diabet decât evreii.

Asta mi-a adus aminte de acele feministe care pretind mereu că dominaţia masculină nu este starea firească, pentru că există un trib în Noua Guinee unde bărbaţii stau pe lângă casă şi împletesc, în vreme ce femeile vânează urşi. In orice caz, eu nu aveam diabet, ci doar un deget infectat. De atunci, am fost prea puţin interesată de doctori. Dar cine naiba şi-ar mai bate capul cu mine? Mă aflam acolo, însărcinată în şapte luni, stând culcată pe spate, stângace, umflată, bombată, cu un buric care semăna cu o coadă de dovleac şi nişte picioare ca nişte castraveciori smochiniţi. Dacă sarcina ar fi o carte, ultimele două capitole ar trebui să fie scoase. Începutul este glorios, mai ales dacă ai noroc să nu-ţi fie greaţă dimineaţa şi dacă, la fel ca mine, ai avut sâni mici toată viaţa. Brusc, începi să crească şi ajungi să-i ai, începi să îi ai cu adevărat, sâni, sâni minunaţi, şi când mergi pe stradă saltă, pe bune că saltă, saltă şi iar saltă. Te pomeneşti holbându-te în oglindă lungi perioade de timp, jucându-te cu ei, aşezându-ţi mâinile căuş pe ei, împingându-i încolo şi încoace, separându-i, adunându-i, dându-i într-o parte, înclinându-te, bombându-i cât se poate de mult, sâni, sâni fantastici ca nişte caise fragede, apoi ca nişte mandarine îndrăzneţe, hotărâte şi încântătoare, şi pe urmă, exact când ai fi la un pas de piersici, portocale, grepfruturi şi cantalupi, şi Dumnezeu ştie ce alte exemplare ciudate, burta începe să-ţi crească şi celelalte fructe deodată nu mai au importanţă, pentru că sunt lăsate în urmă de un pepene veritabil. Arăţi mai disproporţionată ca oricând. Simţi nostalgia trupului costeliv, imperfect, pe care l-ai lăsat în

urmă; iar gândul – de bun-simţ – că, în cele din urmă, vei ajunge cam la forma de plecare este aproape anulat de disconfortul că nu mai poţi să dormi pe burtă şi că faci pipi foarte uşor de fiecare dată când tuşeşti, că bluzele tale grozave din mătase sunt pătate de micile picături care se scurg din sâni şi că te descoperi brusc expertă în enigme pe care nu te aşteptaseşi să le înţelegi până la vârsta mijlocie, enigme precum picioarele umflate, varice, nevrită, nevralgie, dispepsie şi arsuri la stomac.

Arsuri la stomac. De asta mi s-a părut că sufăr, în timp ce zăceam în pat. Era o explicaţie care rezuma toată beleaua: arsuri la stomac. Arsuri la stomac cu complicaţii. Arsuri la stomac între zece şi nouăzeci şi nouă la sută. Arsuri severe la stomac. Am început să vărs lacrimi, concentrându-mă asupra acestei idei, şi singurul lucru care ar fi izbutit să facă situaţia şi mai melodramatică şi masochistă ar fi fost să stau culcată în cadă, pentru că nimic nu e mai bun ca plânsul în cadă, văicărindu-te cu adevărat, nimic nu e mai bun ca momentul când eşti complet udă şi când ştersul lacrimilor nu înseamnă decât să-ţi umezeşti faţa şi mai mult.

M-am gândit să stau în pat toată ziua. M-am gândit să mă dau jos din pat şi să mă culc în cadă ca să stau *acolo* toată ziua. M-am întrebat chiar dacă aceste două variante nu cumva reprezentau o epuizare nervoasă. (Probabil că nu, am stabilit.) M-am gândit şi la sinucidere. Din când în când, mă gândeam la sinucidere, doar ca să-mi amintesc de lipsa mea totală de interes faţă de acest gest ca o rezolvare pentru orice. A fost o vreme când îmi făceam griji din cauza asta, când consideram că nevroza galopantă era romantică din cale-afară, când râvneam să fiu genul de fată care să cunoască denumirile florilor sălbatice şi să hrănească puişorii de păsări cu pipeta, să scape cărăbuşii de la înec şi să dorească din când în când să o termine cu toate. Acum, în epoca mea de aur, am ajuns să accept faptul că nu exista niciun strop de neurastenie în mine şi că am devenit foarte intolerantă din acest punct de vedere cu ceilalţi. Arătaţi-mi o femeie care plânge când cad frunzele din copaci toamna şi o să vă arăt o cretină autentică.

Am luat telecomanda şi am deschis televizorul. Era Phil Donahue. Intervieva cinci lesbiene care, cu ocazia asta, îşi recunoşteau lesbianismul. Mi le-am imaginat pe cele cinci, aşteptând ani de zile oferta adevărată, respingându-l pe Merv, respingându-l pe Kup, respingându-l pe Cavett şi urmărind cu dispreţ cum prietenele lor alegeau ocazii lumeşti, ca Ziua Recunoştinţei cu mama şi tata, pentru marea dezvăluire, aşteptându-l pe cel mai grozav, pe Phil în persoană, să spună, în sfârşit, totul pe şleau. Am reflectat asupra lesbianismului. Lesbianismul mi s-a părut întotdeauna o ripostă din cale-afară de inventivă la criza bărbaţilor, dar din alte puncte de vedere nu merita osteneala. Mi-a trecut prin minte că, dacă aş sta în pat mai mult timp, aş fi obligată să urmăresc un serial melodramatic. Asta mi s-a părut prea mult, aşa că m-am ridicat şi am plecat la grupul de terapie.

În împrejurări normale, probabil că n-aş aminti de grupul meu. Este o adevărată problemă să aduci în discuţie un grup într-o carte: trebuie să prezinţi şase personaje noi, hodoronc-tronc, şase personaje care nu vor mai fi amintite în vreun fel esenţial, dar care trebuie totuşi schiţate, doar pentru că efectiv nu pot să nu includ în această povestire ceea ce i s-a întâmplat grupului meu. Poate vă amintiţi că aţi citit despre acest grup, nu ştiu. Probabil vă amintiţi dacă aţi citit, pentru că Vanessa Melhado face parte din grupul meu. Avantajul de a o avea pe Vanessa Melhado în grupul meu este că nu trebuie să-i prezint pe toţi cei şase pacienţi, de vreme ce l-aţi întâlnit măcar pe unul dintre ei în filme. Pe ceilalţi o să trebuiască să-i prezint doar cu numele mic: una din multele reguli ale terapiei în grup este aceea că nu trebuie să cunoşti numele de familie. Cu Vanessa, fără îndoială, regula nu se poate aplica, pentru că femeia este prea renumită; când cărţile mele au început să fie publicate, toţi cei din grup mi-au aflat numele; dar până când n-am ajuns cu toţii pe pagina de titlu, nu ne ştiam numele între noi.

Nu mai fusesem cu grupul meu de doi ani; când m-am mutat la Washington, terminasem cu terapia. Grupul ţinuse o şedinţă specială în onoarea mea şi a fost într-adevăr foarte

frumos. Toţi au reuşit să-mi spună lucruri frumoase, în afară de Diana, iar eu am reuşit să le spun tuturor lucruri frumoase, mai puţin Dianei. Eve a adus *grieven,* adică bucăţi de grăsime de pasăre topită pregătite cu ceapă, Ellis a adus şampanie şi chiar şi Dan, care nu aduce niciodată mâncare, iar când totuşi o face, nu e decât un recipient micuţ cu salată de varză care nu ajunge la toată lumea, chiar şi el a adus deci o plăcintă cu brânză pentru care îi dădusem eu reţeta.

Am obţinut reţeta de la cea de-a doua soţie a tatălui meu, Amelia, care fusese menajera familiei mele ani în şir înainte de a se căsători cu el. De fapt, Amelia a fost cea la care se referea lumea când se spunea că mama era foarte talentată în supravegherea personalului de serviciu. Era neagră – mulatră cu pielea gălbuie, mai exact –, amplă (cred că amplă e un mod politicos de a-i prezenta dimensiunile) şi acoperită cu atât de multe aluniţe, încât semăna cu o prăjitură cu seminţe de mac. Şi cu toate că era clar că tata s-a căsătorit cu ea mai degrabă ca să fie chit cu mama pentru căsătoria ei cu Mei, cel care se considera Dumnezeu, a fost totuşi un gest cam de neiertat. De neiertat, în ceea ce mă privea, nu a fost că era neagră, grasă şi arăta ca o prăjitură cu seminţe de mac, ci că tatăl meu, căsătorindu-se cu ea, a determinat-o să facă aceleaşi treburi pe care înainte le făcuse fiind destul de bine plătită. Asta, mi s-a părut mie, ducea lucrurile în departamentul de supraveghere a personalului de serviciu prea departe. De neiertat în ceea ce o privea pe sora mea Eleanor era că Amelia încerca să pună mâna pe averea lui tata. De vreme ce Mei, care se credea Dumnezeu, o adusese deja pe mama la faliment, Eleanor era convinsă că şi cealaltă jumătate de acţiuni Tampax avea să dispară, investită masiv în unicul viciu al Ameliei: perucile. „Are cel puţin patruzeci acum", obişnuia să spună Eleanor. „Imaginează-ţi câte va avea după ce va muri tata."

Odată, am încercat să discut cu Eleanor despre relaţia dintre Amelia şi tatăl meu – dacă dormiseră vreodată împreună –, dar era atât de înfuriată în privinţa căsătoriei, că a fost imposibil să mă înţeleg cu ea, nefiind în stare să aibă nici măcar o ipoteză nefondată. Păcat, pentru că Amelia era

mult prea de treabă ca să fi fost o cocotă avidă de bani şi l-a făcut pe tata fericit, lucru pe care nu-l pot spune despre mine şi Eleanor, care eram ocupate cu propriile noastre existenţe. Amelia îi gătea tatălui meu mese perfecte şi apoi lua loc, hlizindu-se la orice îi spunea el. De fapt, se hlizea la orice spunea cineva, fapt care punea povara de a fi amuzant pe umerii interlocutorului, dar tatălui meu îi plăcea asta. Din când în când, tata spune chestii gen „O călugăriţă grăbită ascunde o mulţime de păcate" şi apoi se aşteaptă ca să râdă cineva, aşa că era o mare mângâiere pentru el că Amelia era întotdeauna pe fază, chiar dacă toţi ceilalţi din încăpere încercau să-l ignore.

Ce bucătăreasă era! Tot ce pregătea era foarte uşor, foarte pufos, foarte fraged, foarte catifelat şi foarte diferit. Obişnuia să stea la masa de bucătărie – frământând aluatul pentru cornuri, făcând spirale din morcovi sau rulând untul în ghemuleţe şi povestindu-mi secretele ei. Cunoştea taina prăjiturilor bunicii mele (smântână) şi stăruia asupra faptului că exista o singură reţetă adevărată pentru foaia de plăcintă (Crisco). Avea urme de arsuri de la vârfurile degetelor până la coate şi ştia istoria fiecăreia: una era de la un pui fript pentru aniversarea celor nouăzeci de ani ai mamei sale, alta de la primele ei clătite, a treia de la o oală de fontă pe care o înclinase peste un foc în tinereţe, când trăia pe braţul unui râu în sudul ţării. Îi sunt datoare vândută – şi dacă s-ar fi ales cu o grămadă din banii tatălui meu şi o încăpere plină de peruci, tot n-aş fi avut nicio obiecţie. Dar Amelia a murit după un an de la căsătorie şi singurul lucru pe care l-a avut de la tata a fost un mormânt foarte frumos pe undeva prin Louisiana.

Iată reţeta Ameliei pentru plăcinta cu brânză, despre care spunea mereu că o avea de pe fundul pachetului de brânză Philadelphia. Se pregăteşte o foaie de aluat fraged care se întinde într-o tavă de plăcintă. Apoi se amestecă 350 grame de brânză grasă cu 4 ouă bine bătute, o ceaşcă de zahăr şi o linguriţă de vanilie. Se toarnă amestecul în tavă peste foaie şi se coace 45 de minute. Se scoate tava şi se lasă să se răcorească 15 minute. Apoi se întinde uşor pe deasupra un

amestec făcut din două ceşti de smântână şi o ceaşcă de zahăr şi se bagă la cuptor încă 10 minute. Se serveşte rece după câteva ore.

În drum spre grup, am luat metroul. Întotdeauna luam metroul când mă duceam sau veneam de la Vera. Îmi limpezea mintea. M-am aşezat, amintindu-mi să-mi răsucesc pe deget inelul cu diamant, ca să nu-l vadă hoţii, şi am încercat să mă concentrez asupra celor ce aveam de gând să le spun celor din grup. Mă simţeam umilită. În urmă cu doi ani, ieşisem la lumină – vindecată! este un miracol! poate să ridice ancora! –, şi acum reveneam ca o invalidă fără speranţă. M-am uitat prin vagon. Un japonez le făcea poze pasagerilor. În mod sigur era turist, dar toţi din vagon aveau un aer jenat Am încercat să nu mă uit la el, dar a fost imposibil. Odată, am văzut un exhibiţionist în metrou şi, la fel, am încercat să nu-l privesc, dar lucrul ciudat în privinţa exhibiţioniştilor – şi motivul pentru care nu mă simt niciodată insultată de ei – este că nu poţi să nu arunci o privire când şi când, ca să vezi dacă treaba aia afurisită se proiectează totuşi în afară. M-am uitat la japonez într-un fel care – speram eu – sugera indirect că realmente nu-mi păsa dacă mă fotografia şi că dacă într-adevăr mă fotografia, nu mă sinchiseam dacă mă prindea într-o postură nefavorabilă, dar pe urmă m-am răzgândit. Aşa că am zâmbit. Arăt mult mai bine când zâmbesc. De fapt, când nu zâmbesc arăt ca şi cum m-aş încrunta, chiar dacă nu o fac.

Japonezul m-a fotografiat şi a dat din cap recunoscător. I-am răspuns înclinând la rândul meu capul şi un bărbat într-o cămaşă ecosez, care stătea lângă mine, m-a privit şi a clipit semnificativ. Imediat, m-am întrebat dacă era necăsătorit şi, în caz că da, dacă era cumva licenţiat şi heterosexual. Apoi m-am gândit cât de cumplit era să fiu iar singură, cât de cumplit era să fiu din nou disponibilă, cu procentajul bătrânului New York în defavoarea mea, două sute de femei necăsătorite la fiecare celibatar heterosexual, cete de amazoane care cutreierau străzile căutând în zadar indivizi buni de însurătoare şi independenţi, pe care nu-i deranja puţină celulita. Era un gând atât de deprimant, încât aproape că am

început să plâng, dar pe urmă mi-am adus aminte de japonezul cu aparatul de fotografiat. Nu doream să existe cineva, fie el şi un străin din metrou, care să mă fotografieze plângând.

Bărbatul în cămaşă ecosez a clipit din nou semnificativ şi mi-am dat seama că, şi dacă ar fi necăsătorit, licenţiat şi heterosexual, existau puţine şanse să mă încurc vreodată cu unul care le face cu ochiul aiurea femeilor însărcinate din metrou. Cineva care le face cu ochiul femeilor însărcinate din metrou nu e în regulă, aşa cred. Fără îndoială, toată lumea are *ceva* în neregulă, în mod categoric, dar acel tip probabil că avea ceva *cu adevărat* în neregulă. Poate că era un violator, m-am gândit, sau un hoţ. Am socotit că în condiţia mea fizică actuală eram la adăpost de violatori, dar în caz că era un hoţ şi se pricepea să recunoască un inel cu diamant chiar şi când era întors spre interiorul palmei, am răsucit inelul de pe deget într-o manieră considerată de mine total discretă, am făcut un gest ambiguu, ca şi cum m-aş fi ciupit de gât, şi, într-un mod ingenios, am lăsat inelul să-mi cadă în sutien.

Metroul a ajuns în staţia Union Square şi am ieşit. Acolo se afla Ellis. Ellis face parte din grupul meu. Cumpăra popcorn de la standul din staţia de metrou şi, când m-a văzut, s-a arătat atât de încântat, încât şi-a aruncat tot popcornul peste cap şi a rămas acolo zâmbind mânzeşte cu tot popcornul risipit pe el şi în jurul lui. Era ca o versiune animată a unui om de zăpadă dintr-un bol de sticlă pe care-l agiţi ca să ningă în interior. Am fost şi eu bucuroasă să-l întâlnesc, dar nu i-am spus-o, pentru că o altă regulă a grupului este că membrilor nu li se permite să discute nimic în afara încăperii grupului, aşa că am plecat împreună spre biroul Verei, fără să rostim un cuvânt tot drumul.

Vera stătea la masa joasă şi rotundă, deschizând casoletele cu mâncare aduse de membrii grupului pentru masa de prânz. Erau acolo Vanessa, şi Eve, şi Diana, şi Sidney, şi Dan, şi toţi s-au arătat interesaţi de fotografiile lui Sam, m-au întrebat când trebuia să sosească bebeluşul şi au părut sincer îngroziţi când le-am spus de ce mă aflam acolo.

„Soţul meu este îndrăgostit de altcineva” este greu de spus pe un ton categoric. „Soţul meu crede că este îndrăgostit de altcineva” este tot ce-am putut spune, înainte de a izbucni în lacrimi. Chiar şi Diana a părut sincer îngrozită, ceea ce m-a surprins, pentru că Diana zâmbeşte întotdeauna când mi se întâmplă ceva rău. Cu mulţi ani în urmă, intrasem în grup şi, într-o zi, am izbucnit în lacrimi, iar Diana a început să zâmbească. A fost realmente dezamăgită să descopere că motivul pentru care plângeam a fost că fusesem insultată de un şofer de taxi. Fără îndoială că sperase să fie vorba despre o tragedie mai mare, cu efecte de lungă durată. Ei bine, acum se putea bucura.

Sidney mi-a înmânat o cutie cu şerveţele Kleenex. Sidney nu spune prea multe în grup, ci doar pasează şerveţelele Kleenex şi se arată îngrijorat. Mi-am şters ochii şi am reuşit să nu mai suspin, ca să pot povesti totul. Apoi am izbucnit din nou în lacrimi, şi la fel a făcut şi Diana.

— De ce i se întâmplă toate lui Rachel şi mie nu mi se întâmplă niciodată nimic? a strigat ea.

— ’te-n cur, Diana, a zis Ellis.

— Ţi-ar plăcea, nu? a zis Diana. Pun pariu că numai aşa îţi place.

— Îmi place în toate felurile, ceea ce nu prea e cazul cu bărbatu-tău, a zis Ellis.

— Cine a adus ficatul tocat? a întrebat Dan.

— Eu, a răspuns Eve.

— Tu l-ai gătit? a întrebat Dan.

— L-am cumpărat, a răspuns Eve. Îţi convine?

— Eram gata să-ţi spun că e delicios, a zis Dan. Dar acum nu mai am chef să-ţi spun.

— Nimic nu e niciodată îndeajuns de bun pentru tine, nu? a zis Eve.

— În fiecare săptămână te plângi din cauza mâncării, a zis Vanessa. Când ai adus *tu* ultima oară mâncare? Când ai adus ultima oară ceva pentru grup?

— Ce am mai făcut acum? a întrebat Dan.

— Ce ai mai făcut *acum?* a repetat Eve.

— Ştiţi de ce îmi aminteşte asta? a întrebat Vera.

— De bătrâna din Vladivostok cu cămila, a zis Ellis.

— Te rog, nu mai povesti din nou, a zis Vanessa.

— Bine, a zis Vera. Dar nu asta e problema. De ce nu vreţi să discutăm despre Rachel?

— Mă simt prea ameninţată ca să discut despre Rachel, a zis Eve. Eu cred în Rachel. Cred în Rachel şi în Mark. Dacă ei nu reuşesc, atunci cine?

— Vera şi Niccolo, a zis Ellis.

— Ei nu intră în calcul, a spus Vanessa.

Toţi au aprobat posaci.

— Cine este cealaltă femeie? a întrebat Diana.

— Nu are importanţă, am zis eu.

— Pentru Diana are, a zis Ellis. Tot ce o interesează pe Diana este să afle numele de familie al persoanelor.

Le-am povestit puţin despre Thelma. Am spus că avea un nas la fel de lung ca un deget mare şi că mergea ca un pinguin; asta m-a făcut să mă simt mai bine. Am spus că Mark era un tâmpit, iar asta m-a făcut să mă simt *şi* mai bine. Le-am povestit partea cu toţi trei mergând să o consulte pe Tortila mexicană, adică pe doctoriţa Váldez, şi despre câinele ei pitic, şi am spus cât de nedrept era că nu puteam nici măcar să fixez o întâlnire.

— Cred că se simte mai bine, a zis Ellis. Glumeşte.

— Ea glumeşte chiar şi când se simte îngrozitor, a zis Vera. Nu vă lăsaţi păcăliţi.

— De ce trebuie să transformi totul în glumă? a întrebat Diana.

— Nu trebuie să transform totul în glumă, am zis eu. Trebuie să transform totul într-o povestire. Ai uitat?

— Cum te simţi? a întrebat Eve.

— Rănită. Furioasă. Stupidă. Nenorocită. Şi vinovată, am adăugat după o clipă de gândire.

— Dar nu tu ai făcut asta, a spus Eve. *El* a făcut-o.

— Dar eu l-am ales, am zis eu.

— Oricine l-ar fi ales pe Mark Feldman, a spus Vanessa.

— Fără nume de familie în grup, a zis Vera.

— În orice caz, nu s-a terminat, a spus Eve. O să se întoarcă.

— Şi ce-i cu asta? am zis eu. Este ca un obiect frumos care dintr-odată se sparge în sute de bucăţi, şi chiar dacă îl lipeşti la loc, rămâne pentru totdeauna ceva care a fost spart.

— Asta este căsătoria, a zis Sidney. Fragmente care se desfac şi pe care le lipeşti la loc.

— Dar priveşte lucrurile şi altfel, a zis Vanessa. Nu e totul în zadar. Măcar l-ai făcut pe Sidney să spună ceva.

Sidney s-a arătat foarte încântat de sine.

— Ai terminat, Sidney? a întrebat Ellis.

— Da, a răspuns Sidney.

— Pentru că dacă ai terminat, a zis Ellis, vreau doar să spun că nu cred că asta este căsătoria.

— Ba aşa e, a zis Dan. După o vreme devine doar petic, petic, petic.

— Dar căsătoria Verei cu Niccolo nu este aşa, a spus Eve.

Toată lumea a aprobat din nou posacă.

— Uneori, doresc ca tu şi Niccolo să ajungeţi la divorţ, i-am spus Verei. Căsătoria voastră e greu de suportat pentru noi.

— L-am văzut pe Niccolo săptămâna trecută, a zis Vanessa, şi mi-a povestit că, din când în când, la sfârşitul zilei, el şi Vera devin foarte irascibili unul cu celălalt.

— Aş ucide pentru irascibilitate, am zis eu.

— Cu ce ocazie l-ai întâlnit pe Niccolo săptămâna trecută? a întrebat Diana.

— El şi cu Vera au venit la o probă a noului meu film, a zis Vanessa.

— Şi când o să fii stea de cinema, Diana, o să vin şi la o probă a filmului tău, a spus Vera.

— Mulţumesc mult, a zis Diana.

Diana este programator pentru calculatoare.

— Ce vrei? a zis Vanessa. Mark o să-şi facă apariţia pe neaşteptate şi trebuie să ştii ce vrei când o să te trezeşti cu el.

M-am gândit la vorbele ei.

— Îl vreau înapoi, am zis eu.

— Pentru ce îl vrei înapoi? a întrebat Dan. Tocmai ai spus

că este un tâmpit.

— Îl vreau înapoi ca să pot ţipa la el şi să-i spun că este un tâmpit, am zis. Oricum ar sta lucrurile, este tâmpitul meu.

Am făcut o pauză.

— Şi vreau să nu se mai vadă cu ea. Vreau să-i spun că nu a iubit-o niciodată cu adevărat. Vreau să-i spun că probabil a fost nebun. Vreau ca ea să moară. Şi el la fel.

— Parcă ai spus că îl vrei înapoi, a zis Ellis.

— Da, am zis eu, dar îl vreau înapoi mort.

Am zâmbit. Era pentru prima oară când zâmbeam în legătură cu cele întâmplate. M-am uitat prin cameră, aşteptând ca toţi cei prezenţi să-mi întoarcă zâmbetul, dar priveau în direcţia mea ca şi cum s-ar fi petrecut ceva ciudat. Ellis a fost primul care a vorbit.

— Sper că n-ai angajat un asasin fără să ne spui nouă mai întâi, nu?

M-am întors ca să mă uit în spatele meu. Un bărbat care purta un ciorap pe faţă stătea la uşă cu un revolver cu ţeava scurtă. M-a apucat de gât şi m-a tras în picioare, împingându-mi revolverul în tâmplă.

— Jos, a zis el, bani, bijuterii şi tot ce mai aveţi. Dacă păstraţi ceva, o ucid pe doamna, uite aşa…

Într-o clipă, a îndreptat arma spre perete, a apăsat pe trăgaci şi a tras.

Toată lumea a sărit în sus după bubuitura explozivă şi s-a întors să se uite la fotografia înrămată a lui Theodor Reik{18}, devenită cioburi şi căzută pe podea. O secundă mai târziu, o reclamă înrămată pentru Chivas Regal, cu un slogan care spunea „Sticla poate fi ori pe jumătate goală, ori pe jumătate plină, depinde cum o priveşti”, a avut aceeaşi tristă soartă.

— Niciodată nu mi-a plăcut imaginea asta, a zis Sidney.

— Nu este momentul să comentezi, a spus Vera.

Şi-a scos şiragul de mărgele antice de la gât şi cele trei inele dantelate de cununie şi le-a pus pe mijlocul mesei. Toţi au început să arunce banii pe masă. Vanessa şi-a desfăcut colierul de aur care-i fusese dăruit după ce se petrecuse ceva (deşi nu prea mult) între ea şi John Wayne în Mexic. Diana a făcut

mare paradă scoţându-şi brăţările de plastic şi aruncându-le ceremonios în talmeş-balmeşul de pe masă.

Bărbatul cu ciorapul de nailon pe faţă mi-a împins pistolul atât de tare în tâmplă, încât aproape că am ţipat. Am închis ochii.

— E rândul tău, cucoană, a zis el.

Simţeam inelul cu diamant pe care mi-l strecurasem în sutien cum îmi apăsa pieptul. Mark îmi dăruise inelul la naşterea lui Sam. Ajunseserăm la spital când contracţiile apăreau din cinci în cinci minute şi Mark a stat lângă mine în sala de travaliu, ţinându-mă de braţ, şoptind, cântând, glumind şi făcând tot ce trebuia. Fusesem absolut convinsă că nu era genul – că avea să devină genul de tată disperat care trecea prin toată afacerea cu iluzia că trăirea lui era la fel cu a ta. Totul începe la orele Lamaze{19}, unde soţul tău sfârşeşte prin a crede că el este cel însărcinat, or, să fim bine înţeleşi, *nu* el este. Nu este trupul lui, nu este efortul lui, nu este durerea lui – este a ta, şi există oare vreun bărbat care să te creadă şi să te respecte pentru asta? Nu. Ei sunt prea ocupaţi să intre în acţiune, ţinându-şi cronometrele şi comunicându-ţi când să respiri şi când să împingi şi fotografiind copilaşul care iese acoperit tot cu o substanţă umedă, lipicioasă şi vâscoasă, arătând mai apoi fotografiile prietenilor tăi la petreceri şi spunând că a fost o experienţă frumoasă şi emoţionantă. Dar nu şi Mark. El a stat acolo, a împărţit suferinţa cu mine şi a rămas complet calm când doctorul a spus că ceva nu era în regulă, probabil cordonul ombilical era răsucit pe gâtul copilaşului; şi a părut atât de impasibil când a privit la imaginea fătului pe monitor şi a văzut că bebeluşul nu mai respira, încât nici măcar nu am realizat cât de gravă era situaţia; a continuat să şoptească, să cânte şi să facă glume, în timp ce eu eram transportată în grabă spre sala de operaţii şi adormită pentru o cezariană de urgenţă.

Când mi-am revenit, el stătea lângă mine. Purta un halat chirurgical verde şi o mască, plângea şi râdea cu Sam în braţe, minunatul nostru Sam, raza noastră de soare, un îngeraş roz, care gângurea ca un porumbel. Mark l-a aşezat pe mine, apoi

s-a aşezat şi el lângă mine şi ne-a îmbrăţişat pe amândoi până când eu am aţipit din nou.

După două ore, când m-am trezit, mi-a dat inelul. A ieşit pur şi simplu şi l-a cumpărat. Diamantul era într-o montură antică înconjurat de alte diamante micuţe. Semăna cu o floare delicată de gheaţă. A doua zi, Mark l-a dus înapoi la bijutier ca să-i graveze în interior: „Rachel, Mark şi Sam."

M-am întrebat mereu ce aş fi făcut cu inelul meu cu diamant ascuns în sutien în alte împrejurări. Dacă aş fi avut de ales. Dar nu aveam de ales, pentru că bărbatul cu faţa acoperită cu ciorapul de nailon era bărbatul din metrou, în cămaşă ecosez, care mă văzuse când îmi pusesem inelul în sutien. Dar dacă nu văzuse? L-aş fi cedat? Mi-aş fi riscat viaţa ca să păstrez inelul? Nu ştiu. Tot ce ştiu este că, atunci când bărbatul în cămaşă ecosez şi cu ciorapul de nailon pe cap a spus „E rândul tău, cucoană", a gesticulat spre sutienul meu. Aşa că am băgat mâna în sutien şi i-am dat inelul. A făcut semn spre Eve să pună celelalte lucruri într-o pungă şi ea l-a ascultat.

— Acum, toată lumea jos pe podea, a zis el.

Mi-a apăsat arma de cap şi a început să se retragă din încăpere, ţinându-mă lipită de el.

— Nimeni nu sună la poliţie, a zis el. Altfel, îi fac rău cucoanei.

A deschis uşa spre hol şi şi-a scos ciorapul de nailon. Am intrat în lift şi am început să coborâm.

— Îmi pare rău pentru inel, a zis el.

— Nu spune lucruri pe care nu vrei să le spui, am răspuns eu.

A ieşit în vestibul şi apoi a zbughit-o în stradă. M-am întors în biroul Verei. Toţi stăteau în picioare, arătând puţin încurcaţi, iar Vera s-a dus să sune la poliţie. Cât a lipsit din cameră, au urmat o serie de îmbrăţişări. Şi îmbrăţişatul este împotriva regulilor, dar aşa se întâmplă la un jaf, astfel încât nimeni nu s-a sinchisit.

— Or să fie aici în câteva minute, a zis Vera când a revenit.

S-a uitat prin cameră.

— Probabil socotiţi că n-am reuşit să vă protejez.

— Nu te acuza, Vera, am zis eu. A fost vina mea.

— Întotdeauna consideri că e vina ta, a spus Vanessa. Eşti mult prea vinovată.

— Oare nimic nu e din vina lui Rachel? a întrebat Diana.

— M-a văzut în metrou, am zis eu. M-a văzut când mi-am scos inelul şi l-am băgat în sutien. Probabil că m-a urmărit, pentru că am venit cu Ellis pe drum şi nu putea să mă jefuiască.

— Sper că tu şi Ellis nu aţi avut o conversaţie în afara camerei grupului, a zis Dan.

— Nu, a zis Ellis, dar dacă am fi avut, probabil că am fi discutat despre ce persoană neplăcută eşti.

A urmat o tăcere prelungită.

— Asta o să apară în ziare, a spus Vanessa. Şi numai din vina mea.

Tot ce făcea Vanessa sfârşea în ziare

— Grozav, a zis Diana. O să descoperim numele de familie al fiecăruia.

— Am ceva îngrozitor de spus, a zis Ellis. M-am simţit atras de el.

Părea foarte ruşinat.

— Avea un ciorap de nailon pe faţă şi m-am simţit atras de el.

— L-am văzut fără ciorapul de nailon, am spus eu.

— Şi? a întrebat Ellis.

— Şi eu m-am simţit atrasă de el.

— Dar tu eşti disperată, a zis Ellis.

— Adevărat, am spus eu. Dar nu mai tot aduce vorba despre asta.

5

Într-o după-amiază, cu câteva luni înainte să se întâmple toate astea, trudeam în bucătăria casei noastre din Washington, încercând să perfecţionez sistemul meu de a pregăti un ou în patru minute. Iată reţeta: Se pune un ou în apă rece şi se lasă să fiarbă un minut. Se întrerupe focul imediat şi se acoperă vasul cu un capac. Se lasă acoperit şi în trei minute veţi avea un ou pregătit în patru minute. Întâmplător, lumea nu aşteaptă liniştită cele trei minute pentru a pregăti un ou în patru minute, dar uneori, când te interesează gătitul, posibila irelevanţă a acţiunilor tale nu-ţi trece prin minte decât mult mai târziu. (Odată, de exemplu, când debutam în afacerea gastronomică, am fost angajată de amatorii de capere să pregătesc o mulţime de reţete pe baza lor şi au urmat săptămâni de introdus capere în aproape orice, în afară de milkshake, înainte să înţeleg că nimeni nu agreează caperele, indiferent ce faci cu ele. Unele persoane *pretindea,* le plac caperele, dar adevărul este că orice fel de mâncare care are un gust bun cu capere are un gust şi mai bun *fără* ele.)

În orice caz, tocmai fierbeam ouă la trei şi douăzeci, într-o joi după-amiază. Ştiu ora exactă pentru că m-am uitat la ceas de îndată ce am auzit strigătul. Striga un bărbat – de fapt, ţipa. O încăierare, m-am gândit. O încăierare cumplită, m-am gândit. O încăierare atât de cumplită, încât cineva o să fie omorât, m-am gândit. M-am dus la uşa din faţă şi am deschis-o. Strigătul a încetat. M-am întors la ouă. În seara aceea, când Mark a venit acasă, am spus: „Dacă cineva a fost asasinat în acest cartier, în această după-amiază, atunci s-a întâmplat la ora trei şi douăzeci. “ Mark nu mi-a dat niciun fel de atenţie. La vremea aceea, am socotit că se poartă astfel pentru că e

convins că mă transform într-un soi de femeie melodramatică, forţată să-şi imagineze lucruri tulburătoare, aventuri şi intrigi fiindcă stă acasă toată ziua; dar acum înţeleg că legătura lui amoroasă cu Thelma era abia la început, iar reacţia lui a fost pur şi simplu cea pe care o afişezi când ajungi să te încurci cu altcineva şi eşti hotărât să nu te arăţi câtuşi de puţin interesat, amuzat sau impresionat de persoana cu care eşti căsătorit.

Acum, când mă gândesc mai bine, probabil că într-adevăr mă transformam într-un soi de femeie melodramatică – nu genul care visează cu ochii deschişi pentru că este ţintuită în casă, ci genul care încearcă pur şi simplu să-i reţină atenţia soţului fiindcă ştie că el este altundeva cu altcineva. Chiar şi atunci când legătura amoroasă se afla la început, n-ar fi trebuit să am o cât de mică bănuială? Nu suport gândul că nu am avut, dar ăsta nu e un motiv ca să nu spun povestea bărbatului din cartier care a fost asasinat, aşa că revin.

Trei zile mai târziu, adică într-o duminică, eu şi Mark ne pregăteam să ieşim pentru masa de prânz. A apărut poliţia. O uşă pe jumătate deschisă la locuinţa de peste drum. Pe podeaua din hol, o pată uriaşă, maronie. „Dacă acolo a fost un cadavru, i-am spus eu poliţistului de afară, asta s-a întâmplat joi după-amiază, la trei şi douăzeci.” Şi aşa a fost. Era vorba despre domnul Abbey, un bărbat mic şi sfios, care îşi făcuse de cap cu un partener de sex, „agăţat” ocazional, care se purtase ca un sadic. Şi eu eram singurul martor! Nu vreau să mă ambalez, dar întotdeauna mi-am dorit să fiu martor. Întotdeauna mi-am dorit să jur că spun adevărul şi numai adevărul, să mă cert cu avocaţii şi să mi se facă portretul de către desenatorii din sala de şedinţe. Venise momentul! Şi nu ştiam mai nimic. Era foarte deprimant, şi nu doar pentru mine, ci şi pentru detectivul criminalist care încerca încontinuu să smulgă informaţii de la mine.

— Ştii mai mult decât crezi, continua să spună detectivul criminalist Hartman, în timp ce mă îndemna să-mi cercetez memoria pentru detaliile suplimentare care, socotea el, erau cu siguranţă îngropate acolo.

— Nu, nu ştiu, am zis eu.

La câteva zile după ce a fost descoperit trupul domnului Abbey, detectivul criminalist Hartman a revenit să-şi încerce din nou puterile cu subconştientul meu. Era plin de informaţii interesante. Mi-a povestit că domnul Abbey îşi petrecuse ultima dimineaţă a vieţii sale la o licitaţie de mobilă. După aceea, un prieten care se afla acolo l-a invitat la prânz. Domnul Abbey a refuzat. A spus că văzuse, cu o noapte mai înainte, un negru bine făcut călătorind cu ultimul autobuz şi că se întorcea să-l găsească. Aceea a fost ultima persoană cu care se văzuse domnul Abbey.

Am fost fascinată de povestire. Nu-mi venea să cred că cineva putea fi atât de obsedat de sex încât să sară peste un prânz – şi asta după o licitaţie! Mă consider o persoană sănătoasă, cu o energie sexuală puternică, dar nu mi-a trecut vreodată prin cap să renunţ la mese. Mai târziu, i-am spus lui Mark că poate asta este diferenţa dintre homosexuali şi heterosexuali, poate că acest priapism nedomolit este caracteristic sexului obsesiv, întâmplător, care se menţine mult mai mult în vieţile homosexualilor decât în vieţile heterosexualilor. Mark a făcut o mutră sceptică, încât pe moment am considerat că nu-i venea să creadă. Era posibil să am o memorie atât de scurtă? Uitasem primele luni în care mă curtase? Ore întregi de sex, mirosul de sex peste tot, în aer, pe cearşafuri, pe mâinile mele, în părul meu – reuşisem să uit toate astea? (Bineînţeles că nu. Pe de altă parte, nu am avut niciodată mai puţin de trei mese pe zi, ce să-i faci.) Acum, fără îndoială, am aflat de Thelma şi-mi dau seama că scepticismul lui Mark a apărut, pur şi simplu, pentru că ştiam atât de puţine despre el şi despre priapismul lui nedomolit, în general ştiam atât de puţine despre *bărbaţi.* Oare voi afla vreodată? Când voi înţelege că ceea ce este surprinzător în privinţa numărului de bărbaţi care rămân credincioşi nu este că e atât de mic, ci că mai există şi din ăştia?

Văd că am luat-o razna din nou şi că mă las dusă în voia sorţii înapoi spre Mark, spre Mark şi Thelma, dar n-am ce face. Când se întâmplă aşa ceva, brusc nu mai ai deloc simţul realităţii. Ai pierdut un fragment din trecutul tău. Infidelitatea

însăşi este un fleac în comparaţie cu vătămarea minţii care rezultă când o bucată întreagă din viaţa ta se dovedeşte a fi fost complet diferită de ceea ce ai crezut că era. Devine imposibil să te uiţi înapoi la tot ce s-a întâmplat – de la cel mai banal schimb de replici între voi doi, la o masă de gală, până la moartea oribilă a domnului Abbey – fără să te întrebi ce se petrecea cu adevărat. Vezi perechea cu copilaşul. Vezi perechea cu copilaşul care mai aşteaptă un copilaş. *Ce nu este în ordine la această imagine?* Din întâmplare, totul.

Dar vă povesteam despre moartea domnului Abbey dintr-un motiv care nu are nicio legătură cu trădarea. Am dorit, pur şi simplu, să înţelegeţi că atunci când grupul meu a fost jefuit, m-am simţit aproape recunoscătoare: momentul mi-a oferit o nouă şansă de a fi martor la o infracţiune. Şi de data asta deschisesem bine ochii. De fapt, îl văzusem pe nemernic. Deabia aşteptam să fiu sub jurământ sau cum s-o fi numind ceea ce faci în instanţă.

Ne-au dus la secţia de poliţie într-o dubă. Asta a fost foarte insultător, atâta timp cât noi eram victimele, dar detectivul care răspundea de caz avea aşa de multe declaraţii de luat, încât dorea să facă lucrul acesta cu stenografe, maşini de scris şi magnetofoane alături. Ne-am petrecut după-amiaza într-o încăpere mică şi verde, unde fiecare şi-a aşteptat rândul. Mai întâi, poliţiştii au discutat cu Vera, pentru că ea era stăpâna casei, cum se spune, şi pe urmă au discutat cu Vanessa, deoarece era cea mai cunoscută şi mai frumoasă (m-am resemnat cu faptul că Vanessa este cea mai cunoscută şi mai frumoasă, dar realmente m-a iritat în ziua aceea, pentru că, în definitiv, eu eram cea care ştia cel mai mult despre ce se întâmplase), apoi au discutat cu Diana, pentru că ea a insistat că-i va considera responsabili dacă va pierde zborul Supersaver spre Los Angeles. În final, detectivul Noian a ajuns şi la mine.

I-am povestit totul. Am spus că jefuitorul avea cam un metru optzeci înălţime. Păr roşiatic. Ochi albaştri apoşi. Un vag strabism. Tenul rozaliu. Un nas lung şi subţire pe o faţă lătăreaţă şi lucioasă. Greutatea, înjur de şaptezeci de

kilograme – nu sunt în stare niciodată să apreciez greutatea unui bărbat. Un gât gros. O cămaşă ecosez din bumbac cu verde şi roşu, o jachetă kaki, blugi şi adidaşi. Prima dată l-am observat când mă fotografia un japonez în metrou. Bănuiala mea este că japonezul are fotografia jefuitorului.

— Cum arăta japonezul? a întrebat detectivul Noian.

— Ca toţi japonezii, am zis eu. Îţi dai seama.

— Îmi dau seama, a spus detectivul Noian. Mărunt şi oriental, cu un costum gri-închis şi cu un aparat de fotografiat spânzurat de gât.

— Exact, am zis eu.

— Ce fel de aparat de fotografiat avea?

Am ridicat din umeri.

— Am crezut că mă descurc binişor până am ajuns la partea asta, am zis eu.

— Te descurci foarte bine, a spus detectivul Noian.

— Spui asta la toată lumea, am zis eu.

— Nu, a zis el.

— Ba da, l-am contrazis. Nu de mult, am fost martoră în alt caz şi detectivul îmi spunea mereu cât de bine mă descurc, dar de fapt nu era adevărat.

— La ce ai mai fost martoră? a întrebat detectivul Noian.

— La o crimă în Washington, am răspuns. De fapt, nu am fost martoră, doar am auzit strigătul. De ce?

— Pur şi simplu, eram curios, a zis detectivul Noian.

— Erai curios dacă sunt genul de femeie care atrage criminalii, aşa cum alte femei atrag alcoolicii sau sadicii.

(Am o prietenă care atrage piticii. De fiecare dată când se întoarce, o urmăreşte un pitic. Este foarte enervant.)

— Nu, a zis detectivul Noian. Ce te-a făcut să-l observi pe bărbatul din metrou?

— Mi-a făcut cu ochiul, am răspuns.

— Înţeleg, a zis detectivul Noian.

— A fost probabil greşeala mea, am spus eu, pentru că îi zâmbeam japonezului, fiindcă prefer să fiu fotografiată când zâmbesc – când nu zâmbesc, arăt ca şi cum aş fi încruntată –, şi atunci jefuitorul mi-a făcut cu ochiul, iar eu m-am întrebat

dacă era necăsătorit şi pe urmă mi-a făcut cu ochiul din nou şi m-am întrebat dacă nu cumva era un hoţ, şi acela a fost momentul când mi-am pus inelul cu diamant în sutien.

— Vrei să spui că doar te-ai uitat la el şi, în mod automat, te-ai întrebat dacă era necăsătorit?

— Mă rog, mi-a făcut cu ochiul, am zis eu.

— Ce te-a făcut să crezi că ar putea fi un hoţ?

— De fapt, nu am crezut că era un hoţ, am zis eu. Am înţeles doar că nu putea fi un subiect pe seama căruia să fantazez. Nici măcar nu ştiam dacă era licenţiat.

— Eşti sigură că nu mai există vreun detaliu de care nu-ţi poţi aduce aminte şi care să te fi alertat într-un fel?

— Ca de pildă protuberanţa revolverului de sub haină? am întrebat eu.

— Da, a spus detectivul Noian.

— Nu cred, am zis, dar este posibil să se fi uitat la inelul meu înainte să-l răsucesc pe deget şi mi-am dat seama de lucrul ăsta. În mod involuntar, vreau să spun.

— În mod involuntar, a repetat detectivul Noian.

— Chiar mi-am amintit ceva, am zis eu. Japonezul purta un ecuson mic, de genul celor care se dau la congrese.

— Excelent, a zis detectivul Noian şi a părăsit încăperea.

S-a întors peste câteva minute şi a luat loc.

— Cât timp crezi că mi-ar lua? m-a întrebat el.

— Să-l găseşti pe japonez?

— Să fac terapie, a spus el. Cât ar dura?

— Ce ai?

— Nimic deosebit, a răspuns el.

— Nouă ani, am zis eu.

— Ţie cât timp ţi-a luat?

— Nouă ani. Bineînţeles, am întrerupt doi ani pentru bună purtare, dar acum m-am întors. Şi nici eu n-am avut ceva deosebit De aceea am şi terminat. Cei care au într-adevăr o problemă participă până la capătul zilelor.

— De ce ai început în urmă cu nouă ani? a întrebat detectivul Noian.

— Am vrut să divorţez.

— De individul ăsta care se poartă aşa de oribil cu ţine acum?

— De primul soţ, am spus eu, uitându-mă la el. Diana ţi-a spus, nu? Ştiu că ea ţi-a spus. Târfa aia.

— Regret să aduc în discuţie problema, a zis detectivul Noian. Nu este chiar relevant. Deşi ar putea explica de ce te întrebai dacă tipul din metrou era necăsătorit.

— Adevărat.

— Mă gândeam să merg la terapie, pentru că nu mă pot hotărî dacă să-mi fac implant de păr, a zis detectivul Noian.

— Dar ai grozav de mult păr.

— Nu-i al meu, a zis detectivul Noian.

— Arată foarte bine.

— Crezi?

— Da.

— Îţi povestesc asta ca să afli ceva despre mine şi, de vreme ce şi eu ştiu ceva despre tine, suntem chit.

— Nu cred că ai nevoie de terapie. Ai putea fi singurul american care nu are nevoie de terapie.

Am încheiat discuţia cu detectivul Noian, i-am dat numărul de telefon al tatălui meu şi, pentru orice eventualitate, numărul meu de acasă, din Washington. Abia după ce am trecut de fotoreporteri ca să ajung la metrou m-am întrebat dacă detectivul Noian era necăsătorit. Nu era chiar genul meu, dar vedeţi prea bine unde m-a adus genul meu. Pe urmă, m-am întrebat dacă era circumcis. Pe lângă asta, m-am întrebat dacă aş putea fi fericită alături de un poliţist. Pe urmă m-am întrebat de ce eram atât de iremediabil burgheză încât nu puteam avea o fantezie cu un bărbat fără să aduc vorba de căsătorie. După aceea am încetat să-mi pun întrebări. Şi asta pentru că metroul ajunsese la staţia mea şi am ieşit. Apoi mi s-a părut clar că nu avea nicio importanţă. Când am ajuns la apartamentul tatălui meu, am fost sigură că Mark era acolo.

Şi chiar era.

6

Pe Mark Feldman I-am cunoscut la o petrecere în Washington, acasă la prietena mea Betty. Eu şi Betty Searle am fost împreună la colegiu şi obişnuiam să discutăm despre cum ar fi să locuim împreună după aceea. Dar într-o zi Betty a spus că eu eram brunetă şi că locul meu era la New York, iar ea era blondă şi locul ei era la Washington, şi avea dreptate. Betty a plecat la Washington şi a devenit renumită pentru show-ul ei la televiziunea locală, pentru mesele ei de gală şi legăturile ei amoroase cu un segment de mâna întâi al aripii stângi americane. În fiecare an, cu ocazia Crăciunului, dădea o petrecere la care veneau toţi din Washington, şi acolo, la un Crăciun, a apărut şi Mark. L-am recunoscut imediat ce a intrat pe uşă pentru că-l văzusem la *Meet the Press şi,* odată ce vedeai barba aceea, nu o mai uitai niciodată. Are o barbă neagră, dar partea de pe stânga bărbiei are o mică fâşie albă, unde pielea de dedesubt nu are pigment. Exact ca un sconcs, îţi spui, şi ai dreptate, dar poate să arate foarte ciudat şi interesant. Întotdeauna mi-au plăcut bărbaţii care arată ciudat şi interesant, pentru că eu însămi sunt ciudată şi interesantă, şi mereu mi-am imaginat că am mai multe şanse cu ei decât cu cei socotiţi în mod normal chipeşi. (Cine se aseamănă se adună etc.) Mamei mele i-ar fi plăcut barba lui Mark Feldman. „Cicatrice şi nu prea", asta ar fi spus.

Mark este editorialist şi de aceea l-am văzut la televizor. Scrie despre Washington ca şi cum ar fi un oraş ca oricare altul (dar nu este), plin de personaje bogate şi interesante (dar nu sunt). Este cunoscut ca fiind mereu pervers în privinţa politicii. De exemplu, unii oameni consideră că este îngrozitor că Washington-ul nu produce, dar Mark consideră că este minunat, pentru că, dacă ar produce, ar exista ceva care să fie

într-adevăr dus la bun sfârşit, şi atunci n-am trăi prea grozav. E un mod foarte inteligent de a fi cinic, dar nu are nicio importanţă.

— Ţine-te departe de el, a zis Betty când m-a văzut privindu-l.

— De ce? am întrebat.

— E o belea, a zis ea.

— Te rog, nu-mi distruge iluziile.

Prin urmare, eu şi Mark Feldman am ieşit să luăm cina în oraş. Mi-a relatat povestea primei sale zile ca jurnalist. Eu i-am spus povestea mea cu orchestra şcolii unde voiam să cânt la havaiană. Şi pe urmă am ajuns în pat. Am stat acolo vreo trei săptămâni. Din când în când, el se ridica să scrie un editorial, iar eu mă ridicam să-mi sun robotul telefonic la New York să văd dacă exista vreun motiv să nu fiu în Washington pentru încă o vreme. Şi nu exista.

La un moment dat, în acele trei săptămâni, părăsiserăm patul, dintr-un motiv sau altul, şi ne plimbam pe lângă Pension Building. Este o construcţie uriaşă, un bloc pătrat cu o friză reprezentându-i pe soldaţii din Războiul Civil, mii de soldaţi care împing încet tunuri, arme şi căruţe cu cai, pe tot perimetrul clădirii. Am urcat pe scările de la intrare şi paznicul ne-a lăsat în curtea interioară. Locul era foarte puţin luminat. Paznicul a apărut pe hol, a aprins luminile şi, deodată, am văzut spaţiul imens din centrul clădirii, coloanele înalte cât trei etaje, totul acoperit cu sticlă în partea superioară. De mulţi ani, balurile inaugurale erau ţinute în Pension Building. Se auzea radioul paznicului cu o melodie veche a lui Sinatra. Mark a întins mâinile.

— Nu ştiu să dansez, am zis eu. N-am fost niciodată în stare să dansez.

— Cred în tine, Rachel, a zis el.

Am început să dansăm.

— Nu m-ai crezut, am zis eu.

— N-o să te calc pe picior, a spus Mark.

— Ştiu asta.

— Nu, nu ştii, a zis el.

A făcut un pas înapoi şi şi-a pus mâna dreaptă în faţa taliei şi stânga la spate.

— Exact aici, a zis el. Pentru următoarele trei minute, îmi aparţii. După asta te las în pace, dar acum trebuie să-mi acorzi acest dans.

— Trebuie să am încredere în tine.

— Corect.

— Trebuie să te *urmez,* am zis eu.

— Perfect.

— Ah, Dumnezeule.

— O poţi face, Rachel, a zis el şi a întins mâna din nou.

Am început să dansăm. Am închis ochii. Şi m-am relaxat. Toţi îmi spun mereu să mă relaxez – coafeza îmi spune să mă relaxez, la fel şi dentistul, şi antrenorul, precum şi, de nenumărate ori, profesorul de tenis care a încercat să-mi îmbunătăţească reverul – dar singura dată din viaţa mea când cred că m-am relaxat realmente au fost cele trei minute petrecute în Pension Building, dansând cu Mark Feldman.

— Dansez, am zis eu.

— Te iubesc, a spus el.

Aşadar, eram îndrăgostiţi. Eram îndrăgostiţi nebuneşte. Mergeam încoace şi încolo cu trenul de navetişti, ne sunam unul pe celălalt pe diferite linii de telefon WATS{20}, şi am devenit cea mai bună prietenă a celor mai buni prieteni ai lui, iar el a devenit cel mai bun prieten al celor mai bune prietene ale mele. Au urmat cadouri, concerte şi homari uriaşi la Palm, iar pe urmă, într-o zi, am ajuns la Washington şi am mers la apartamentul lui, unde am găsit un capăt de ţigară Virginia Slims într-o scrumieră. *Cine îmi lua bucăţica de la gură?* Mark a spus că era vorba despre servitoare. I-am amintit că servitoarea fuma Newports. Atunci a spus că era vorba despre sora lui. I-am amintit că sora lui nu mai fuma. Atunci a spus că cerşise ţigara de la o tânără de la birou. I-am spus că nici măcar tinerele de la birou nu erau atât de naive încât să fumeze Virginia Slims. Atunci s-a enervat şi a spus că dacă ar vrea să trăiască neapărat cu un detectiv, ar trăi cu un detectiv, şi că de ce nu aveam încredere în el? Atunci m-am enervat eu

şi i-am spus că dacă are de gând să cerşească ţigări, ar trebui să cerşească Marlboro, ca să nu cred că mă înşală, şi de ce nu a avut cel puţin bunul-simţ să golească scrumiera la cutia de gunoi?

Restul îl ştiţi, am fost la o petrecere – o petrecere ocazionată de apariţia cărţii sale despre Washington –, iar acolo m-am uitat prin încăpere şi l-am zărit discutând cu o reporteră de la *Sydney Morning Herald.* Ea a început să râdă şi chiar şi râsul avea un accent australian. M-am apropiat şi, foarte atentă, l-am luat de braţ. „Ah, a zis ea, Mark tocmai îmi povestea o istorie cât se poate de amuzantă despre prima lui zi ca jurnalist."

Apoi el a plecat în turneu ca să-şi lanseze cartea.

„Bună, sunt Irv Kupcinet şi oaspeţii mei din această seară sunt Mark Feldman, editorialist şi autorul noului bestseller Return to Power; *Toby Bright, director al Institutului de Studii Sexuale, ea însăşi autoarea bestsellerului* Good in Bed; *fostul prim-ministru britanic Harold Wilson; şi Graham Kerr, alias the Galloping Gourmet, care se află astăzi aici ca să ne vorbească despre Isus Cristos."*

La vreo două zile după ce am văzut show-ul la televizor, luam prânzul cu prietena mea, Mărie, la restaurantul unde se serveşte omletă, pe Sixty-first Street.

— L-am întâlnit pe Mark, a zis Mărie.

— Când?

— Acum câteva zile, la Chicago, unde se afla pentru lansarea cărţii sale.

— Unde l-ai întâlnit?

— La o petrecere dată de *Playboy*.

— Şi?

— Mi s-a părut drăguţ, a zis Mărie. N-am putut să-i spun prea multe. Era foarte aglomerat, a încheiat ea şi a început să se joace cu umplutura de la *ratatouille*[{21}].

— Mărie?

— Mă tot gândesc, a zis Marie. Îţi dai seama. Dacă ar fi invers, ce aş vrea să faci tu? Ce părere ai?

— Cred că e nevoie de doi ca să-ţi facă un rău, am zis eu.

Cel care îl face şi cel care ţi-l comunică.

— Ştiu, a spus Mărie. La naiba.

— Dar aş vrea să-mi povesteşti, am zis eu. Cine era ea?

— Cea care a scris cartea despre sex, a răspuns Mărie.

— Au fost împreună la petrecere, am zis eu.

— Şi mai târziu, a spus Mărie. La hotel.

— Ticălosul, am zis eu.

— Uite ce-i, a spus Mărie, omul a scris o carte grozavă, acum îşi face puţin de cap şi pe urmă o să-i treacă.

— Ascultă, am zis eu. Am publicat o carte. Am făcut show-ul Kup. Şi nu m-am culcat cu Graham Kerr, the Galloping Gourmet, care pe vremea aia nu vorbea despre Isus Cristos.

— Mă simt îngrozitor, a zis Mărie.

— Nu îndrăzni să te simţi mai îngrozitor decât mine, am spus eu.

— Nu-i corect, a zis Mărie. Tu eşti mult mai pricepută la asta decât mine. Ai fost la terapie de grup.

Fără îndoială că puteam discuta zile întregi despre motivul care o determinase pe Mărie să-mi spună. Sunt bucuroasă că mi-a spus – m-a scutit să aflu mai târziu –, dar tot e de mirare. Oricum, m-am despărţit de Mark. Am plecat la Washington, mi-am adunat lucrurile şi am avut un scandal de pomină cu Mark, în care el m-a acuzat de lucrul pe care bărbaţii îl consideră ca fiind cel mai ofensator – nevoia de a fi căsătorită – şi m-a dus la aeroport, iar sacul meu de marinar s-a desfăcut în mijlocul parcării Aeroportului Naţional şi toate telurile, şi tigăile, şi cărţile de bucate s-au împrăştiat pe jos, iar atunci am mai avut un scandal cu privire la cartea Juliei Child, dacă duceam Ia New York exemplarul meu sau al lui (era al lui), şi aşa s-a terminat totul.

— Ai ştiut de la bun început că era o belea, nu? a zis Vera după ce s-a terminat.

Cam aşa vorbeşte Vera mereu, iar eu sunt în principiu de acord cu ea, dar mă enervez la culme.

— Categoric că am ştiut, am zis eu. Ţi-am spus-o imediat după ce l-am cunoscut. Şi ştii ce ai spus? „Toată lumea are un trecut.”

— Niciodată nu am spus asta, a zis Vera.

— În mod sigur ai spus-o.

— Am spus că oamenii sunt în stare să se schimbe, a zis Vera. Dacă nu crezi că oamenii sunt în stare să se schimbe, ce cauţi aici?

— Să-mi investesc banii în caftane, am răspuns eu.

A sunat telefonul şi Vera a răspuns. „Care este cota parte pe volumul broşat? l-a întrebat ea pe cel care sunase. „Ce spune agentul tău?" A dat din cap aprobator. „Ei bine, insistă să obţii şaizeci şi patru pentru cei două sute cincizeci de mii." A pus receptorul în furcă şi s-a uitat la mine.

— Crezi că l-am ales pe Mark pentru că am ştiut ce urma să se întâmple, am zis eu.

— Am spus eu asta? a întrebat Vera.

— Nu e nevoie s-o spui, Vera.

— Şi?

— Nu, am zis eu. Nu.

— Un bătrân merge să cumpere un cal, a spus Vera. Ştii povestea?

— Nu-mi dau seama, am zis eu. La început, toate sună la fel.

— Merge să cumpere un cal, a continuat Vera. Negustorul cu calul zice: „Pot să-ţi vând un cal foarte frumos pentru cinci sute de ruble." „Ce altceva mai ai de vânzare?" a întrebat bătrânul. Negustorul a răspuns: „Pentru o sută cincizeci de ruble pot să-ţi vând un măgar. Nu va trăi la fel de mult, dar te va duce de la Kiev la Vilnius." Bătrânul cumpără măgarul şi, după două săptămâni, măgarul cade mort. Aşa că se întoarce la negustor şi zice: „De unde să fi ştiut?"

— Cu povestea asta vrei să demonstrezi cât de deşteaptă eşti tu sau cât de bătută în cap sunt eu?

— Şi una, şi alta.

— Ei bine, cel puţin de data asta ajung să fiu un personaj într-o povestire. Ultima dată când ai spus una dintre parabolele tale ruseşti am fost foarte greu de mulţumit.

A urmat o pauză lungă.

— Ei, şi? a zis Vera.

— Nu este aşa de simplu, Vera. Tu vrei ca totul să fie simplu. Crezi că eu stau pur şi simplu, iar pe lângă mine trece o armată de bărbaţi care strigă: „Alege-*mă,* alege-*mă*”, şi eu îl aleg mereu pe cel prostănac. Viaţa nu e chiar aşa. Nici măcar nu pot să găsesc un bărbat care locuieşte în acelaşi oraş cu mine.

— Fireşte că poţi, a zis Vera.

Ei bine, fireşte că nu puteam. Bărbatul cu care m-am combinat după aceea locuia în Boston. El m-a învăţat să gătesc ciupercile. El m-a învăţat că dacă încălzeşti untul foarte tare şi pui doar câteva ciuperci în tigaie, se rumenesc toate şi devin crocante, în timp ce dacă încălzeşti untul la foc potrivit şi umpli tigaia cu ciuperci, se înmoaie şi se terciuiesc. De fiecare dată când gătesc ciuperci mă gândesc la el. A mai existat un bărbat în viaţa mea, când eram tânără, care m-a învăţat să adaug smântână la omletă, dar pentru că nu adaug niciodată smântână la omletă, nu mă gândesc absolut niciodată la el.

Au trecut două luni. Zburam la Boston din două în două weekenduri. Bărbatul din Boston zbura spre New York din două în două weekend-uri. M-am implicat profund în relaţia asta. Eram cât se poate de fericită. Şi uite că Mark şi-a făcut apariţia. Şi-a făcut apariţia plin de căinţă şi înarmat cu daruri. A trimis flori. A trimis bijuterii. A trimis ciocolate, nu din acelea elveţiene, excesiv de rafinate, ci din acelea americane, pe care le mesteci mult, cu nuci sau alune. A sunat şi a spus lucruri psihanalitice la telefon. A spus că făcuse cea mai mare greşeală din viaţa lui, că mă dorea înapoi, că mă va iubi veşnic şi că nu mă va mai jigni niciodată. A spus că dorea să se însoare cu mine. A spus că *intenţiona* să se însoare cu mine. A spus că s-ar putea să mă obişnuiesc şi eu cu ideea. Mi-a cerut să mă căsătoresc cu el în trenul de navetişti şi m-a *rugat* să mă căsătoresc cu el în autobuzul care traversa oraşul, pe Forty-ninth Street. M-a rugat atât de frecvent să mă căsătoresc cu el, iar eu l-am refuzat atât de frecvent, încât când a omis să mă întrebe într-o bună zi, am început să-mi fac griji. A organizat o campanie pentru mine. A amintit de copii. A vorbit întruna. „Hai să cântăm toate cântecele pe care le ştim

despre căsătorie”, mi-a spus într-o dimineaţă. Imaginează-ţi un cuibuşor al iubirii, cânta el, de care atârnă trandafiri agăţători. Imaginează-ţi acelaşi înmiresmat cuib al iubirii, i-am cântat eu înapoi, şi gândeşte-te ce poate aduce un an.

Existau două motive pentru care nu doream să mă căsătoresc cu Mark. În primul rând, nu aveam încredere în el. Şi în al doilea rând, mai fusesem căsătorită. Şi Mark mai fusese căsătorit, dar asta nu conta. Nu conta în sensul în care contează de obicei şi te determină să nu mai vrei deloc să te recăsătoreşti. Prima soţie a lui Mark se numea Kimberly. (Cum obişnuia el să spună, ea a fost prima Kimberly evreică.) Căsătoria lui Mark cu Kimberly a durat mai puţin de un an, dar i-a furnizat suficiente subiecte de discuţie pentru o viaţă întreagă. „Soţia mea, prima Kimberly evreică”, obişnuia să înceapă Mark, „era aşa de zgârcită, că făcea tocană din clătitele rămase nemâncate”. Sau: „Soţia mea, prima Kimberly evreică, era aşa de zgârcită, că odată a încercat să vândă un ciorap uzat de nailon unui hoţ.” Pe legea mea, prima Kimberly evreică a fost într-adevăr zgârcită, recicla totul, şi odată a aruncat în aer apartamentul lor şi aproape tot ce se afla înăuntru, în timp ce făcea rachiu din sâmburi vechi de cireşe.

Şi primul meu soţ a fost zgârcit, dar ăsta era cel mai mic defect al lui. Primul meu soţ era atât de nevrotic, încât de fiecare dată când avea o întâlnire o ştergea din agendă, astfel că la sfârşitul anului calendarul său era complet gol. Primul meu soţ era atât de nevrotic, încât creştea hamsteri. Toţi aveau nume atrăgătoare, precum Arnold şi Shirley, iar el era foarte ataşat de ei, le făcea în grabă salată cu Slice-o-Matic şi le cumpăra pulovere foarte mici de la un magazin de animale din Rego Park. Primul meu soţ era atât de nevrotic, încât nu mânca niciodată peşte, pentru că odată se înecase cu un os de peşte, şi nu mânca niciodată ceapă, pentru că pretindea că era alergic la ceapă, ceea ce nu era adevărat. Ştiu asta, pentru că foloseam ceapă tăiată mărunt în toate mâncărurile. De fapt, nici nu poţi găti fără ceapă. „Asta e ceapă?” obişnuia Charlie să spună, studiind amănunţit o bucăţică mică şi transparentă pe care o descoperise plutind prin sosul fără oase. „Nu, este o

bucăţică de ţelină", îi spuneam eu. Dar nu puteam să-l trag pe sfoară, pentru că la sfârşitul fiecărei mese lăsa o grămadă mică şi ordonată de bucăţele transparente pe marginea farfuriei. Dumnezeule, ce ordonat era! Primul meu soţ era atât de ordonat, încât punea colţuri sanitare pe ziarul cu care căptuşea cuşca hamsterului.

Motivul pentru care căsătoria mea cu Charlie a luat sfârşit – deşi, din cele aflate până acum, probabil că sunteţi uimiţi că a durat chiar şi un minut – nu a fost că Charlie s-a culcat cu cea mai veche prietenă a mea, Brenda, şi nici măcar că a luat păduchi pubieni de la ea, ci că a murit Arnold. Am fost într-adevăr tristă când a murit Arnold, pentru că Charlie i-a fost devotat şi plăsmuise o personalitate destul de complicată pentru Arnold, iar Arnold făcea tot posibilul să fie la înălţime. Hamsterii nu prea fac asta, dar Charlie crease un personaj pentru Arnold şi născocea o mulţime de glume, pretinzând că Arnold le inventase, cele mai multe dintre ele având legătură cu salata tocată. Pe lângă asta, îmi pare rău că trebuie să vă spun, adeseori Charlie vorbea pe un ton înalt şi piţigăiat care era, chipurile, vocea lui Arnold, şi, îmi pare şi mai rău să vă spun, îi dădeam şi eu adeseori replica pe un ton înalt şi piţigăiat care era, adică, vocea lui Shirley. Când te căsătoreşti cu o persoană care ţine animale, intri într-o anumită stare de nebunie, dar nu mi-a păsat Când ne-am căsătorit, eu aveam douăzeci şi cinci de ani şi unsprezece luni şi eram aşa o nătăfleaţă, că m-am gândit: Slavă Domnului că mă căsătoresc acum, înainte de a împlini douăzeci şi şase de ani şi a fi complet terminată.

În orice caz, când hamsterul Arnold a murit, Charlie l-a dus la unul din serviciile acelea criogenice şi l-a îngheţat. Nu a fost deloc scump, pentru că avea trupuşorul foarte mic, şi unde mai pui că nu s-a perceput nicio taxă suplimentară pentru depozitare, pentru că Charlie l-a adus pe Arnold acasă într-un săculeţ frumos, închis cu o bandă de cauciuc, şi l-a băgat pur şi simplu, în congelator. Într-o joi, am văzut-o pe Cora Bigelow, servitoarea, cum l-a scos pe Arnold din congelator, gândindu-se că era un cartof congelat

ultramodern, deshidratat şi pus în pungă. Băiete, ce şoc urma să îndure Charlie când avea să se ducă şi să pună un bucheţel de flori lângă locul odihnei veşnice al lui Arnold, exact în dreapta tăvii cu cuburi de gheaţă! Vă întreb, ce-i de făcut cu un prim soţ ca acesta? Vă spun eu ce: trebuie divorţat de el. Şi vă mai spun ceva: când divorţezi de un prim soţ ca ăsta, nu te uiţi niciodată înapoi. Nu te gândeşti niciodată: Doamne, aş dori ca Charlie să fie aici, el ar şti cum să rezolve asta. Charlie nu rezolva niciodată nimic. Îşi nota doar problema în agenda sa Mark Cross şi o ştergea după ce lucrurile se lămureau.

L-am părăsit pe Charlie după şase ani, cu toate că cel puţin doi dintre acei ani au fost energie irosită în zadar. Există întotdeauna multe lucruri pe care le poţi face în loc să termini o căsătorie proastă – să cumperi o casă, să întreţii o legătură amoroasă şi să ai un copil sunt cele mai obişnuite, bănuiesc –, dar la începutul anilor ’70 mai erau cel puţin două. Puteai să ajungi într-un grup pentru trezirea conştiinţei şi să-ţi petreci o seară pe săptămână discutând despre brânză cu alte şapte femei ale căror căsătorii erau la fel de nefericite. Şi puteai să dezbaţi totul cu soţul tău, pe larg, într-o manieră teribil de irelevantă, redactând o listă de îndatoriri casnice şi repartizându-le întruna. Asta s-a întâmplat în mii de case, cu rezultate identice: mii de bărbaţi au fost de acord să strângă vasele şi tacâmurile de pe masă. Au strâns vasele şi tacâmurile. Au strâns masa şi apoi s-au uitat înjur, ca şi cum ar fi meritat o medalie. Au strâns vasele şi tacâmurile şi au sperat că nu li se va mai cere vreodată să facă altceva. Au strâns vasele şi tacâmurile şi au sperat că totul va dispărea. Şi chiar a dispărut. Mişcarea femeilor a dispărut şi, în multe cazuri, au dispărut şi soţiile lor. Soţiile au plecat în lume, libere în sfârşit, singure din nou, şi au descoperit adevărul îngrozitor: că erau vânzătoare într-o piaţă în care cererea era mai mică decât oferta şi că realizarea concretă cea mai importantă a mişcării femeilor din anii ’70 a fost masa în oraş pentru care se plăteşte nemţeşte.

I-am lăsat lui Charlie totul – apartamentul comun, casa de la ţară, pe Shirley, Mendel, Manny şi Fletcher. Mi-am luat

hainele şi ustensilele de bucătărie şi două canapele pe care le adusesem când ne-am căsătorit. I-am cerut lui Charlie o măsuţă de cafea, dar nu a vrut să mi-o dea. Omul cu mutatul aştepta acolo, citind paragraful despre introspecţia vaginală de pe exemplarul meu de rezervă din *Our Bodies, Ourselves,* în timp ce eu şi Charlie ne războiam pentru mobilă. I-am spus că aveam trei măsuţe de cafea şi putea să-mi dea cel puţin una. EI a spus că eu luasem canapelele, iar el nu mai avea pe ce să se aşeze. Am spus că adusesem ambele canapele când ne-am căsătorit, dar că cele trei măsuţe de cafea fuseseră dobândite *în timpul* căsătoriei şi că se cădea să obţin *ceva* care fusese dobândit în timpul căsătoriei. A spus că puteam să-l iau pe Mendel. I-am spus că Mendel era un neisprăvit, chiar şi pentru un hamster. A spus că şi el adusese mobilă când ne-am căsătorit, dar că eu i-am dat-o maică-mii când a fugit cu Mei, care se credea Dumnezeu şi că nu o mai văzuse niciodată. Am spus că mobila pe care i-o dădusem mamei mele era suedeză, modernă şi insuportabilă, şi că Mei, care se credea Dumnezeu, ne făcuse o mare favoare pentru că ne scăpase de ea. El a spus că nu o să-mi dea în veci măsuţa de cafea, pentru că tocmai constatase că împachetasem aparatul de curăţat morcovi împreună cu ustensilele mele de bucătărie şi, drept urmare, nu mai avea cum să pregătească prânzul pentru Shirley şi băieţi. Când a plecat să cumpere alt aparat de curăţat morcovi, mi-a spus că nu mă va ierta niciodată pentru ceea ce spusesem despre Mendel. Când s-a terminat cu mutatul, bărbatul care se ocupase de toate amănuntele mi-a strâns mâna solemn şi a zis: „Am mai avut cinci mutări săptămâna asta. A voastră n-a fost chiar aşa de rea."

Bineînţeles, după aceea Vera a spus că eu aranjasem ca totul să se întâmple în felul acela, că făcusem în aşa fel încât Charlie să nu-mi dea măsuţa de cafea şi să termin căsnicia, fericită că Charlie era la fel de zgârcit precum afirmasem mereu că era. „Tu l-ai ales", a zis Vera, „pentru că nevrozele lui se potriveau perfect cu ale tale". O iubesc pe Vera, o iubesc cu adevărat, *dar vouă nu vi se întâmplă lucruri pe care nu le plănuiţi?* „L-ai ales pentru că ştiai că n-o să funcţioneze." „L-ai

ales pentru că nevrozele lui se potriveau perfect cu ale tale." „L-ai ales pentru că ştiai că te va deposeda în modul în care au făcut-o mama ta sau tatăl tău." Asta ţi se spune mereu, într-un fel sau altul, dar adevărul este că, indiferent pe cine alegi, nu se sfârşeşte cu bine. Adevărul este că, indiferent pe cine alegi, nevrozele tale se potrivesc perfect şi oribil. Adevărul este că, indiferent pe cine alegi, eşti deposedată în modul în care au făcut-o mama ta sau tatăl tău. „Ai ales singura persoană de pe pământ cu care puteai să ai probleme." „Ai ales singura persoană de pe pământ cu care nu trebuia să te încurci." Nu este nimic nemaipomenit, asta-i viaţa. De fiecare dată te încurci cu singura persoană de pe pământ cu care n-ar trebui să te încurci. Probabil că asta i-a spus psihiatrul lui Robert Browning. „Aşadar, Robert, e foarte interesant, nu? Dintre toate femeile din Londra, tu o alegi pe invalida asta incurabilă căreia i-a căzut cu tronc tatăl ei." Să o recunoaştem: *fiecare persoană este* singura persoană de pe pământ cu care nu ar trebui să te încurci.

Şi atunci, ce tot discutăm despre *alegere?* Cine alege? Când eram în colegiu, aveam o listă cu ceea ce doream să găsesc la un soţ. O listă lungă. Doream un democrat convins, un jucător de bridge, un lingvist care să vorbească franceza fluent, un abonat la *The New Republic,* un jucător de tenis. Doream un bărbat care să nu fie chel, care să nu fie gras, care să nu aibă trupul acoperit cu prea mult păr. Doream un bărbat cu picioare lungi, cu un fund mic şi cu riduri de expresie în jurul ochilor. Pe urmă m-am maturizat şi m-am împăcat cu un lunatic de calitate inferioară, care ţinea hamsteri. La început am crezut că era fermecător şi excentric. Pe urmă nu mi s-a mai părut aşa. Atunci am dorit să-l ucid. De fiecare dată când urca într-un avion, îmi imaginam avionul prăbuşit, înmormântarea, ce purtam la înmormântare, cum flirtam în timpul înmormântării şi cum, foarte curând după înmormântare, începeam să-mi fixez întâlniri.

Oare e inevitabil momentul când totul te agasează, când devii furioasă că el fumează, că tuşeşte dimineaţa, că împrăştie fărâmituri, că exagerează, că şofează ca un maniac

sau că spune „între noi fie vorba”? Te îndrăgosteşti de cineva şi iubeşti în parte diferenţele între el şi tine. Apoi te căsătoreşti şi diferenţele încep să te scoată din minţi. Te îndrăgosteşti de cineva şi îţi spui, a, bine, nu m-am dat niciodată în vânt după politică, bridge, franceză şi tenis; şi pe urmă te căsătoreşti şi începe să te scoată din minţi faptul că eşti căsătorită cu cineva care nici măcar nu ştie cine candidează la preşedinţie. Acesta este momentul când orice terapeut îţi va spune că problema ta este teama de intimitate, că eşti legată de mama sau că nu te poţi desprinde de tatăl tău. Dar mie mi se pare totul mult mai simplu. Mi se pare aproape imposibil să trăieşti cu altcineva.

Şi în scurt timp nu mai rămân din căsătorie decât momentele de enervare, urmate de scuze, urmate de momente de enervare, urmate de scuze, şi toate astea presărate cu hotărâri despre care scaun se potriveşte în căminul vostru şi la a cui serată mergem diseară. In sfârşit, rămâne doar o convenţie socială. Sunteţi un cuplu. Vă duceţi în vizită împreună. Apoi vă despărţiţi şi bărbatul cu mutatul îţi spune că n-a fost chiar aşa rău. Dar a fost. Chiar când pui capăt unei căsătorii căreia voiai să-i pui capăt, este îngrozitor.

Am început să vă povestesc toate astea pentru că am vrut să înţelegeţi de ce mă împotriveam unei alte căsătorii. Mi se părea că dorinţa de a te căsători – care, regret să o spun, cred că este definitorie şi esenţială în viaţa femeilor – este urmată aproape imediat de un impuls la fel de definitoriu şi de esenţial de a fi din nou singură. Dar a apărut Mark. Cu ochii lui mari şi căprui, cu trandafirii lui minunaţi. De-a pururi şi mereu, a spus el. De-a pururi şi întotdeauna, a spus el. *Te voi iubi mereu… nu doar o oră, nu doar o zi, nu doar un an, ci mereu.*

Mult timp nu l-am crezut. Dar apoi l-am crezut. Am crezut în schimbare. Am crezut în metamorfoză. Am crezut în salvare. Am crezut în Mark. Căsătoria mea cu Mark a fost actul cel mai deliberat pe care l-am comis vreodată. M-am căsătorit cu Mark împotriva tuturor dovezilor. M-am căsătorit cu el ştiind că mariajul nu merge, că dragostea moare, că

pasiunea se ofileşte şi astfel am devenit genul de romantică de care e cu adevărat capabilă numai o cinică. Acum înţeleg totul. La vremea aceea, nu mi-am dat seama de nimic. Crezusem sincer că Mark îşi învăţase lecţia. Din nefericire, lecţia pe care a învăţat-o nu a fost cea la care mă gândeam eu. A învăţat că putea face orice şi că, în final, exista o şansă ca eu să-l accept din nou.

7

— Soţul tău este aici, a zis Lucy Mae Hopkins, în timp ce mi-a deschis uşa apartamentului tatălui meu.

Apoi şi-a rotit privirea. În urmă cu patruzeci de ani, Lucy Mae Hopkins renunţase la bărbaţi pentru Isus şi nu era în stare să înţeleagă de ce altcineva nu era capabil să o facă atunci când i se oferea şansa. Am intrat în camera de zi. Mark stătea pe canapea şi-i citea dintr-o carte lui Sam. A ridicat privirea spre mine, m-a salutat din cap şi apoi a continuat să citească. M-am aşezat pe un scaun, pe spătarul căruia am observat că se afla un sacou al lui Mark. Un sacou nou. Tipul îmi frânsese inima, apoi ieşise în oraş să-şi cumpere un sacou nou! Şi, colac peste pupăză, era un sacou minunat. Am pipăit materialul.

— Britches, a zis Mark.

Britches este numele unui magazin din Washington de unde Mark îşi cumpără hainele. Tipul îmi zdrobise inima, apoi ieşise în oraş să-şi cumpere un sacou nou şi primul cuvânt pe care l-a rostit a fost Britches!

Mark a terminat cu cititul pentru Sam şi l-a expediat la bucătărie după o prăjitură.

— Aş vrea să vii înapoi, a zis el, uitându-se la mine.

Am clătinat din cap dezaprobator, nu în semn de refuz, ci pentru că nu-mi venea să cred că asta era tot ce-avea de spus. Niciun cuvânt despre Thelma. Nicio vorbă despre comportarea lui nebunească. Nicio vorbă despre cât de rău îi părea. Poate că era modul lui Mark de a spune lucrurile pe jumătate, m-am gândit. Sau poate nu. De fapt, probabil că nu. Am continuat să clatin din cap dezaprobator, fără să mă pot opri.

— Te iubesc, a zis el fără nicio tragere de inimă. Vreau să vii înapoi. Locul tău este acasă.

— Nu vin acasă dacă ai de gând să te mai vezi cu ea, am spus eu.

— N-am de gând să mă mai văd cu ea, a zis el.

A urmat o tăcere prelungă. Am continuat să aştept să mă ia de mână sau să-mi atingă obrazul. Dar nu a făcut-o. Rachel, mi-am spus, n-are niciun rost. Nu poţi să mergi nicăieri, cu atât mai puţin acasă, cu un bărbat care când se scuză nici măcar nu simulează afecţiunea. Spune nu. Spune-i să se ducă dracului. Pocneşte-l în cap cu una din lămpile tatălui tău, care nu fac doi bani. Intră în bucătărie şi inventează vafele instant. Fă orice.

— Ştiu că este foarte greu pentru tine, a zis Mark, dar la fel de greu este şi pentru mine.

Şi atunci a început să plângă. *Mark* a început să plângă. Nu-mi venea să cred. Aveam impresia că dacă era cineva îndreptăţit să plângă în scena aceea, persoana respectivă ar fi trebuit să fiu eu, dar tipul se grăbise să-mi sufle rolul.

— Sunt foarte chinuit, a zis el.

În ultima vreme, s-a scris mult despre faptul că bărbaţii nu plâng suficient. Plânsul este considerat ceva bun, un semn de sensibilitate bărbătească matură, şi în general se crede că, atunci când băieţeii sunt învăţaţi că este lipsit de bărbăţie să plângă, cresc şi ajung incapabili să facă faţă durerii, necazului, dezamăgirii şi emoţiilor. Aş vrea să afirm două lucruri despre acest subiect. Primul este că întotdeauna am crezut că plânsul e o acţiune cât se poate de supraapreciată: femeile o fac mult prea des şi ultimul lucru pe care ar trebui să-l dorim este ca plânsul să devină un exces universal. Al doilea lucru pe care vreau să-l spun este următorul: feriţi-vă de bărbaţii care plâng. Este adevărat că bărbaţii care plâng sunt sensibili şi afectaţi de emoţii, dar singurele emoţii pentru care au pornirea de a fi sensibili şi înduioşaţi sunt propriile emoţii.

Nu ştiam asta pe atunci. Dacă aş fi ştiut, aş fi rămas la New York, cu visele mele jalnice despre detectivul Noian şi cele şase feluri de somon afumat. Aşa că m-am uitat la Mark, cum stătea acolo, o imagine a suferinţei, şi am cedat. Nu pot suporta să văd un bărbat plângând, ăsta-i adevărul. Nu pot

suporta să văd nicio femeie plângând, dar singura femeie pe care am văzut-o într-adevăr plângând într-o oarecare măsură sunt eu, şi chiar dacă veţi crede că o fac nemaipomenit de mult pentru cineva care nu suportă să vadă aşa ceva, cert e că acum plâng mult mai puţin decât înainte. Când eram tânără, până şi un vânzător prost crescut de la magazinul cu articole de menaj reuşea să mă facă să plâng.

— Foarte bine, i-am spus lui Mark. Am să vin acasă.

— Bine, a zis Mark şi a încetat plânsul. Acum poţi să-ţi pui inelul înapoi, a adăugat.

Am clătinat din cap dezaprobator.

— Pentru Dumnezeu, Rachel, a zis el. Pune-ţi inelul înapoi.

— L-am dat de pomană, am zis eu.

— Poftim?

— L-am dat de pomană.

— Cui? a întrebat el.

— La o licitaţie, am răspuns.

— E o glumă?

— Da, am zis eu, şi nu una rea, dacă mă gândesc.

— Pune inelul înapoi pe deget, a zis el.

— Numai o parte din ceea ce am spus era o glumă, am zis eu.

— Care parte? a întrebat Mark.

De regulă, lui Mark îi place când fac glume în împrejurări nefavorabile, dar, în mod evident, farmecul acesteia începuse să-l istovească.

— Partea cu licitaţia a fost o glumă, am zis eu. Partea cu datul de pomană, nu.

— Ai dat inelul de pomană, a zis Mark.

— Nu de bunăvoie, am zis eu.

— Ţi l-a furat cineva, a zis Mark.

— Da.

— Vrei să ghicesc cine a fost?

— Grupul meu a fost jefuit, am zis eu.

— Asta-i amuzant, a zis Mark.

A început să râdă.

— De un intrus sau de cineva din grup?

— De un intrus, am zis eu, şi nu este amuzant. M-a ameninţat cu o armă.

— Doar pentru că tu nu consideri că e amuzant nu înseamnă ca şi eu să nu cred că e amuzant, a zis Mark. Poate că reuşesc să scot un articol din asta.

A început să dea din cap încet, aşa cum face ori de câte ori îi vine o idee pentru un articol şi i se aprinde beculeţul. Mark scrie trei articole pe săptămână şi deşi majoritatea sunt despre viaţa politică, rămân suficiente şi despre viaţa de familie, încât uneori mă simt de parcă aş trăi cu un canibal. Faptele nici nu se terminau bine că Mark se gândea pe îndelete la cele întâmplate, încercând să le înşire, să le întoarcă pe o parte şi pe alta, să le facă să explodeze în 850 de cuvinte pentru ziarul de a doua zi. Câteodată, când îşi făcea serios griji despre ceea ce urma să scrie, se aşeza la ora mesei, aruncând priviri disperate prin cameră. Era vreun articol în recipientele pentru sare şi piper? în suportul cu şerveţele? În robotul de bucătărie Cuisinart? „Ai observat ce greu este să cojeşti un ou fiert?" spunea el. „Da", îi răspundeam eu. „Crezi că se întâmplă ceva cu el?" Sau: „Ai observat că brioşele englezeşti nu mai au acelaşi gust bun ca de obicei?" întreba el. „Da", îi răspundeam eu. „Crezi că se întâmplă ceva cu ele?" întreba el. Nu vreau să par novice şi pasivă faţă de toate astea; îmi plăcea să-i găsesc lui Mark subiecte pentru articole. I-am adus acasă istorioare despre controlorii din parcări şi supraveghetorii din supermarketuri. De fapt, acum îmi dau seama că unul dintre motivele pentru care uneori aveam impresia că nu mi se întâmplase nimic din momentul căsătoriei era că de fiecare dată când se întâmpla *într-adevăr* ceva, Mark scria un articol şi, în esenţă, făcea ca totul să pară că i s-ar fi întâmplat lui. Ar trebui să vedeţi articolul pe care l-a scris după asasinarea domnului Abbey. Asasinatul *meu,* asasinatul meu foarte personal, pe care el îl folosise şi-l transformase într-un eseu despre homosexuali şi criminalitatea urbană, încât practic ne-a omorât pe toţi cu Liga drepturilor homosexualilor. A invadat chiar şi viaţa lui Sam. Sam avea doar doi ani când articolul despre cum a înghiţit acetonă apăruse deja în 109 ziare, iar

cel despre primul lui peştişor mort era pe cale să fie inclus într-o antologie scoasă de Oxford University Press. Într-o bună zi, Sam avea să se maturizeze şi să înceapă să scrie despre viaţa lui, doar ca să constate că nu-i mai rămăsese nimic de scris.

— Nu poţi să scrii un articol despre jefuirea grupului meu, am zis eu.

— De ce nu? a întrebat Mark.

— Pentru că este ceva ce mi s-a întâmplat *mie,* am zis. Şi pe deasupra, a fost realmente îngrozitor.

— Îmi pare rău, a zis Mark. Te-a rănit?

— Mi-a sucit braţul.

— Arată-i lui tăticu' unde, a zis Mark.

— Ah, taci din gură, am zis eu.

Apoi am zâmbit. Nu m-am putut stăpâni. Şi la fel a făcut şi el.

— Am să-ţi cumpăr alt inel, a zis Mark.

— Nu avem bani pentru un alt inel, am zis eu.

— Asta-i adevărat, a zis Mark. N-am avut bani nici măcar ca să-l asigurăm pe ăsta.

Am rămas uitându-ne unul la celălalt pentru o clipă.

— Se brodeşte bine, am zis eu.

— Cum adică? a întrebat Mark.

— Adică a fost un simbol pentru cât de bine stăteau lucrurile, iar acum, când nu mai stau la fel, e preferabil să nu-l am, ca să nu-mi reamintesc.

— Nu-mi place când vorbeşti aşa, a spus Mark.

— Ştiu, am zis eu. O mai iubeşti?

— Nu vreau să discut despre asta, a zis el.

— Dar nu mai ai de gând s-o vezi.

— Deja am spus asta.

— Şi n-aveţi de gând s-o mai vedeţi împreună pe *frittata*{22} aia guatemaleză.

— Rachel.

— Spune doar da sau nu.

— Ţi-am spus că n-o s-o mai văd pe Thelma, deci evident că n-o s-o mai vedem nici pe doctoriţa Váldez împreună.

— Bine, am zis eu.

— De fapt, Thelma nu prea crede în chestia asta, oricum, a zis el.

— Nici eu n-aş crede, am zis eu, dacă tot ce mi-ar trebui să merg mai departe ar fi tortilla aia răsprăjită.

— Rachel.

— Da.

— Dacă plecăm acum, putem prinde ultimul avion.

Ultima cursă Eastern Airlines între New York şi Washington pleacă la ora nouă seara. Când eu şi Mark eram necăsătoriţi şi el locuia în Washington, iar eu în New York, nu reuşeam niciodată să avem o dispută seara târziu, pentru că n-aveam cum trânti uşa şi pleca acasă. Era ceva care-mi plăcea în faptul că vieţile şi temperamentele noastre erau dirijate de un orar aerian, dar adevărul este că-mi plăceau multe alte lucruri legate de cursa Eastern. Nu confortul, nici politeţea stewardeselor, ambele neglijabile. Ci lucrurile care se presupuneau că trebuie să-ţi placă. Faptul că avionul pleca la ora stabilită şi ajungea la timp, o oră mai târziu. Faptul că nu aveai nevoie de o rezervare şi mereu găseai bilete. Faptul că era ceva foarte practic, exact ca pasagerii cursei. Niciunul nu părea vreodată să folosească zborurile Eastern, doar ca să se distreze. Nimeni nu părea să călătorească pur şi simplu. Cu toţii mergeau la întâlniri care întâmplător aveau loc în birourile din alt oraş. Toţi aveau câte o servietă. Toţi erau îmbrăcaţi elegant. Toţi erau serioşi. Mi se părea că de fapt cursa Eastern era aproape o reflectare perfectă a tradiţiei puritane, în încercarea ei de a face o virtute din suferinţă, abstinenţă şi urâţenie. Şi întotdeauna mi s-a părut potrivit că o cursă Eastern zboară de la New York la Boston, unde a început tradiţia puritană, iar cealaltă zboară de la New York la Washington, unde cei crescuţi în acea tradiţie sunt recompensaţi cu puterea de a forţa restul ţării să se ridice la standardele sale. Mi-a plăcut că a fost nevoie de un mijloc de transport atât de sobru ca să mă ducă la Mark. Era ceva nemaipomenit de romantic. Arătam ca toţi ceilalţi, mă

îmbrăcam ca toţi ceilalţi, citeam *New York Times, Washington Post* şi *Wall Street Journal ca* toţi ceilalţi. Dar toţi ceilalţi se aflau în drum spre locul lor de muncă, pe când eu mă aflam în drum spre Mark.

Apoi, într-o zi, pe când călătoream cu Mark în cursa Eastern, m-a cerut în căsătorie. Asta s-a întâmplat pe vremea când mă cerea în căsătorie de câteva ori pe săptămână, dar nu o făcuse niciodată când ne aflam în cursa Eastern.

— Asta este şansa ta de a spune da în cursa Eastern, a zis el.

— Nu, am spus eu.

— Ai şansa să o spui într-un avion, a zis el.

— Nu, am repetat eu.

— E ultima ta şansă, a zis el. O să continui să te rog să te căsătoreşti cu mine, dar n-o să repet cererea în cursa Eastern.

Aşa că am spus da.

Prietenii noştri, familia Siegel, ne-au dăruit zece acţiuni de la Eastern Airlines ca dar de nuntă. Ha, ha. Costul unei călătorii a ajuns la cincizeci de dolari. Apoi la cincizeci şi patru de dolari. Şi pe urmă la cincizeci şi opt de dolari. Arthur Siegel a spus: „E bine că v-aţi întâlnit înainte ca preţul biletului să crească, pentru că nicio cordeală nu valorează o călătorie dus-întors de 116 dolari.” Ha, ha. M-am mutat la Washington, s-a născut Sam şi Arthur a spus că banii pe care i-am economisit nefolosind cursa Eastern aproape că au plătit scutecele copilaşului. Ha, ha. Cursa Eastern face glume. Nu glume deosebit de amuzante, dar la ce să te aştepţi?

Oricum, încercaţi să zburaţi în cursa Eastern cu un copilaş. Încercaţi să zburaţi în orice avion cu un copilaş, dacă vreţi să înţelegeţi situaţia unui lepros din secolul al XIV-lea, dar încercaţi cursa Eastern ca să pricepeţi cu adevărat. Toţi bărbaţii aceia în costume se uită la tine ca şi cum copilaşul tău ar urma să vomite peste ciornele lor cu discursuri; toţi bărbaţii aceia în costume care obişnuiau să se uite la mine cu respect când îmi scoteam cârdul auriu de la American Express abia dacă reuşeau acum să-şi ascundă dispreţul faţă de mine şi de şerveţelele pentru şters copilaşul.

Şi încercaţi să zburaţi într-o cursă Eastern cu un copilaş *şi* cu un soţ care abia dacă îţi adresează o vorbă, în clipa când am ajuns la terminalul aeroportului La Guardia, Mark m-a lăsat baltă şi a plecat să-şi cumpere reviste şi ziare şi să sune la birou, ca să se asigure că nu survenise ceva important cât timp fusese plecat la New York într-o problemă personală lipsită de importanţă. M-am aşezat la coadă pentru avion. Sam era irascibil şi obosit, iar eu îl ţineam în braţe cu sacul de marinar şi cu sacoşa de cumpărături plină de pamperşi. Când am încercat să completez tichetul de avion cu un capăt de creion, ochelarii mi-au căzut de pe nas, iar când m-am aplecat să-i ridic un pachet de biscuiţi Ritz mi-a picat din buzunar direct pe pardoseală. Bărbatul de lângă mine l-a ridicat şi m-a întrebat dacă putea să mă ajute. Eram gata să plâng. Voiam să plâng, dar îmi era teamă că dacă aş fi făcut-o, mi-ar fi căzut din nou ochelarii de pe nas. Era un bărbat oacheş, cu un accent tulburător de străin, pe care nu reuşeam să-l localizez. Plină de recunoştinţă, i-am înmânat sacoşa cu cumpărături, iar el mi-a dus sacul de marinar la banda rulantă pentru bagaje. Când s-a întors, a zâmbit şi am observat că avea trei chisturi subcutanate pe faţă, ca negii ăia mici care-l salvează pe Robert Redford de la a fi prea drăguţ. M-am întrebat dacă ar fi gata să-şi extirpe chisturile subcutanate în caz că ne-am căsători. M-am întrebat dacă aş fi în stare să trăiesc cu cineva care are accent străin. M-am întrebat de unde era şi ce părere ar avea familia lui despre căsătoria cu o evreică. M-am întrebat dacă oraşul de unde venea era tipul de loc unde evreicelor li se spune jidance.

— De unde eşti? l-am întrebat.

— De unde?

— Din ce ţară eşti?

— Ţaru mea, a rostit el zâmbind, daaa, forte frumos.

Am dat din cap aprobator. A dat şi el din cap. Am dat din cap. A dat şi el din cap. Gata cu căsătoriile care implică străini, m-am gândit eu. Gata cu promisiunea mea de a nu mai avea fantasme conjugale cu străinii.

În avion, am ocupat un loc la margine, l-am pus pe Sam în

mijloc şi am păstrat locul de lângă hublou pentru Mark. S-a întors câteva minute mai târziu şi mi-a înmânat prima ediţie din *Daily News*. Pe pagina întâi era Vanessa ieşind din interiorul clădirii poliţiei şi arătând minunat. In interiorul ziarului figura o poveste fascinantă despre încântătorul nostru grup şi despre jaf. În povestire apăream drept „o autoare de cărţi de bucate", lucru care mă enervează puţin întotdeauna, pentru că nu sunt doar nişte cărţi de bucate, dar măcar nu se spunea că eram o autoare de cărţi de bucate însărcinată, zăpăcită şi respinsă, al cărei soţ era îndrăgostit de o matahală. Potrivit articolului, Sidney şi Dan nu numai că îşi descoperiseră la poliţie numele de familie, dar pe deasupra constataseră că erau şi veri îndepărtaţi. Nu prea ştiam ce aveau să priceapă cititorii ziarului despre acel detaliu, dar eram convinsă că grupul urma să irosească ore întregi discutând relevanţa posibilă a acelui fapt. In realitate, socoteam că grupul trebuia dizolvat, de vreme ce urmam să petrecem atâta timp în următorul an vorbind despre jaf şi efectele sale, încât n-am mai fi avut când să discutăm despre viaţa reală a cuiva. M-am întrebat dacă Mark citise articolul, dar mi-am dat seama că, dacă l-aş fi întrebat ce părere avea, ar fi folosit ocazia ca să-mi insulte încă o dată incursiunile în psihanaliză, drept pedeapsă că i le ofensasem pe ale lui. M-am uitat la el. Era cufundat în *Casa Vogue*. Ca şi cum ar fi pretins că nu era cu mine, că eram doar o femeie disperată, care nici măcar nu-şi bătea capul să-şi planifice sarcinile, cu atât mai puţin să se comporte corespunzător în preajma ziariştilor importanţi din Washington, care încercau să se concentreze asupra soluţiilor de decorare a căminului. Şi atenţie la punctul culminant. Stewardesa a apărut pe culoarul dintre scaune ca să adune banii pentru bilete. Eu şi Mark împărţim întotdeauna totul pe din două. Eu mi-am plătit drumul. Întotdeauna mi-am plătit drumul. Câştigam amândoi, iar banii pe care îi câştigam erau destinaţi diverselor cheltuieli. Dar nu credeţi că în acea seară atât de importantă ar fi trebuit să-mi plătească drumul cu cartea lui de credit? Ei bine, nu a făcut-o.

M-am uitat la el, gata să spun ceva, când Meg Roberts şi-a

scos capul pe deasupra spătarului din faţa noastră.

— Am crezut că o să vă văd la petrecerea dată de Betty seara trecută, a zis ea.

— Banii pentru bilet, vă rog, a zis stewardesa.

Am căutat în poşetă cartea de credit şi i-am înmânat-o.

— La Betty? am întrebat eu.

— La ziua ei de naştere, a zis Meg.

— Ah, Dumnezeule, am zis eu.

M-am uitat la Mark. A clătinat din cap, pentru că şi el uitase. Eu eram la New York, plângând în hohote, el era în Washington, făcând dragoste în draci, şi amândoi uitaserăm de cea de a treizeci şi noua aniversare a lui Betty. Singura cale prin care Betty m-ar ierta vreodată ar fi să-i spun de ce, şi dacă i-aş spune de ce, ar anunţa întregul Washington, şi pe urmă toată lumea din oraş ar afla un amănunt legat de căsătoria noastră pe care nu doream să-l ştie nimeni. Eu ştiu totul despre căsătoria lui Meg Roberts, de exemplu, pentru că Meg îi face confidenţe prietenei sale, Ann, care îi face confidenţe lui Betty, care îmi face confidenţe mie. Ştiu că Meg Roberts se culcă uneori cu candidaţii prezidenţiali şi că soţul ei se culcă uneori cu secretarele secretarilor de presă ale candidaţilor prezidenţiali. Amândoi par foarte fericiţi.

— Cum a fost petrecerea? a întrebat Mark.

— Minunată, a zis Meg, băgându-şi repede capul înapoi.

De fapt, e imposibil ca o petrecere de la Washington să fie vreodată minunată. După numai o jumătate de oră de băuturi, eşti aşezată într-un loc, imobilizată definitiv, blocată între doi bărbaţi straşnic de puternici, care consideră că rolul tău ca parteneră a lor de masă este să-i faci să vorbească. Şi-i faci. Îi întrebi despre conferinţele SALT. Îi întrebi despre lobby-ul pentru armele de foc. Îi întrebi despre circumscripţiile lor electorale, îi întrebi despre viitoarele alegeri. Petrecerea se sfârşeşte şi toată lumea pleacă acasă. Mă surprinde mereu faptul că femeile de genul lui Meg Roberts reuşesc să găsească ceva sexual care să funcţioneze în Washington, deşi, în mod evident, ea ştie destul despre scoaterea din muţenie a bărbaţilor, iar eu nu.

Sam a vomat pe sacoul cel nou al lui Mark.

— La naiba, a zis Mark.

— Regret, am spus eu.

Sam a început să plângă. Când mirosul s-a răspândit spre locurile învecinate, în jurul nostru a început să se audă un murmur ciudat. În orice clipă, murmurul risca să devină un fluierat dezaprobator, apoi un cor de „nuuu”-uri şi până la urmă eu şi Sam urma să fim ucişi cu pixurile Bic.

— Dar pentru ce să-mi cer eu scuze? am întrebat. Nu este vina mea.

— Ştiu că nu este, a zis Mark. Îmi cer scuze.

— Nu este nici vina ta, am zis eu.

— Totul este din vina mea, a spus el.

— Dacă într-adevăr crezi asta, mi-ai fi plătit biletul, am zis eu.

L-am luat pe Sam şi m-am ridicat în picioare, ca să mă duc la baie. Mark a început să-şi şteargă sacoul cu batista.

— Ţi-ai cumpărat sacoul ăsta cu Thelma Rice, nu-i aşa? am zis eu şi am plecat spre partea din spate a avionului.

Nici măcar n-a fost nevoie să aud răspunsul. Impulsul lui Mark de a se îndrăgosti este întotdeauna însoţit de impulsul de a-şi cumpăra haine cu iubita în rol de spectator. Uneori, aveam impresia că îmi consumasem jumătate din căsătorie la raionul de îmbrăcăminte pentru bărbaţi, uitându-mă cum nişte croitori mărunţi, cu părul alb, stăteau în genunchi şi făceau semne cu creta pe manşetele pantalonilor lui Mark.

M-am dus la baie şi l-am aşezat pe Sam pe scaunul de la toaletă ca să-i schimb hainele. Scaunele de toaletă din băile avioanelor nu sunt suficient de mari nici măcar ca să schimbi un copilaş de hainele murdare. Capul lui Sam s-a lovit permanent de părţile tari ale scaunului în timp ce i-am schimbat salopeta, tricoul şi scutecul. Când am terminat, m-am uitat în oglindă ca să cercetez dacă arătam mai bătrână, mai tristă sau mai înţeleaptă. Nimic din toate astea; arătam doar mai obosită. In sfârşit, mergeam acasă, mergeam acasă cu soţul meu. Îmi iubeam soţul. New York-ul era un oraş minunat, dar mi se părea extrem de neimportant faţă de

căsătoria mea. Ca să nu mai vorbim de supa de măcriş. Nu credeam că mariajul meu ar fi putut supravieţui unei infidelităţi, dar iată că era posibil. Fusese nerealist să sper că nu se va întâmpla niciodată. Se spune că toate căsniciile au parte de asemenea situaţii. M-a luat ameţeala când toate banalităţile astea mi-au trecut prin minte. L-am pus pe Sam pe podea şi am vomitat. În cabina principală, pilotul anunţa coborârea noastră în zona Washington-ului. Da, aşa e, mi-am spus. M-am şters şi m-am întors la locul meu.

8

De câtăva vreme, constat că nu am mai ajuns să mă ocup de nicio reţetă. Este greu să te ocupi de reţete când acţiunea merge înainte. Nu că această carte ar avea cine ştie ce acţiune, dar e mai multă decât în cărţile mele anterioare. Celelalte cărţi ale mele făceau slalom de la un personaj la altul, în timp ce cartea de faţă are o poveste cu un început şi un sfârşit. *Asta* o face diferită cam de tot ceea ce mi s-a întâmplat în viaţă: ştiu când a început şi când s-a sfârşit. Când mi s-a terminat prima căsnicie, am făcut multe însemnări despre hamsteri şi bătălia pentru măsuţa de cafea, dar nu puteam şti dacă sfârşitul căsniciei mele cu Charlie reprezenta începutul unei poveşti sau finalul ei. Dar povestea pe care o istorisesc aici a început în ziua când am descoperit legătura amoroasă dintre Mark şi Thelma şi s-a sfârşit exact şase săptămâni mai târziu. Are un final fericit doar pentru că eu pun un accent deosebit pe finalurile fericite. Aş insista şi asupra începuturilor fericite, dar nu este necesar, pentru că, după părerea mea, toate începuturile sunt în mod intrinsec fericite. Dar perioadele de mijloc? aţi putea întreba. Perioadele de mijloc sunt o problemă. Poate că perioadele de mijloc sunt problema *majoră* a vieţii contemporane.

În orice caz, am vrut să spun doar că în această carte nu sunt la fel de multe reţete ca în celelalte cărţi ale mele, pentru că aici vă spun o poveste, aşa că dacă aţi cumpărat-o în ideea că aţi putea descoperi o mulţime de reţete în fiecare capitol, îmi cer scuze.

Pe de altă parte, în poveste am ajuns la momentul când mă întorc la Washington, iar asta mă aduce la familia Siegel, în sfârşit la familia Siegel, şi prin urmare la reţeta cu *linguine alia cecca.* În urmă cu câţiva ani, am fost în Italia toţi patru, iar eu

cu Julie Siegel am reuşit să şterpelim reţeta de la proprietarul unui restaurant din Roma. După călătoria aceea, ne-am consumat destul de mult timp făcând *pesto*[{23}], pentru că am mers în Italia în 1977, iar în 1977 toată lumea mânca *pesto,* după cum a spus într-o zi Arthur Siegel: „*Pesto* este tarta anilor ’70.” Arthur avea un mod de a spune asemenea lucruri, rezumând situaţia atât de bine, încât nu mai simţeai vreodată nevoia să mai guşti o lingură de *pesto,* şi ori de câte ori afirma asemenea lucruri, Mark dădea fuga şi transforma totul într-un articol. Arthur obişnuia să se plângă cu amărăciune de furtul celor mai bune comentarii ale sale, dar adevărul este că de fapt era încântat pentru că apărea curent în articolele lui Mark şi se bucura de o anumită notorietate la Georgetown Law School, unde preda dreptul penal, în timp ce aştepta ca familia Kennedy să revină la putere. Cât despre *linguine alia cecca,* acestea sunt nişte paste făinoase picante cu un sos rece de roşii cu busuioc, atât de uşoare şi de fine, că le mănânci aproape ca pe o salată. Se recomandă să fie preparate vara, când roşiile sunt proaspete. Se pun cinci roşii mari în apă clocotită timp de un minut. Se curăţă de coajă şi de seminţe şi se taie în bucăţi. Se pun într-un bol mare în care s-a turnat în prealabil o jumătate de ceşcuţă cu ulei de măsline, un căţel de usturoi tăiat în două, o ceşcuţă cu frunze proaspete de busuioc tăiate mărunt, sare şi ardei roşu iute, tăiat mărunt. Se lasă totul să stea două ore, apoi se îndepărtează usturoiul. Se fierb cam 450 de grame de paste *linguine,* se scurge apa după ce au fiert şi se combină cu sosul rece de roşii. Se servesc imediat.

Arthur şi Julie, Mark şi Rachel. Familia Siegel şi familia Feldman. Deşi nu eram chiar prieteni foarte buni, ne întâlneam. Ieşeam mereu împreună. Aşa se întâmplă când devii un cuplu: fixezi întâlniri cu alte cupluri. Ne întâlneam în fiecare sâmbătă şi duminică seara şi petreceam împreună fiecare revelion. Căsniciile noastre erau împletite. Am mers în Italia, am mers în Irlanda, am mers la Williamsburg, am mers la Montreal, am mers la St. Martin; Mark conducea maşina, eu îl ghidam după hartă, Julie sugera schimbări de direcţie anapoda, iar Arthur dormea. Pe urmă, când ne atingeam ţinta,

Mark voia să mănânce, eu voiam să văd piaţa, Julie voia să meargă la muzeu şi Arthur voia să-şi facă nevoile. Am avut împreună pene de cauciuc şi de benzină; într-un fel eram mereu pe drum, îndreptându-ne voioşi spre o destinaţie vagă. Doi dintre noi preferam carnea roşie, doi preferam carnea albă şi împreună găteam pui.

Probabil că am crezut în mod sincer că dacă eu nu eram în stare să salvez mariajul nostru, familia Siegel era. Motiv pentru care i-am sunat de la New York în seara când am descoperit legătura lui Mark. Au fost şocaţi. Au fost uimiţi. Fiecare silabă rostită de ei a fost plină de consternare. Totul a fost pentru mine o uşurare – gândiţi-vă că ar fi ştiut! Gândiţi-vă că ar fi ştiut şi nu mi-ar fi spus! Sau că ar fi ştiut şi mi-ar fi spus!

— Cu Thelma Rice? a zis Julie la telefon. Dumnezeule.

— Julie, ce să fac?

— Ridică receptorul, Arthur, a zis Julie. E Rachel.

— Alo, a spus Arthur.

— Îmi cer scuze că sun aşa târziu, am spus eu.

— Nicio problemă, a zis Arthur. E limpede că ai priceput în sfârşit cu cine are Thelma Rice o legătură amoroasă şi ne suni să ne spui. Apreciez asta, chiar dacă este ora unu noaptea.

— E vorba de Mark, am zis eu.

— S-a întâmplat ceva cu Mark? a întrebat Arthur. Isuse Cristoase, Rachel. Despre ce-i vorba?

— Arthur, a zis Julie, Thelma Rice are o legătură amoroasă cu Mark.

— Spune că este îndrăgostit de ea, am spus eu.

— Ţi-a spus el asta? a întrebat Arthur.

— Da.

— Cum de ţi-a spus? a întrebat Arthur.

— Am găsit o carte pe care ea i-o dăruise lui cu o dedicaţie şi când i-am arătat-o, mi-a spus că s-a îndrăgostit de ea.

— A spus că s-a îndrăgostit de ea sau că se dă în bărci cu ea? a întrebat Arthur.

— A spus ca s-a îndrăgostit de ea, dar că nu s-a dat în bărci cu ea, am răspuns eu.

— Unde eşti? a întrebat Julie.

— La New York, am zis eu. In apartamentul tatălui meu.

— Unde e Sam? a întrebat Julie.

— Cu mine, am răspuns.

— Îşi dă seama ce se întâmplă? a întrebat Arthur.

— Nu prea cred, am zis eu. Plâng de vreo opt ore şi el nici măcar nu a observat.

— Ştiu cum e, a spus Julie. Când Alexandra avea doi ani, am plâns vreme de opt *luni* şi ea nici măcar n-a observat.

— Mark ştie că eşti acolo? a întrebat Arthur.

— Nu ştiu.

— Nemernicul, a zis Arthur. A înnebunit.

— Exact aşa i-am spus şi eu. Dar n-a recunoscut.

— Bineînţeles că n-a recunoscut, a spus Arthur. Asta-i cel mai autentic semn de demenţă – persoanele demente sunt întotdeauna sigure că n-au nimic. Doar oamenii normali sunt dispuşi să admită că sunt nebuni.

— Ai ştiut de treaba asta, Arthur? a întrebat Julie.

— Sigur că n-am ştiut, a zis Arthur. Cum ai putea crede că aş fi ştiut şi nu ţi-aş fi spus?

— I-am spus că trebuie să înceteze s-o vadă, am zis eu.

— Şi el ce-a spus? a întrebat Arthur.

— A spus că nu. Şi a spus că ar trebui să rămân cu el oricum şi să nasc copilul. „Sunt îndrăgostit de Thelma Rice. Mai nutresc încă sentimente pentru tine, bineînţeles, şi o să avem încă un copil, aşa că îţi sugerez să trăim de la o zi la alta", a spus el.

— La naiba, a zis Julie.

— Ascultă, Rachel, ai răbdare, a spus Arthur. Vreau să stau de vorbă cu el.

Arthur şi Julie se vor duce acolo şi-i vor băga minţile în cap lui Mark, m-am gândit eu după ce am închis telefonul. Arthur şi Julie se vor uita la el urât, până când va fi redus la tăcere sub oprobriul moral al privirilor lor. Arthur şi Julie vor profita de puterea prieteniei noastre şi-l vor obliga să asculte. Nu era scenariul romantic pe care-l avusesem în minte – aş fi preferat ca Mark să aibă o iluminare voluntară –, dar trebuia să mă

mulţumesc cu asta. La urma urmei, poate că Mark era dispus să renunţe la mine şi la sosul meu de salată, dar nu ar fi renunţat niciodată la toţi patru. Şi Thelma nu şi-ar afla niciodată locul între noi. In primul rând, era prea înaltă. Arthur, Julie, eu şi Mark aveam cam aceeaşi statură, motiv pentru care călătoream atât de bine împreună. Este greu să mergi la pas cu persoane mult mai înalte ca tine, pentru că umblă cu paşi mai mari şi te simţi mereu ca un căţeluş care aleargă mâncând pământul, ca să se ţină după cel de alături. Pe urmă, Thelmei Rice nu-i pasă câtuşi de puţin de mâncare – s-a văzut clar după budincile ei cleioase –, în timp ce noi patru aveam o prietenie ca un altar închinat mâncării. Merseserăm distanţe lungi ca să găsim cea mai cremoasă plăcintă cu brânză din lume, cel mai mare fistic din lume şi cel mai dulce ştiulete de porumb din lume. Petrecuserăm ore în şir experimentând orbeşte hot dog cuşer şi îngheţată dublă cu bucăţi de ciocolată. Când Julie s-a dus acasă la Fort Worth, a venit înapoi cu coaste de porc de Ia Angelo's Beef Bar-B-Q, iar când eu m-am dus la New York, m-am întors cu peşte afumat de la Russ and Daughters. Odată, în New Orleans, am mers cu toţii să luăm cina la restaurantul Moşea şi am mâncat crab marinat, stridii prăjite, creveţi la grătar, spaghete bordeleze, pui cu usturoi, cârnăciori cu cartofi şi, pe drumul de întoarcere în oraş, câte o duzină de stridii la Acme, plus gogoşi şi cafea cu cicoare pe debarcader. Atunci Arthur a spus „Să mergem la Chez Helene pentru budincă din pâine" şi am mers şi am luat fiecare câte două. Când am plecat, proprietarul de la Chez Helene ne-a dat reţeta de budincă din pâine şi am de gând s-o încerc, pentru că este cea mai bună budincă din pâine pe care am mâncat-o vreodată. Seamănă la gust cu terciul caramelizat. Se caramelizează două ceşcuţe de zahăr cu două batoane de unt. Apoi se adăugă două ceşcuţe şi jumătate de lapte, 350 de grame de lapte praf, două linguriţe de nucşoară, două linguriţe de vanilie, o pâine înmuiată şi ruptă în bucăţi (orice pâine e bună, cu cât e mai proastă, cu atât mai bine) şi o ceşcuţă de stafide. Se amestecă totul. Se toarnă într-un vas tapetat cu unt şi se coace timp de două ore,

agitând vasul după o oră. Se serveşte caldă cu sos de unt cu zahăr, aromatizat cu rom sau vanilie.

De obicei, Arthur Siegel este foarte mulţumit. Odată, când am jucat „Aveţi vreun regret”, singurul lucru pe care l-a putut descoperi a fost că nu comandaserăm nişte rondele de ceapă prăjită la Chez Helene împreună cu budinca de pâine. Când am jucat „Cum ai dori să te numeşti”, eu am dorit să mă numesc Veronica, pentru că este numele unei persoane seducătoare, ceea ce eu nu sunt, Julie a dorit să fie numită Anthea, pentru că este numele unei persoane fine, ceea ce ea nu este, Mark a dorit să se numească Sasha, pentru că este numele cuiva impetuos, ceea ce el nu este, iar Arthur a rămas pe gânduri şi a spus că numele pe care îl poartă i se pare foarte potrivit. Şi aşa este. Arthur este scund şi îndesat, dar solid, cum ar trebui să fie un Arthur, şi are o mustaţă roşie în formă de ghidon, care compensează faptul că e aproape complet chel. Am să vă spun cât de raţional este Arthur: nici măcar nu-i pasă că e chel.

Arthur şi Mark au crescut împreună în Brooklyn. Au studiat amândoi la Columbia, după care Mark s-a dus la şcoala de jurnalism şi Arthur a plecat să studieze dreptul la Yale. Amândoi au sfârşit-o în Washington. Când Arthur a întâlnit-o pe Julie, ea era asistentă pe probleme juridice la Capitol Hill. Are părul blond, creţ, ochi frumoşi şi dinţi mari ca de sidef, ca fata din reclama cu Coca-Cola, şi din când în când Arthur se uită cu ochi mari la ea, ca şi când nu i-ar veni să creadă că îi aparţine. Toate astea sunt uimitoare pentru Julie, care socoteşte că e doar o fată durdulie şi banală din Texas, care a pus mâna pe un soţ bun, un evreu tocmai potrivit pentru ceea ce numeşte ea sminteala *shiksa*[{24}].

Siegelii s-au căsătorit şi s-au mutat într-un apartament cu două dormitoare, pe Connecticut Avenue, unde Mark obişnuia să-şi aducă prietenele la micul dejun în fiecare duminică dimineaţa. Prima Kimberly evreică a trecut prin vieţile lor. Apoi şi alte prietene. Pe urmă Mark şi-a făcut apariţia cu mine şi brusc ne-am pomenit împreună, cei patru. Stăteam pe acolo, nu făceam nimic, absolut nimic, duminici leneşe cu multe

cafele şi ziare peste tot în camera de zi, în lumina filtrată care pătrundea prin jaluzelele Levolor, armonios colorate. Arthur obişnuia să spună că necazul cu Washington-ul era că nu avea delicatese destul de bune. Julie spunea că necazul cu Washington-ul era că nu se dădeau filme recente la televizor. Eu spuneam că problema cu Washington-ul era că avea prea puţini evrei. Mark spunea că problema cu Washington-ul era că prea mulţi oameni de acolo îşi consumau timpul descifrând care era problema. Spuneam toate astea ca şi cum nu le-am mai fi spus niciodată mai înainte şi discutam aprins, ca şi cum nu am mai fi discutat niciodată chestiunile alea. Apoi decideam dacă vrem să fim îngropaţi sau incineraţi. Şi pe urmă treceam la chestiuni importante: ar trebui să-şi văruiască oare Siegelii camera de zi în nuanţa piersicii? Să-şi demonteze masa din sufragerie? Să-şi cumpere un video? Să-şi refacă şi canapeaua?

— Nu înţeleg ce avea canapeaua, a zis Arthur după ce au tapisat-o din nou.

— Nimic, a spus Julie.

— În orice caz, ce culoare este asta? a întrebat Arthur.

— *Taupe,* a zis Julie.

Arthur a clătinat din cap.

— Întotdeauna am fost nepriceput la culori, a zis el. Mi se trage de la faptul că am crescut cu o cutie de culori cu un singur şir de creioane, nu cu o cutie mare. Dacă aş fi avut o cutie mare, aş fi ştiut acum despre *taupe, cetise* şi *ecru.* Nu cunosc decât siena arsă. Şi la ce îmi foloseşte? N-am auzit niciodată de un lucru care să aibă culoarea siena arsă. Niciodată n-am auzit pe cineva care să spună „Urmăreşte maşina aia siena arsă".

— Cred că iese un articol din asta, a zis Mark.

— La naiba, Feldman, a spus Arthur.

— Poţi să-l ai dacă îl vrei, a zis Mark.

— Cum adică, pot să-l am dacă îl vreau? a întrebat Arthur. Este *al meu. Eu* sunt cel care trebuie să spună „Poţi să-l ai dacă îl vrei". Nu tu.

— Ce ai de gând să faci cu el? a întrebat Mark. Să scrii un

articol pentru *Yale Law Review?*

— Nu trebuie să facă neapărat *ceva* cu el, am zis eu. Îl poate adăuga pur şi simplu la repertoriul lui.

— Mulţumesc, Rachel, a spus Arthur.

S-a uitat la Mark.

— Să nu te desparţi de ea, bine? a zis el. Promite-mi că n-o să te desparţi.

— Isuse Cristoase, a zis Mark. Ai crede că *voi* ieşiţi cu ea.

— Aşa şi e, a zis Arthur. Noi doi suntem de acord cu voi doi.

— Mă plăceai când n-aveam pe nimeni, a spus Mark.

— Nu la fel de mult cum vă plac ca pereche, a zis Arthur, lovindu-l în glumă cu pumnul.

— Îmi dai cu pumnul pentru că vrei să cred că glumeşti, dar nu glumeşti, a spus Mark.

— Nu vei şti niciodată, nu? a zis Arthur. Adevărul este că aş dori ca voi doi să vă căsătoriţi.

— Arthur, pentru numele lui Dumnezeu, a izbucnit Julie.

— Nu mă pot abţine, a zis Arthur. Îmi place să fiu căsătorit. Vreau ca toată lumea de care îmi pasă să fie căsătorită. Aşa sunt eu. Cald. Generos. Expansiv. Încântător.

— Vrei, pur şi simplu, ca toată lumea să fie în aceeaşi oală cu tine, a zis Mark.

— Îmi place oala în care sunt, a spus Arthur. Îmi place cum merg treburile. Ce avem pentru cină, ce film ar trebui să vedem şi unde-mi sunt şosetele.

— Unde-ţi sunt şosetele? a întrebat Mark. Unde sunt şosetele mele? Unde sunt toate şosetele lipsă?

— Sunt în paradis, a zis Arthur. Mori, te duci în paradis şi ţi se aduce o cutie mare în care îţi găseşti toate şosetele, fularele şi mănuşile, şi începi să-ţi consumi eternitatea sortându-le.

— Cred că iese un articol din asta, a zis Mark.

— La naiba, Feldman, a zis Arthur.

M-am căsătorit cu Mark. Ar fi trebuit să-l vedeţi pe Arthur la nuntă. Stătea cu capul într-o poziţie elegantă, făcând cu ochiul frenetic şi necontrolat spre judecător. Reuşise. Îl convinsese pe Mark să intre în povestea asta. Prin simplul

exemplu al propriei mulţumiri, îşi determinase cel mai bun prieten să renunţe la burlăcie. La sfârşitul ceremoniei, a scos repede un pahar din buzunar şi l-a pus pe jos, iar când Mark l-a făcut bucăţi pe covorul oriental al judecătorului, Arthur a urlat prin încăpere şi a dansat *kazatsky*. Trei luni mai târziu, mă plimbam pe Connecticut Avenue, prin parcul de la Dupont Circle, şi Arthur se afla acolo cu o femeie necunoscută, îmbrăţişându-se nebuneşte pe o bancă din parc.

— L-am văzut pe Arthur azi după-amiază, am zis eu când am ajuns acasă. Săruta o…

Am gesticulat cu mâna, dusă pe gânduri, şi am clătinat din cap.

— Femeie, a zis Mark.

— De cât timp ştii de treaba asta?

— Nu ştiu nimic despre asta, a spus Mark. Am terminat pur şi simplu propoziţia. În ceea ce-l priveşte pe Arthur, poate că săruta o femeie sau o chiflă. Am făcut doar o presupunere.

S-a uitat la mine.

— Cine era ea?

— Nu ştiu.

— Cum arăta?

— Slabă. Drăguţă. Sâni mari. Coşmarul perfect. Ne-am uitat unul la celălalt.

— Ar trebui să facem ceva? am întrebat.

— Este prietenul meu, a zis Mark. Nu ne amestecăm în vieţile altora.

— Ba ne amestecăm, am zis eu, ne amestecăm tot timpul. Prietenia adevărată asta înseamnă.

— La ce te-ai gândit? m-a întrebat Mark.

— Nu ştiu.

— Poate că este doar o toană, a zis Mark. Are aproape patruzeci de ani şi simte probabil că nu i se întâmplă nimic…

— Este ceva trecător, am spus cu amărăciune.

— Da, a zis Mark.

— La dracu', am spus eu.

— Ascultă, îmi displace la fel de mult ca şi ţie, a zis Mark.

— Ştiu, am spus eu. Doar că mă simt trădată. Fără s-o luăm

în considerare pe Julie – noi suntem cei păcăliţi, ştii ce vreau să spun?

— Ştiu ce vrei să spui, a zis Mark.

— Unul din lucrurile care-mi plac la tine este că ştii ce vreau să spun chiar şi atunci când eu nu ştiu, am spus.

— De fapt, nu ştiu, a zis Mark. Am spus doar aşa.

— Poate că nu e ceva serios, am zis eu.

— Poate că e doar o cordeală, a zis Mark.

— Da.

— Iar eu sunt balerină, a zis Mark.

Două seri mai târziu, Arthur a sunat la uşă la miezul nopţii şi a anunţat că se îndrăgostise.

— O stewardesă? a întrebat Mark.

— O însoţitoare de zbor, a zis Arthur.

— Trebuie să fii îndrăgostit serios, a zis Mark.

— Sunt, a zis Arthur.

— E o criză a vârstei de mijloc sau ce? a întrebat Mark.

— Nu-mi reduce viaţa la o filosofie de doi bani, ca să fie mai simplu pentru tine de discutat, a zis Arthur. Timp de douăzeci de ani te-am urmărit plimbând ursu', făcând-o de oaie şi amăgind pe una şi pe alta. Te-am judecat eu vreodată? Am pus eu vreodată bot? M-ai auzit tu vreodată spunând ţţ, ţţ, ţţ? Ai auzit tu vreodată vorbele astea de la mine?

— Ţţ, ţţ, ţţ? a întrebat Mark. Vorbele astea? Nu am auzit niciodată vorbele astea, pentru că prea îţi atârna limba din gură ca să le poţi rosti. Fii atent la mine. Eşti căsătorit. Eşti căsătorit de opt ani. Aveţi un copil. Nu arunca totul pentru o cordeală.

— Bănuiesc că o să-mi spui că treburile or să fie la fel în pat cu tine şi Rachel după opt ani, a zis Arthur.

— Nu, a spus Mark, dar totuşi or să fie bune.

— N-o să mai fie la fel de des, a zis Arthur. În loc de două ori pe săptămână, o să fie de două ori pe an.

— Peste zece ani, o să am aproape cincizeci, a zis Mark.

— Ştii ce vârstă trebuie să ai înainte de a nu mai vrea să ciocăneşti necunoscute? a întrebat Arthur. Trebuie să fii mort, pentru că dorinţa nu moare. Nu dispare. Faci o mulţime de

eforturi ca s-o stăpâneşti şi îţi spui că merită din pricina a ceea ce primeşti în schimb, dar pe urmă, într-o zi, cineva îţi taie calea şi ai din nou paisprezece ani şi tot ce vrei e să mergi cu ea la un film în aer liber şi s-o frigi de s-o ia naiba pe bancheta din spate a maşinii. Dar n-o faci, pentru că n-ai de gând să fii genul ăla de persoană, aşa că te duci acasă şi acolo dai peste nevastă-ta, care poartă şosete când se culcă.

— Iar şosete, a zis Mark.

Şi tot aşa. S-a făcut târziu. Două noaptea. Trei noaptea. Am stat în jurul mesei din bucătărie, în lumina galbenă a semafoarelor de pe stradă, şi l-am ascultat pe Mark. Căsătoria însemna încredere, a zis el. Trădează încrederea şi nu-ţi mai rămâne nimic, a spus el. M-am simţit tare mândră. Soţul meu, convertitul. Soţul meu, adevăratul credincios. Soţul meu, soţul. Du-te la un consilier marital. Fă ceva, a spus el.

Şi Mark a fost ascultat. Familia Siegel a mers să ceară sfaturile unui consilier marital pe nume Gwendolyn. Gwendolyn şi-a părăsit soţul trei luni mai târziu, dar familia Siegel a supravieţuit. Noi patru am reluat activităţile obişnuite. Am mers în Ohio, să mâncăm plăcintă umplută cu melasă şi zahăr nerafinat şi am mers în Virginia, să mâncăm jambon. Am fost în stare să discutăm despre dificultăţile maritale ale altor prieteni fără ca Julie să se simtă rănită şi Arthur vinovat. Vara trecută au venit să ne facă o vizită în Virginia de Vest, iar eu cu Julie ne-am petrecut o săptămână îmbunătăţind reţeta de tartă cu piersici. Am făcut tartă cu piersici obişnuită, tartă cu piersici în tavă adâncă şi tartă cu piersici şi afine, dar iată cea mai bună tartă cu piersici pe care am făcut-o: Se pun o ceaşcă şi un sfert de făină, 1/2 linguriţă de sare, 1/2 ceaşcă de unt şi două linguri de smântână într-un bol şi se amestecă până se formează o minge. Se întinde aluatul într-o tavă unsă şi se coace 10 minute. Se bat uşor trei gălbenuşuri şi se combină cu o ceaşcă zahăr, două linguri de făină şi 1/3 ceaşcă de smântână. Amestecul se toarnă peste trei piersici cojite şi tăiate felii aşezate pe aluat. Se acoperă cu o folie de aluminiu. Se reduce temperatura şi se lasă timp de 35 de minute. Se îndepărtează folia şi se mai lasă în cuptor 10

minute sau până când umplutura se întăreşte.

Mă tot gândesc la săptămâna aceea petrecută în Virginia de Vest. A fost o săptămână perfectă. Am înotat în râu, am făcut costiţă de porc la grătar, am făcut beline cu piersici zdrobite şi şampanie ieftină{25}. Am stat pe pajişte, cu lumina soarelui pătrunzând pe ici pe colo printre crengile fagilor roşii, iar Alexandra şi-a înălţat zmeul, în timp ce Sam aplauda prosteşte şi alerga cât îl ţineau picioarele în urma ei, ţipând de bucurie. E destul de cald pentru voi, spuneam noi, iar apa nu e rece când intraţi în ea. Ungeam conştiincios braţele copiilor noştri cu cremă solară, apoi ne umpleam iar paharele. În concluzie, eram oameni în toată firea. Şi ce? Arthur şi-a ridicat paharul. „Vă iubesc", a zis el. „Îmi place de noi." A sunat telefonul. Mark a alergat să răspundă şi apoi m-a chemat în casă. Am rămas cu telefonul între noi şi am ascultat-o pe doamna de la spital care a spus că avea rezultatele de la amniocenteză. Copilaşul era normal. Era băiat. Am alergat înapoi la familia Siegel şi am băut pentru copilaş. „O să ai un frate", i-am zis lui Sam. El a început să plângă. „Nathaniel", am zis eu. „Poţi să spui Nathaniel?" „Nu", a răspuns Sam. „Burtica doare." Apoi l-a luat Mark şi l-a dus la râu. Au găsit o broască. Sam a ţinut-o în mâna făcută căuş, chicotind. Îmi amintesc că mi-am spus: ferice de mine, ferice de noi, ferice de Sam, ferice de Nathaniel. *Ce e rău în imaginea asta?*

9

Arthur şi Julie locuiau la doar câteva cvartale depărtare de casa noastră. A doua zi dimineaţă, după întoarcerea mea cu Mark la Washington, m-am strecurat din pat şi m-am dus să-i văd. Arthur mi-a deschis uşa, s-a uitat la mine aşa cum te uiţi la cineva care tocmai a avut un deces în familie şi m-a îmbrăţişat îndelung, fără o vorbă de genul ce-pot-să-spun-în-situaţia-asta.

— Ce faci? a zis el.

— M-am întors, am răspuns. Ce să fac?

— Te-ai întors, a spus el.

— Mark a venit ieri la New York, am zis eu. A spus că n-o să se mai vadă cu Thelma, aşa că am venit înapoi.

Arthur a dat din cap aprobator.

— Ce crezi? am întrebat.

— Nu ştiu, a zis Arthur.

Julie a apărut din dormitor. M-a cuprins în braţe, m-a mângâiat destul de mult, iar eu am plâns pe umărul halatului ei pluşat.

— L-aţi văzut? am întrebat eu.

Au încuviinţat amândoi.

— Eu chiar am văzut-o câteva minute, a zis Arthur.

— Uite ce-i, am spus eu, vă pun într-o situaţie jenantă.

— Nu, nu, m-a contrazis Julie.

— El ce a spus?

— Nu contează, a zis Arthur.

— De ce nu contează? am întrebat.

— Pentru că e nebun, a răspuns Arthur.

Am intrat în bucătărie şi ne-am aşezat cu cafeaua pregătită de Arthur într-un mod fetişist. Arthur face cafeaua punând coji de ou şi scorţişoară şi un ciorap vechi de nailon în

cafetieră. Cafeaua lui are gust de picior bătrân foarte condimentat.

— Săptămâna în care aţi venit în Virginia de Vest în urmă cu două luni, am zis eu.

— Ce-i cu ea? a întrebat Arthur.

— Nu ne-am distrat în săptămâna aia?

— Extraordinar, a zis Julie.

— Eu şi Mark nu păream fericiţi?

— Ba da, a confirmat Julie.

— Mi-am pus întrebările astea pentru că Mark a spus că mariajul nostru era îngrozitor de multă vreme şi acum nu pot să-mi amintesc dacă a fost sau nu.

— Ne-a spus şi nouă asta, a zis Arthur.

— Ce altceva a mai spus?

— A spus că ai fost rea cu el, a zis Arthur.

— Probabil că da.

— Nu fi ridicolă, a zis Julie.

— Sunt rea, am spus eu. Toată vara m-am răstit la el pentru că nu era niciodată acolo.

— Bineînţeles că te-ai răstit la el, a zis Julie. Avea o legătură amoroasă.

— Dar n-am ştiut, am zis eu.

— Ar fi trebuit să ştii, a spus Arthur. Eu am ştiut.

— Parcă spuneai că n-ai ştiut, a zis Julie.

— N-am ştiut despre Thelma, a explicat Arthur, şi n-am ştiut sigur, dar m-am gândit că punea ceva la cale, mai ales cu toate drumurile alea la dentist.

— Ce-a fost cu mine? Dacă tu ai înţeles, eu de ce n-am fost în stare?

— Nu te mai chinui singură, a zis Julie. Ai avut încredere în el. Trebuie să ai încredere în persoana cu care te căsătoreşti, altfel îţi petreci toată viaţa cercetând amănunţit facturile de telefon şi chitanţele de la American Express.

— O să fie bine, a zis Arthur.

— Spui asta doar pentru că trebuie să pleci ca să predai o oră şi e un mod cumsecade de a scăpa, am spus eu.

— O spun pentru că trebuie să plec ca să predau o oră, a zis

Arthur, dar este adevărat. O să-i vină mintea la cap. Isuse Cristoase, Rachel. Sam este încă un copilaş şi tu eşti iar însărcinată.

Arthur ne-a sărutat pe amândouă de rămas-bun şi a ieşit pe uşă. Julie a aşteptat până a fost sigură că el a intrat în lift.

— Eu n-am ştiut că Mark avea o legătură amoroasă, a zis Julie. Vreau să ştii asta. Nu ştiu ce aş fi făcut dacă aş fi ştiut, dar n-am ştiut.

— Ştiu, am zis eu. Ce ar trebui să fac, Julie?

— Du-te acasă. Continuă să munceşti. Ai grijă de Sam. Naşte bebeluşul. Lasă treaba să treacă. Până la urmă, o să se satură de ea. Până la urmă, o să devină la fel de cicălitoare cum te consideră el pe tine. Până la urmă, o să fie la fel de plictisit în pat cu ea cum este cu tine. Şi când o să se întâmple asta, o să decidă că e mai comod să rămână cu tine.

— Dar Mark n-o să se mai vadă cu Thelma, am zis eu. Şi-atunci, cum o să se satură de ea?

— O să, a zis Julie.

— O să ce? am întrebat.

— Os-o vadă din nou şi o să se satură de ea.

— Iar eu ar trebui să stau ca un somon afumat până atunci?

— Da, a zis Julie. Dacă vrei să rămâi măritată.

— Spui un lucru îngrozitor.

— Îmi dau seama, a zis Julie, dar funcţionează. Eu am făcut-o. Câteodată nu ştiu de ce am făcut-o, pentru că este oribil, dureros şi umilitor să aştepţi să treacă totul. Uneori cred ar fi fost mai bine dacă aş fi plecat pur şi simplu.

— Nu te bucuri că mai eşti totuşi cu Arthur?

— O, cum să nu, a zis Julie.

— Atunci, ce se întâmplă?

— Nu ştiu, a zis Julie. Uneori ideea de a fi singură mă atrage. De exemplu, m-am trezit azi-dimineaţă şi mi-am dat seama că niciodată n-o să ştiu cum este să fii constrânsă fizic şi legată cu cătuşe. Pur şi simplu nu se pune problema în relaţia mea cu Arthur. Nu vreau să ştiu în mod deosebit, dar n-o să se întâmple niciodată.

— Nici eu n-am făcut-o, deşi probabil că dacă aş dori-o, aş

putea s-o cer.

— Arthur ar râde de mine, a zis Julie.

— Deşi nu sunt sigură de ce m-ar lega Mark, fiindcă nu avem un pat cu tăblii. Şi ai nevoie de o tăblie de pat, nu crezi?

— Nu ştiu, a zis Julie. Asta-i poanta.

— Bănuiesc că poţi închiria o cameră la hotel, am spus eu. Paturile de hotel au tăblii.

— Ai putea să suni la room-service pentru sfoară, a zis Julie.

— Este într-adevăr neplăcut, nu?

— Întotdeauna este neplăcut când se întâmplă, a zis Julie. Şi apoi lucrurile se dreg. O să vezi. După câtva timp, o să fii în stare să-ţi petreci câte cincisprezece minute întregi fără să te gândeşti la ce-au făcut împreună.

— Şi între timp, am zis eu, dacă n-o să dea rezultate, am să mă pot gândi la viitorul meu.

— Ce mai e în afară de legatul de pat?

— Nitraţii de amil, am răspuns. Grupurile de trei. Filmele japoneze. Discoteca pe rotile. Mâncarea thailandeză.

— Credeam că nu suporţi mâncarea thailandeză, a zis Julie.

— Aşa e, am spus eu, şi dacă o să divorţez, n-o să mai fiu nevoită s-o mănânc vreodată. Poate că merită.

Julie s-a uitat la mine.

— Eu cred că se întâmplă ceva cu ei, a spus ea.

— Cu bărbaţii, vrei să spui, am zis eu.

— Nu susţin că sunt mai răi, a zis Julie, ci că sunt altfel.

— Te legi prea mult de faptul că sunt mai răi.

— Ştiu, a zis Julie.

— Şi-atunci ce facem? am întrebat.

— Rămânem în aşteptare, a zis ea, şi dacă nu merge, încercăm din nou cu următorul.

Când am ajuns acasă, Mark era plecat la birou ca să scrie un articol vesel despre cursa Eastern. Am intrat în bucătărie şi l-am găsit pe Sam cu juanita, servitoarea. Îl învăţa să spună în spaniolă „Te culci cu câinii, te scoli cu puricii”, care într-un fel este mottoul vieţii Juanitei. Juanita se culcase timp de

doisprezece ani cu soţul ei, Hernando, şi când, în sfârşit, acesta a şters-o din viaţa ei, luându-i cărţile de credit Sears, Roebuck&Co, a lăsat în urmă o spuzeală de datorii urâte, nişte prietene bătrâne şi părţi de automobil stricate, care păreau destinate să domine viaţa Juanitei pentru totdeauna. Cel puţin o dată pe săptămână venea târziu la muncă şi explica printre suspine că departamentul de credit de la Sears era gata să confişte un element stereo despre care ea nu ştia nimic sau că soţul îi furase cauciucul de rezervă de la maşină sau că o persoană numită Theresa îşi făcuse apariţia la uşa ei, întrebând de cronometrul lui Hernando. „I-am zis că la el durează două minute, beat sau treaz", a spus Juanita. „Ce să cronometreze?" Juanita era o femeie foarte curajoasă, de fapt – îşi creştea singură cei trei copii – şi m-am străduit întotdeauna foarte mult să o iubesc, dar ea îngreuna lucrurile, pentru că era predispusă la tot felul de nenorociri. Într-o dimineaţă, de exemplu, în drum spre muncă, s-a blocat în trafic pe Beltway şi, când a ieşit din maşină să vadă de ce nu mai putea înainta, cineva s-a strecurat în maşină şi i-a furat portmoneul. Altă dată, când stătea la rând în Georgetown Safeway, o femeie din faţa ei s-a prăbuşit, şi după ce Juanita a reanimat-o, făcându-i respiraţie gură la gură, femeia a încercat să facă tot posibilul ca Juanita să fie arestată, acuzând-o de avansuri indecente.

Când am intrat, Juanita şi-a ridicat privirea de pe Sam şi a izbucnit în lacrimi.

— Juanita, am zis eu, nu sunt pregătită pentru asta. Oricear fi, nu sunt pregătită.

— O, coniţă Feldman, îmi pare tare rău pentru tine, a spus Juanita.

Până şi Juanita ştia ce se întâmplase! A doua zi după ce plecasem la New York, îi descoperise pe Mark şi Thelma purtând o discuţie intimă, pe canapeaua din camera de zi.

— O cunosc pe doamna aceea, a zis Juanita. Nu e cumsecade.

— Ştiu, am spus eu.

— *Eu* ştiu, a zis Juanita, am lucrat pentru ea acum zece ani.

— Şi ce-i cu ea? am întrebat eu.

— Este foarte dezordonată, a zis Juanita.

Juanita m-a strâns tare în braţe, lucru destul de penibil, pentru că avea doar cam un metru cincizeci înălţime şi o îmbrăţişare a ei era ca o manevră Heimlich{26}. Apoi s-a retras şi a reuşit să-şi compună un zâmbet uriaş, menit să mă îmbărbăteze, dar în loc de asta mi-a arătat gura ei plină cu dinţi de aur, care n-a făcut decât să-mi aducă aminte de cele două zile petrecute la telefon cu dentistul ei, negociind o plată pe termen lung pentru lucrarea lui Hernando la canalul rădăcinii unui dinte.

— Totul o să fie bine, a zis ea. Ai să vezi.

Am urcat în camera mică de la etajul trei, pe care o foloseam ca birou. În maşina de scris era un articol pe care-l scrisesem despre cartofi. L-am scos din maşină şi am pus o coală de hârtie albă. Trebuie să pun totul pe hârtie, mi-am spus. Intr-o bună zi, aş putea să scriu altceva decât o carte de bucate şi o să scot ceva din toate astea. Dar nu am reuşit. Ca să descrii ceva înseamnă să-i dai trăinicie, să recunoşti că s-a întâmplat ceva real. Am început să mă plimb prin cameră, încercând să pretind că nu se întâmplase nimic. M-am gândit la cartofi. Prima dată când am pregătit masa pentru Mark, am gătit cartofi. Prima dată când am pregătit masa pentru cineva care mi-a fost drag, am gătit cartofi. Cartofi foarte bine prăjiţi. Diseară trebuie să gătesc nişte cartofi, mi-am spus, cartofi piure. Nimic nu e mai bun ca piureul de cartofi când eşti amărât. Am auzit maşina de scris a lui Mark din biroul de deasupra garajului. Am continuat să sper că va pleca, că va ieşi să-şi mai cumpere nişte şosete, ca să pot alerga repede în sanctuarul lui şi să cercetez amănunţit prin facturile de telefon şi chitanţele American Express, dar el se afla încă acolo, continuând să bată la maşină. Poate că îşi face însemnări pentru un roman, mi-am spus. Mai rău, poate că îşi face însemnări pentru un *articol.* Categoric, asta făcea. Acolo se afla tot dezastrul meu conjugal, redus la un articol de 850 de cuvinte care urma să apară în 109 ziare. Ştiam şi cum avea să-l scrie. Avea să-l scrie în stilul acela de Hemingway tâmpit pe

care îl păstra pentru articolele sale inspirate din realitate. *Bătrânul îl prevenise că o să se întâmple. Bătrânul îi spusese, Sasha, se va întâmpla într-o bună zi. Vei fi pe râu. Vei merge în aval. Vei lovi un buştean.*

A sunat telefonul.

Am răspuns.

— Rachel, sunt Betty.

— Ah, Dumnezeule, am zis eu. Îmi pare tare rău.

— Ştiu, ştiu, a zis Betty.

— Ştii? am întrebat eu.

— Cred că a fost îngrozitor, a spus Betty.

— De unde ştii?

— Am citit în ziar, a zis Betty.

— În ziar?

— De ce nu mi-ai spus că Vanessa Melhado era în grupul tău? a întrebat Betty.

— Jaful a apărut în ziar? am întrebat eu.

— La pagina mondenă, a zis Betty.

— Nu ni se permite să spunem nimănui cine se află în grup, am zis eu.

— Cum arată?

— Nici asta nu ni se permite să spunem, am zis. Ascultă, mă simt îngrozitor că am lipsit de la petrecerea ta.

— Înţeleg, a zis Betty. Mi-am dat seama că ţi s-a întâmplat ceva groaznic, fiindcă n-ai venit, şi acum înţeleg că este adevărat.

— Da, am zis eu. A fost înspăimântător.

— În orice caz, nu are importanţă, a spus Betty, pentru că am aflat cine are o legătură amoroasă cu Thelma Rice.

— Cine?

— N-o să-ţi placă, a zis Betty.

— Cine este?

— Arthur, a zis Betty.

— Arthur Siegel?

— Da, a zis Betty. Ieri după-amiază erau amândoi la Washington Hilton, cu câte un pahar în faţă. Nimeni nu bea la Washington Hilton dacă nu se petrece ceva secret.

— Arthur nu are o legătură amoroasă cu Thelma Rice, am zis eu. Nimeni nu are o legătură amoroasă cu Thelma Rice.

— De unde ştii?

— Pur şi simplu ştiu.

— Spune-mi.

— Bine, am acceptat, dar n-ai voie să spui nimănui.

— Promit, a zis Betty.

— Am văzut-o pe Thelma Rice la ginecolog, am minţit eu, şi acolo am aflat.

— Ce?

— Că are infecţia aia oribilă, am continuat. Nu ţi-ar plăcea să ştii nici măcar cum i se spune.

— O, Doamne, a zis Betty.

— M-a obligat să-i promit că nu spun nimănui, am zis eu, dar aproape că nu era nevoie, pentru că este atât de dezgustător, încât aproape că nu sunt în stare s-o fac. Îţi spun numai ţie, fiindcă vreau să ştii că nu este adevărată legătura dintre ea şi Arthur.

— Atunci de ce era cu el acolo?

— Asta-i numai o parte din poveste, am zis eu.

— Ce vrei să spui? a întrebat Betty.

— Are nevoie de un sfat legal, am zis eu. A căpătat infecţia într-un restaurant vietnamez din Virginia şi vrea să-i dea în judecată.

— A căpătat-o din mâncare sau de pe scaunul de la toaletă?

— De pe scaunul de la toaletă, bănuiesc, am zis eu, deşi nu sunt sigură. Poate de la plăcintele chinezeşti.

— O, Doamne, a zis Betty. Biata Thelma.

— Biata Thelma? am zis eu.

— Îmi pare tare rău pentru ea, a spus Betty.

— Să nu-ţi pară aşa de rău pentru ea, am zis eu. Este vindecabil. Până la urmă.

— Poate ar trebui să o invit cu Jonathan la masă, a spus Betty.

— Nu.

— De ce nu? a întrebat Betty. Nu-i molipsitor, nu?

— Nu, am zis eu, dar e atât de deprimată, încât nu-i

amuzant s-o ai prin preajmă.

— Cred că ar trebui să dansăm, a zis Betty.

— Poftim?

— Noi trei. Tu, eu şi Thelma.

— Nu suport dansul, am spus eu.

— O să fie distractiv, Rachel, a zis Betty.

— Nu ştiu să dansez, am spus eu.

— Haide, a zis Betty. Unde crezi că ar trebui s-o facem?

— La Casa Albă, am propus.

— E o idee grozavă, a zis Betty. Se discută mereu că o să fie deschisă pentru public. O să sun la secretara socială.

— Betty…

— Şi hai să luăm prânzul toate trei, săptămâna viitoare. Marţi.

— Marţi trebuie să fiu la New York, pentru o demonstraţie culinară.

— Rachel, efectiv eşti imposibilă, a zis Betty. Eu cu Thelma o să luăm prânzul marţi. O să planificăm dansul. O s-o facă pe Thelma să nu mai fie atât de îngrijorată de infecţia ei, iar ţie o să-ţi mai abată gândul de la jaf…

— Gândul meu nu este Za jaf, am zis eu.

— Bine, a spus Betty. Începe să-ţi faci lista cu invitaţi.

— Thelma o să vrea să-i invite pe Kissingeri, am spus eu. Asta-i genul de dans pe care-l doreşti?

— La revedere, a zis Betty şi a închis.

CARTOFI ŞI DRAGOSTE: CÂTEVA REFLECŢII

Începutul

Am prieteni care încep cu paste făinoase şi prieteni care încep cu orez, dar ori de câte ori mă îndrăgostesc, eu încep cu cartofi. Uneori carne cu cartofi, alteori peşte cu cartofi, dar în orice împrejurare cartofi. Am făcut o mulţime de greşeli îndrăgostindu-mă, şi le regret pe majoritatea, dar niciodată n-am regretat cartofii care le-au însoţit.

Când e vorba de dragoste, nu merg chiar orice cartofi. Sunt persoane care vorbesc la nesfârşit despre virtuţile cartofilor

obişnuiţi – cartofi noi obişnuiţi, fierţi cu puţin pătrunjel sau mărar, sau cartofi obişnuiţi copţi, cu coaja rumenită –, dar părerea mea este că gustul de cartofi obişnuiţi coincide cu antecedente culturale pe care nu le am şi că, în orice caz, momentul pentru cartofi obişnuiţi – dacă există vreodată un moment pentru cartofii obişnuiţi – nu este niciodată la începutul a ceva. Şi, aş adăuga, niciodată la finalul a ceva. Probabil că poţi să scapi uşor cu cartofi obişnuiţi în perioada de mijloc, deşi eu nu am reuşit asta niciodată.

Foarte bine. Am să vorbesc deci despre cartofii prăjiţi. Cartofii prăjiţi solicită foarte multă muncă. Nu e doar curăţatul – una dintre muncile menajere pentru care nu a fost inventat niciun aparat electric care să o simplifice, ci şi faptul că, odată curăţaţi, cartofii trebuie să fie tăiaţi în forma dorită, puşi în apă spre a fi în mod sistematic împiedicaţi să capete o detestabilă umbră de negru-albăstrui-maroniu şi, pe urmă zvântaţi, cu meticulozitate, ca să se prăjească bine până devin crocanţi. Toate astea necesită timp, şi adevărata poveste de dragoste, după cum vă poate spune orice nebun, este legată de timp. De fapt, unul dintre motivele principale pentru care trebuie să faci cartofi prăjiţi la început este că, dacă nu-i faci la început, nu-i vei mai face deloc. Îmi pare rău că sunt atât de cinică în această privinţă, dar ăsta e adevărul.

Există două feluri de cartofi prăjiţi pe care îi prefer tuturor celorlalţi. Primii se numesc cartofi elveţieni şi sunt de fapt o clătită mare de cartofi, cu nuanţe maro perfecte; întoarcerea clătitei în tigaie este atât de spectaculoasă, încât cartofii aproape că nu mai intră în discuţie. Ceilalţi se numesc cartofi Anna. Sunt nişte rondele subţiri de cartofi gătiţi într-o tigaie adâncă, în cuptor, şi apoi răsturnaţi pe o farfurie într-un morman încântător de culoare brună. Cartofii Anna sunt o reţetă clasică franceză, dar au ceva atât de familiar şi de demodat, încât de obicei pot fi daţi fie drept o reţetă veche de familie, fie drept ceva preparat de tine.

Pentru cartofii elveţieni: Se curăţă trei cartofi roz (sau de oricare, dacă nu găsiţi roz), mari (sau patru mici) şi se pun în apă rece. Într-o tigaie mare se pun patru linguriţe de unt şi o

linguriţă de ulei. Se lucrează repede, se zvântă cartofii şi se rad pe răzătoarea cu găurile mari. Se pun într-o strecurătoare şi se storc foarte bine. Se zvântă din nou pe un prosop de hârtie. Veţi avea nevoie de mai multe prosoape de hârtie decât v-aţi imaginat. Cartofii se pun în tigaie, se împrăştie uniform şi se apasă cu o spatulă ca să devină uniformi. Se lasă la foc mediu cam 15 minute, până când fundul clătitei este rumenit. Apoi, în timp ce vă priveşte cineva, se desprinde clătita de cartofi şi, cu o mişcare incredibil de abilă, se întoarce pe cealaltă parte. Se sărează generos. Se mai lăsă pe foc cinci minute. Este o porţie pentru două persoane.

Pentru cartofii Anna: Se curăţă trei cartofi roz (sau de oricare, dacă nu găsiţi roz), mari (sau patru mici) şi se pun în apă. Se lucrează repede, se zvântă fiecare cartof în parte şi se taie în rondele cam de jumătate de centimetru grosime. Rondelele se zvântă pe rând în prosoape de hârtie. Intr-o cratiţă de fontă se pune o linguriţă de unt topit şi cratiţa se umple cu rondelele de cartofi aşezate una peste alta. Peste rondele se picură unt topit şi se adaugă sare şi piper. Se repetă de două ori. Se introduce în cuptor şi se lasă timp de 45 de minute, presând din când în când rondelele de cartofi. Apoi, se trece la o temperatură mai mare şi se mai lăsă 10 minute. Se răstoarnă pe un platou rotund. Este o porţie pentru două persoane.

Mijlocul (I)

Într-o zi, se produce inevitabilul. Merg la dulăpiorul cu cartofi ca să gătesc cartofi şi descopăr că afurisiţii mici şi maro pe care-i cumpărasem într-un sac mare, în urmă cu câteva săptămâni, s-au înmuiat şi sunt plini de muguri lungi şi lipsiţi de haz. În plus, unii dintre ei par să fi produs o zeamă maro, ciudată, iar zeama asta maro, ciudată, pare să fie cauza unei duhori care în numai câteva secunde a pus stăpânire pe toată bucătăria. Arunc cartofii şi mă uit în dulap după o cutie cu paste. Acesta este momentul când începutul se termină şi începe mijlocul.

Mijlocul (II)

Uneori, când iubitul te anunţă că s-a hotărât să înceapă o dietă fără carbohidraţi, fără grăsimi şi fără sare (excluzând astfel posibilitatea de a găti cartofi, în caz că erai tentată să o faci), îţi semnalează că mijlocul e pe cale să se încheie şi începe sfârşitul.

Sfârşitul

La sfârşit, întotdeauna vreau cartofi. Cartofi piure. Nimic nu e mai bun ca piureul de cartofi când eşti amărât. Nimic nu seamănă cu momentul când te urci în pat cu un castron de cartofi piure fierbinţi, amestecaţi deja cu mult unt, adăugând metodic, în timp ce-i mănânci, câte o felie subţire de unt rece la fiecare furculiţă plină. Problema cu cartofii piure este însă că solicită un efort aproape la fel de istovitor ca acela pentru cartofii prăjiţi, or, când te simţi amărâtă, ultimul lucru de care ai chef este o treabă istovitoare. Fără îndoială, în orice împrejurare poţi convinge pe cineva să-ţi prepare piureul de cartofi, dar să recunoaştem: motivul pentru care eşti amărâtă e că *nu există* nimeni care să ţi-l prepare. Aşa că majoritatea persoanelor nu consumă nici pe departe suficienţi cartofi piure în timpul vieţii lor, iar când o fac, aproape întotdeauna se întâmplă la momentul nepotrivit.

Fireşte, îţi poţi învăţa copiii să facă piure de cartofi, dar ar trebui să ştii că Richard Nixon şi-a petrecut cea mai mare parte a copilăriei făcând cartofii piure pentru mama lui şi a fost extrem de metodic în privinţa eliminării cocoloaşelor. După părerea mea, câteva cocoloaşe fac piureul mai autentic, dar nu asta e problema. Problema e că probabil copiii nu ar trebui să fie învăţaţi să facă piure de cartofi.)

Pentru cartofii piure: Cartofii (unul mare sau doi mici) se pun într-o oală mare cu apă sărată şi se fierb. Se micşorează flacăra şi se fierb la foc mic cel puţin 20 de minute, până devin moi. Se scurge apa şi se pun cartofii înapoi în oală, agitând-o deasupra focului mic ca să se elimine excesul de apă. Se curăţă de coajă. Se dau pe râzătoare şi, imediat, se adaugă o linguriţă de smântână grasă şi mult unt topit, sare şi

piper după gust. Se mănâncă imediat. Este o porţie pentru o persoană.

10

Nu vreau să mă întind prea mult. Realmente, nu e nevoie să ascultaţi o descriere detaliată, pentru că nu e deloc interesantă. În prima seară după ce m-am întors, am făcut creveţi cu curry. (Dacă doriţi, reţeta este în *Borşul de vită al unchiului Seymour.)* în seara următoare, pui umplut cu lămâi (Marcella Hazan). În a treia seară, mâncare semipreparată de la Scott's Bar-B-Q. Am luat cina cu Mark şi am făcut conversaţie. Cuvântul „nesistematic" este foarte potrivit în acest caz. Am discutat despre toate, mai puţin despre cele întâmplate. Am încercat să nu plâng. M-am străduit să nu întreb unde a fost după-amiază. M-am străduit să nu mă duc în biroul lui şi să-l întorc cu fundul în sus, căutând mai multe dovezi, dar în final mi-am zis, ce naiba, să merg şi să arunc o privire, mai rău nu se putea, dar s-a dovedit că Mark îşi încuiase biroul şi nu am putut intra. La un moment dat, în timpul weekend-ului, Mark m-a întrebat cum am făcut sosul de salată, dar nu am vrut să-i spun. Am priceput că sosul meu de salată era singurul lucru pe care eu îl făceam şi Thelma nu (pe lângă o sarcină), şi aproape că îl vedeam învăţându-l de la mine şi apoi dând fuga acasă la ea cu un borcan de muştar Grey Poupon (ingredientul esenţial) ca s-o înveţe cum să mişte mâna şi să danseze într-un asfinţit cu salată de lăptucă. S-ar părea că pun prea mult accent pe acest sos de salată al meu, dar războiul este război.

Probabil că vă întrebaţi dacă am făcut sex. În mod obişnuit, nu-mi place să pătrund în această zonă, pentru că mă stânjeneşte, dar de vreme ce probabil v-a trecut prin minte, e mai bine să discutăm şi problema asta. Am făcut sex. Întotdeauna am făcut sex. Asta e una dintre cele mai uimitoare părţi ale povestirii, unul dintre motivele pentru care

relaţia lui Mark cu Thelma a fost o surpriză atât de mare pentru mine. Acum, când privesc înapoi, nu făcusem ceva extraordinar de ingenios în acest domeniu în ultima vreme, dar nici nu fusesem vreodată grozav de ingenioasă la acest capitol. Şi atunci, copilul? Din când în când, răsfoiesc prin cărţile pline de desene încântătoare cu poziţii suplimentare – cum să o faci stând în picioare, în bazinul de înot sau pe podea – şi mereu sunt uluită. Pe podea! De ce ar dori cineva să o facă pe podea când există patul? Am să vă spun adevărul: chiar şi sexul pe plajă mi se pare că merge prea departe.

Marţi dimineaţă am plecat la New York pentru demonstraţia mea culinară care urma să aibă loc la raionul de articole de menaj de la Macy's. Din când în când fac demonstraţii culinare, cu toate că mai mult vorbesc decât demonstrez. Uneori, persoane preocupate serios de mâncare vin să observe şi le văd zâmbind batjocoritor, în timp ce mă urmăresc cum toc neglijent legume. Persoanele preocupate serios de mâncare nu mă iau în serios, şi pe bună dreptate. Mai mult sau mai puţin, revenisem la afacerea cu scrieri culinare şi, înainte ca cineva din businessul alimentar să poată hotărî cu ce mă ocupam, eu scriam articole, făceam demonstraţii, apăream la televizor şi, mai presus de toate, le luam banii din buzunare.

Se spune despre mine că nu am o pregătire reală ca bucătar, că nu sunt decât o executantă, culeg reţete din cărţile de bucate ale altora şi le prezint în mod fals drept ale mele, nu am un punct de vedere original şi sunt o delapidatoare. (Această ultimă acuzaţie mă scoate mereu din sărite, pentru că mi-ar plăcea să fiu delapidatoare, măcar de mi-ar cere-o cineva.) Obişnuiau să spună că greşesc cu privire la *nouvelle cuisine,* dar s-a dovedit că aveam dreptate, aşa că nu se mai vorbeşte despre asta. Poziţia mea faţă de *nouvelle cuisine* este că e ceva prostesc.

Ceea ce susţin eu despre ei este că folosesc prea multe adjective. Am oroare de adjective. Şi nu pot suporta nici comparaţiile şi metaforele, pur şi simplu nu pot să le nimeresc şi nu am fost niciodată în stare s-o fac. Oricine doreşte să scrie

despre mâncare ar face bine să se ţină departe de comparaţii şi metafore, pentru că, dacă nu eşti atent, expresiile gen „uşor ca un fulg” îşi fac loc în propoziţiile tale şi atunci tu unde mai eşti? Problema e cum să te descurci *fără* adjective. Dacă scrii despre mâncare, nu poţi reuşi fără ele; dar dacă le foloseşti, te expui riscului de a scrie propoziţii ca „Peştele a fost picant, dar sosul era plin de cocoloaşe”, sau „Sosul a fost catifelat, dar carnea de viţel era aţoasă”, sau, ca să rezumăm, „Substantivul a fost (adjectiv laudativ), dar celălalt substantiv era (adjectiv nelaudativ)”. Acesta este un pericol major pentru autorii de cărţi de bucate care trec în revistă restaurantele, lucru pe care eu nu l-am făcut niciodată şi nici nu o să-l fac. Trebuie să tragi linia undeva.

În mod evident, nu am pornit în viaţă dorindu-mi să fiu autoare de cărţi de bucate. În prezent, probabil că sunt persoane care şi-o doresc, aşa cum există persoane care încep prin a-şi dori să devină critici de film, dar eu am pornit în viaţă dorindu-mi să devin ziaristă. Ceea ce am şi devenit. Am fost reporter pentru *New York World-Telegram and Sun* şi locuiam într-un apartament mic, de două camere, şi ori de câte ori eram singură acasă seara, îmi pregăteam o mică cină perfectă. Nici pomeneală de iaurt. Îmi alegeam o reţetă din Michael Field sau Julia Child, făceam cumpărăturile în drum spre casă şi îmi consumam prima parte a serii pregătind conştiincios mâncarea aleasă. Apoi mă aşezam s-o mănânc în faţa televizorului. Pe atunci consideram că e o comportare teribil de civilizată, dar adevărul este că era probabil ceva gen Mamie Eisenhower{27}. În orice caz, am învăţat să gătesc. Toată lumea învăţa asta, toată lumea de vârsta mea, adică. Era pe la mijlocul anilor ’60, punctul culminant al primului val de gătit competitiv. Sunt întotdeauna interesată când oamenii discută despre anii ’60 pe un ton confidenţial, menit să sublinieze seriozitatea momentului, pentru că, în legătură cu anii ’60, îmi amintesc că lumea îşi ridica permanent privirea după desert şi spunea ceva de genul „A cui *mousse*{28} este?” Odată, îmi amintesc, unul dintre prietenii mei a sunat să spună că mariajul său se sfârşise din cauza cărnii de viţel

Orloff, şi am ştiut exact ce voia să spună. Era o adevărată nebunie. N-am fost niciodată complet idioată, n-am făcut niciodată o tartă, de exemplu, dar am rămas fermă pe poziţie şi mă tem că încă sunt recunoscută în anumite cercuri ca iniţiatoarea unui joc numit „Dacă ar trebui să găteşti un singur sufleu aromat pentru tot restul vieţii tale, ai prefera să fie de ciocolată sau cu lichior Grand Marnier?"

Oricum, când redactorul gastronomic de la *World-Telegram* s-a pensionat, eu lucram acolo. Până la sosirea următorului redactor gastronomic, a existat un răgaz şi eu am fost rugată să ocup temporar postul şi să scriu rubrica. Acasă la". Cred că ştiţi ce fel de rubrică era: mergeam să iau interviuri celebrităţilor în intimitatea căminului lor, iar ele vorbeau despre dineurile lor, despre decoratorii lor şi despre menajerele lor absolut indispensabile şi pe urmă, în final, îmi ofereau o reţetă. Nu am căpătat multe reţete – aţi fi uimiţi cât de multe gazde legendare au încercat să scape basma curată cu fleacuri pentru începătoare, precum pui Divan, struguri cu frişcă şi zahăr nerafinat –, dar interviurile erau realmente fascinante. Lumea spunea cele mai ciudate lucruri despre problema servitorilor, despre probleme gen o-persoană-în-plus-la-dineu, despre decorarea deserturilor la Crăciun şi despre cum puteai să constaţi că economia mergea prost judecând după cantitatea de pui servită Ia dineuri. „Copane babane", mi-a spus o femeie plină de dispreţ.

Era doar o rubricuţă într-un ziar pe care nu-l citea nimeni, dar am început astfel să dau sfaturi în domeniu, ca expertă. Poate că e cam mult spus – nu era ca şi cum aş fi devenit expertă în drept sau economie sau în istoria Angliei secolului al XVII-lea –, dar aşa mă simţeam: îmi trăisem viaţa fără să ştiu prea multe despre indiferent ce (asta înseamnă de obicei pregătirea de generalist), şi deodată ştiam ceva despre ceva. Fără îndoială, aveam destule cunoştinţe ca să glumesc în limba culinar-mondială. Am învăţat că vorbele „glutamat de monosodiu" erau aproape automat nostime, mai ales spuse cu voce tare, la fel ca „The R. T. French's Mustard Tastemaker Award", „The Pillsburry Bake-Off" şi „The National Chicken

Cooking Contest". Asta m-a stimulat ca autor culinar, compensând aproape faptul că eu consider că anumite subiecte serioase culinar-mondiale, precum *coulibiac de somon*{29} (o altă expresie automat nostimă), nu merită să-ţi baţi capul cu ele.

(O altă dispută pe care o am cu gastronomii serioşi este că ei discută mereu despre cât de *creativ* este gătitul. „Gătitul este foarte creativ", susţin ei. Acum, sigur că există o grămadă de persoane care realizează cu adevărat reţete creative, deşi multe din ele, dacă mă întrebaţi, par să se reducă la încălzirea brânzei de capră sau adăugarea oţetului de căpşuni peste ficatul de viţel, sau folosesc prea mult kiwi. Dar cea mai mare parte a gătitului se bazează pe principii elementare, foarte vechi, şi să spui că gătitul este creativ înseamnă nu numai să ratezi esenţa creativităţii – care este dureroasă, dificilă şi n-are nicio legătură cu posibilitatea de a propune o altă cale de a găti un cotlet de porc, ci şi să ratezi întreaga esenţă a gătitului, şi anume că este total lipsit de raţiune. Ce-mi place mie la gătit este că după o zi grea există ceva alinător în faptul că dacă topeşti untul şi adaugi făina şi apoi zeamă fierbinte de carne sau legume, *totul se va îngroşa*! Este o treabă sigură! Este o treabă sigură, într-o lume în care nimic nu este sigur; are o siguranţă matematică într-o lume în care aceia dintre noi care tânjim după un anume fel de siguranţă suntem forţaţi să ne împăcăm cu cuvintele încrucişate.)

De obicei, îmi place să fac demonstraţii culinare, îmi place să-mi rostesc discursul, îmi place modul în care se leagă de tema culinară. Dar când eram pe la mijlocul demonstraţiei de la Macy's, în toiul pregătirii fripturii înăbuşite de vacă a lui Lillian Hellman, mi-am dat seama că dădusem de bucluc. Friptura înăbuşită a lui Lillian Hellman este genul de reţetă care îmi aduce faimă în lumea culinară, deoarece conţine tot felul de ingrediente ieftine, cum ar fi un plic cu supă de ceapă şi o cutie cu supă-cremă de ciuperci. Chiar are ceva numit Kitchen Bouquet în ea, deşi am sărit mereu peste asta. Se cumpără cam un kilogram şi jumătate de carne de vită, cu cât

mai scumpă, cu atât mai bună, şi se pune într-un vas mare cu o cutie cu supă-cremă de ciuperci, un plic cu supă de ceapă uscată, o ceapă mare tăiată, trei căţei de usturoi tăiaţi, două ceşti de vin roşu şi două ceşti de apă. Se adaugă o frunză de dafin fărâmiţată şi câte o linguriţă de cimbru şi busuioc. Se acoperă vasul şi se introduce în cuptor până se frăgezeşte. Se lasă cam trei ore şi jumătate.

Motivul pentru care reţeta de friptură înăbuşită mă încântă este că o consider o ocazie pentru a-mi spune părerea despre cuplurile din America. Consider că Lillian Hellman a avut un efect remarcabil ca eroină literară, deşi nu efectul de care a fost mereu acuzată. Eu nu am nicio problemă cu persoana ei politică sau cu insistenţa ei de a deveni obiectul principal al majorităţii conflictelor istorice ale secolului XX, dar mi se pare că a inventat o fantezie romantică despre aventura ei cu Dashiell Hammett, care este la fel de nerealistă ca filmele lui Doris Day pe care feministele preferă să le blameze pentru noţiunile nerealiste ale societăţii despre latura sentimentală a vieţii. Fantezia lui Doris Day, poate vă mai amintiţi, este că bărbatul important şi jumătatea lui merg înainte spre asfinţit împreună şi trăiesc fericiţi până la adânci bătrâneţi. Fantezia lui Lillian Hellman este că bărbatul important şi femeia importantă merg spre asfinţit împreună, luptând, blestemând, bând şi omorând broaşte ţestoase, dar şi ei trăiesc fericiţi până la adânci bătrâneţi (bineînţeles, până când unul dintre ei moare, lăsându-l pe celălalt liber să reinventeze povestea de dragoste). Nu susţin că Lillian Hellman a fost prima scriitoare care a creat această fantezie de cuplu – chiar şi Hammett a avut un amestec în asta, cu ai săi Nick şi Nora Charles. Dar versiunea lui Hellman a fost prezentată ca fapt, nu ca ficţiune, aşa că te face să crezi că este posibilă. Şi oare este?

Este o observaţie minoră, o digresiune făcută în timp ce măsor ingredientele lichide, dar mi-a trecut prin minte – pe când o prezentam încă o dată – că expediasem mereu rapid acea parte a discursului, ca şi cum aş fi ajuns cumva invulnerabilă la acea fantezie, ca şi cum aş fi reuşit cumva să mă debarasez de ea sau să mă ridic deasupra ei, pur şi simplu

ca urmare a faptului că aş fi înţeles-o. Cred că adeseori aveţi impresia asta când scrieţi – că dacă puteţi să identificaţi ceva în voi şi apoi aşterneţi acel lucru pe hârtie, v-aţi eliberat de el. Bineînţeles că nu v-aţi eliberat. Aţi reuşit doar să aşterneţi problema pe hârtie, asta-i tot. Adevărul este că sunt cel puţin la fel de naivă în privinţa poveştilor de dragoste ca bătrâna Lillian, dacă nu şi mai rău.

Am să vă dau un alt exemplu. Am scris despre gătit şi căsătorie de nenumărate ori, şi mă pricep binişor la subiectele astea. Ştiu foarte bine cât de complicate devin lucrurile când mâncarea şi dragostea se amestecă iremediabil. Dar am înţeles, în timp ce mă aflam acolo şi-mi făceam demonstraţia în mijlocul raionului de articole de menaj de la Macy's, că am fost tot atât de proastă în privinţa mâncării şi a dragostei ca orice mamă evreică demodată. Mi-a plăcut să gătesc, aşa că am gătit. Şi pe urmă gătitul a devenit un mod de a spune „te iubesc". Şi pe urmă gătitul a devenit un mod *simplu* de a spune „te iubesc". Şi apoi gătitul a devenit un mod simplu de a spune „te iubesc". Şi apoi gătitul a devenit singurul mod de a spune „te iubesc". Eram atât de ocupată să-mi perfecţionez plăcinta cu piersici, încât nu am dat atenţie. N-am fost niciodată în stare să-mi imaginez alternativa. Din când în când, mă uitam la prietenele mele care erau fericite în căsnicie, nu găteau şi mereu mă pomeneam întrebându-mă cum procedează. M-ar iubi cineva dacă nu aş şti să gătesc? Am considerat mereu gătitul ca parte din ambalaj: Dă-i bătaie, e Rachel Samstat, e deşteaptă, e amuzantă *şi ştie să gătească!*

Am devenit atât de deprimată şi de furioasă gândindu-mă la toate astea, încât am dat un brânci puternic cepei şi am trimis-o în zbor în primul rând de spectatori, drept în plasa cu însemnele Literary Guild a unei doamne. Toată lumea a râs şi eu am scuturat din cap veselă, de parcă aşa aş fi procedat tot timpul – aiurea! –, iar atunci l-am zărit pe Richard. Richard este producătorul meu. (îmi place să spun asemenea lucruri. Producătorul meu. Doctorul meu. Contabilul meu. Parchetarul meu. Agentul meu. Servitoarea mea.) Richard Finkel, care produce show-ul meu de televiziune, e înalt, are părul roşu şi

nu poate să vadă nici măcar cu ochelari; privea chiorâş printre spectatori, în timp ce eu îmi recuperam ceapa. Ca şi cum nu ar fi fost îndeajuns de ciudat şi aşa, a început să-mi facă frenetic semn cu mâna, iar eu m-am simţit imediat mai bine. II iubesc pe Richard. Faptul că l-am identificat chiar în momentul acela a fost într-adevăr foarte ciudat: în prima noapte când eu şi Richard am făcut dragoste, l-a imitat pe tatăl său mâncând o ceapă, şi aproape niciodată nu pot să mă gândesc la ceapa crudă fără să mi-l amintesc cum stătea gol pe pat şi mima că muşcă nebuneşte şi pătimaş dintr-o ceapă imaginară, râgâind spectaculos. Este un miracol că nu m-am îndrăgostit de Richard pe loc, pentru că sunt destul de toantă ca să cred că orice bărbat care îşi imită tatăl mâncând o ceapă poate fi iubit, dar nu s-a întâmplat aşa. Să vă spun cine s-ar fi îndrăgostit de Richard dacă ar fi fost acolo: Brenda, fosta mea prietenă şi actuala rudă-vitregă-cândva-îndepărtată. Brenda se îndrăgostea mereu de bărbaţii a căror forţă de atracţie mă zăpăcea cu totul, şi de câte ori o întrebam ce văzuse la ei, îmi spunea lucruri ca: „E un tip care o imită nemaipomenit pe Sophie Tucker”{30}. Brenda s-a îndrăgostit de soţul ei Harry pentru că a făcut o glumă super despre un bătrân de două mii de ani şi ea spunea mereu că mariajul ei a luat sfârşit la o săptămână după ce începuse, când a descoperit că Harry plagiase întreaga secvenţă de la Mel Brooks.

M-am culcat cu Richard doar de câteva ori. Am avut una dintre acele legături amoroase pe care le începi spunând „Facem o mare greşeală”, şi ceea ce vrei să spui prin asta nu este că te-ai îndrăgostit până peste urechi, ci că o faci doar ca să-ţi omori timpul. Eu şi Richard ne-am omorât puţin timpul şi pe urmă am redevenit prieteni. Atunci eu am început să mă întâlnesc cu Mark, Richard a început să se vadă cu Helen şi lucrurile s-au complicat. Richard nu l-a plăcut niciodată pe Mark, şi de fapt nici eu nu am plăcut-o pe Helen, asta a fost încurcătura. Helen este una dintre acele persoane care nu spun niciodată nimic, nu pentru că ar fi timide, ci pentru că a învăţat că dacă tu nu spui nimic, îi faci pe oameni să devină mai agitaţi, mai stângaci şi mai atenţi cu tine decât dacă spui

ceva. Într-un fel, mereu am avut şi eu asta în vedere. Oamenii ca mine se aventurează în vidul de tăcere în care plutesc cei ca Helen. Noi vorbim verzi şi uscate, nu ştim ce să facem şi trăncănim întruna, pe când cei ca Helen stau frumos şi zâmbesc aiurea.

— Mă urăşte? l-am întrebat pe Richard după ce am întâlnit-o prima oară pe Helen.

— Fireşte că nu, a zis Richard.

— Atunci de ce nu spune niciodată nimic? am întrebat.

— Este timidă, asta-i tot, a zis Richard.

— Nu prea cred, am spus eu.

— Mereu subapreciezi cât de intimidantă eşti, a zis Richard.

— Spui tâmpenii.

— Greşeşte în privinţa Iranului, a fost de părere Richard după ce l-a întâlnit prima oară pe Mark.

— Spune-i, am zis eu. Nu-mi vorbi mie despre Iran. Chiar nu mă interesează.

— Am încercat să-i spun, a zis Richard, dar este foarte greu să întrerupi o persoană care monopolizează conversaţia.

— Dar el nu este o persoană care monopolizează conversaţia, am zis eu. Îi place pur şi simplu să vorbească. Unora le place să vorbească.

— Las-o pe Helen, a spus Richard.

— Nici măcar nu mă gândeam la Helen, am zis eu.

— Minţi, a spus Richard.

Pe urmă, toţi patru ne-am căsătorit. E greu când nu-ţi place de cineva cu care se căsătoreşte un prieten. In primul rând, asta înseamnă că trebuie să-ţi limitezi prietenia la masa de prânz, iar eu nu suport prânzul. In al doilea rând, înseamnă că până şi o întrebare simplă de genul „Ce face Helen?” e interpretată greşit, de vreme ce prietenul tău crede că tot ce aştepţi să spună este „A murit”. Te enervează faptul că scumpul tău prieten a luat de soţie o persoană inferioară lui, iar el se enervează pentru că nu eşti în stare să-i vezi calităţile iubitei sale. Pe urmă, când căsnicia prietenului tău eşuează, se supără şi mai tare pe tine, pentru că dacă ai fi fost o prietenă

adevărată l-ai fi împiedicat din punct de vedere fizic să greşească, l-ai fi încuiat într-un dulap până când îi trecea pofta de căsătorie. Fără îndoială, am încercat asta cu Brenda, dar nu a mers. Cu mult timp înainte de a afla că Harry furase secvenţa cu bătrânul-de-două-mii-de-ani de la Mei Brooks, devenise limpede că nu era îndeajuns de bun pentru Brenda, iar eu am făcut greşeala să i-o spun. Şi când s-a dovedit că am avut dreptate, când, în sfârşit, s-au despărţit după opt ani nenorociţi, credeţi că mi-a fost recunoscătoare că o prevenisem? Nu, bineînţeles. S-a culcat cu soţul meu, Charlie, şi ca bonus ne-am pricopsit cu toţii cu păduchii lui Harry.

Îmi era groază că trebuia să-i spun lui Richard despre mine şi Mark. Îmi şi imaginam satisfacţia infatuată pe care aveam să i-o descopăr pe chip. Dar nu a fost aşa. După ce mi-am terminat demonstraţia culinară, Richard m-a dus repede într-un bar întunecat, a spus „Trebuie să vorbesc cu tine" şi, înainte să apuc să-mi ridic mâna, semn că şi eu trebuia să discut cu el, a început:

— Am avut viziunea unui fapt îngrozitor. Şi chiar *e* îngrozitor.

— O viziune? am întrebat.

Nu e genul lui Richard să discute despre viziuni. Lui Richard nu-i place nici măcar să audă de vise.

— Ieri m-am dus să mă tund, a început Richard. Stăteam acolo, încercând să citesc ziarul, şi Melanie, care mă tundea, îşi vedea de treabă, când deodată mi-a trecut prin minte să o întreb cum mai stăteau treburile cu ea şi Ray. E logodită cu Ray de vreo doi ani. Aşa că am întrebat-o. Ea a făcut ochii mari şi mi-a spus că Ray s-a îndrăgostit de altcineva. A venit la ea pur şi simplu şi i-a spus că s-a îndrăgostit de altcineva, dar că vrea să rămână prieteni. Melanie i-a spus „Nu vreau să fiu prietenă cu tine". El a întrebat, de ce nu? Şi ea a răspuns, pentru că eşti un rahat, de aia. Melanie s-a uitat la mine şi a spus „Îţi vine să crezi? Îţi vine să crezi ce tupeu are? Ştii ce mi-a spus după asta? A spus «Vrei să spui că nici măcar n-o să mă mai tunzi?» Pricepi? Individul se îndrăgosteşte de altcineva în timp ce este logodit cu mine şi cu toate astea

crede că o să-l tund în continuare. Să-l ia dracu'. Ce naiba să fac cu el dacă e atât de cretin?" A făcut din nou ochii mari, apoi şi-a continuat treaba cu foarfecă şi, brusc, în timp ce mă uitam direct în oglindă, mi-a trecut prin minte ceva ciudat. Poate că viziune e prea mult spus, dar aşa am simţit. Atunci mi-am zis: Nu întreba pentru cine bat clopotele, Richard Finkel, căci bat pentru tine.

— Richard, am spus eu, despre ce vorbeşti?

— *Am ştiut,* a zis Richard. În momentul acela *am ştiut.*

— Ai ştiut ce?

— Am ştiut că Helen era îndrăgostită de altcineva.

— Helen, am spus eu.

— Soţia mea, a zis Richard. Helen. Îţi aduci aminte? Cea pe care o urăşti.

— N-o urăsc pe Helen. Ea mă urăşte pe mine.

— Deodată totul a devenit clar, a zis Richard. Helen s-a îndrăgostit de altcineva, urma să mi-o spună şi nu exista nici cea mai mică şansă ca în acel moment eu să fiu la fel de sigur şi hotărât ca fata aceea care m-a tuns.

— Deci Helen s-a îndrăgostit într-adevăr de altcineva?

— Da, a zis Richard. M-am dus acasă, i-am povestit despre viziunea mea şi când am terminat ştii ce mi-a spus? „Cred că ar fi bine să discutăm."

Richard a clătinat din cap.

— „Cred că ar fi bine să discutăm" sunt cele mai urâte şapte cuvinte din lume.

— Helen este îndrăgostită de altcineva, am zis eu.

— Da, a confirmat Richard.

— Foarte ciudat, am zis eu.

— Şi nu ştii decât o parte, a spus Richard.

— Da, am zis eu. Întreabă-mă ce mai face Mark.

— Ce face Mark?

— Este îndrăgostit de altcineva, am răspuns.

— Îmi spui asta ca să mă simt mai bine, a zis Richard.

— Nu, deloc, am spus eu. Mark s-a îndrăgostit de altcineva şi mă tratează ca pe un nimic.

— Ah, scumpo, a zis Richard şi m-a strâns tare în braţe.

Apoi a mai comandat două pahare. Duble. Pe urmă m-a îmbrăţişat din nou. Singurul lucru pe care trebuie să-l spun despre crizele conjugale este că, fără îndoială, lumea te îmbrăţişează mult când ştie că suferi.

— E băiat sau fată? a întrebat Richard.

— Cine să fie băiat sau fată? am întrebat eu.

— Persoana de care s-a îndrăgostit Mark, a zis Richard.

— Ştiu că nu-ţi place Mark, am zis eu, dar asta chiar că este o întrebare absurdă.

— E fată, corect? a întrebat Richard.

— Corect, am răspuns.

— Tot de o fată s-a îndrăgostit şi Helen, a spus Richard.

— Ah, dragule, am zis eu.

Ne-am uitat unul la celălalt. Era un moment delicat, întotdeauna există un moment delicat când un prieten îţi spune că mariajul lui a dat chix. Trebuie să fii foarte atent ce spui, în caz că trece cu bine criza. Acest moment, totuşi, a fost cel mai delicat. Ar fi fost o greşeală îngrozitoare, de exemplu, din partea mea să-i fi spus lui Richard „Pagubă-n ciuperci”, deşi aşa gândeam. Ar fi fost o greşeală şi mai mare din partea mea să fi adus în discuţie cuvântul „lesbiană”, dar n-a fost nevoie să-mi fac griji din pricina asta.

— Ai ştiut că e lesbiană? a întrebat Richard.

— N-ai cum să ştii dacă cineva este lesbiană, am zis eu. Tot soiul de femei atrăgătoare sunt lesbiene. De fapt, dacă e vorba pe-aşa, aş spune că Helen nu este îndeajuns de atrăgătoare ca să devină lesbiană.

— Nu-i deloc amuzant, a zis Richard.

— Ba da, am spus eu. În orice caz, nu e neapărat lesbiană; pur şi simplu are o legătură cu o femeie.

— Bănuiesc că ai de gând să-mi spui că este normal şi că toate femeile au înclinaţii de felul ăsta.

— Nu, am zis eu, dar n-are la fel de mare importanţă pentru femei ca pentru bărbaţi. Nu e mare brânză.

— E mare brânză, dacă e vorba de soţia ta, a spus Richard. Şi am să-ţi spun şi partea cea mai urâtă. Partea cea mai urâtă este că s-a îndrăgostit de o persoană pe care i-am prezentat-o

chiar eu. S-a îndrăgostit de secretara ei, căreia i-am făcut rost de slujbă.

— Nu te înţeleg, am zis eu.

— Joyce Raskin, a explicat Richard. Secretara. Lucra la Channel Thirteen şi a fost concediată. Mi-a plăcut întotdeauna de ea şi Helen căuta o secretară, aşa că i-am dat lui Joyce numărul lui Helen şi acum s-a combinat cu soţia mea.

— Cum să spun, n-o acuza pe Joyce, am zis eu.

Când prietena mea Brenda s-a culcat cu primul meu soţ, Charlie, am făcut greşeala s-o acuz. Mi s-a părut normal ca Charlie să mă înşele –, în definitiv era bărbat, şi bărbaţii mă înşelaseră din clasa întâi. *Darea era prietena mea!* Mi-a devenit prietenă din ziua în care ne-am întâlnit, când amândouă aveam cinci ani şi stăteam la rând pentru cărţi, la grădiniţă, şi nu am uitat niciodată momentul acela, când ea s-a răsucit, eu am privit-o şi mi s-a părut că era cea mai frumoasă fiinţă pe care o văzusem vreodată. Părul auriu îi ajungea până în talie, avea ochii verzi-închişi şi pielea albă ca zăpada, exact ca într-un basm stupid. Am sperat mereu că Brenda îşi va pierde în cele din urmă frumuseţea – ideea fiind că eu mă voi maturiza şi o voi câştiga pe a mea, ea şi-o va pierde pe a ei şi vom ajunge mai mult sau mai puţin la acelaşi nivel –, dar nu s-a întâmplat deloc aşa. Mai rău, în adolescenţă, mergeam împreună în fiecare vară în tabără şi jucam în diverse spectacole, unde ea era întotdeauna fata şi eu trebuia să fiu întotdeauna băiatul. Ani în şir, am fost plină de resentimente faţă de Brenda, pentru că voiam atât de mult să fiu fata şi nu reuşeam niciodată, dar adevărul este că, în secret, am fost încântată când ea s-a culcat cu Charlie, pentru că mă simţeam disculpată de vina de a mă fi simţit geloasă pe ea în toţi anii aceia, şi m-am cufundat dintr-odată într-o baie caldă de persecuţie nevinovată.

Asta-i trucul în privinţa trădării, bineînţeles: că te încearcă o senzaţie agreabilă, că e nemaipomenit de plăcut să treci de la o relaţie complicată, care implică şicane minore de ambele părţi, la una frumoasă, curată şi simplă, în care o persoană face ceva atât de îngrozitor şi impardonabil, încât cealaltă

persoană este imediat absolvită de toate păcatele grele, de lene, invidie, lăcomie, avariţie şi celelalte trei pe care nu mi le amintesc.

Abia peste ani, când măsura trădării mi s-a dezvăluit în sfârşit, am înţeles ce mult greşisem acuzând-o pe Brenda. Câţiva ani mai târziu, Brenda, vicleana, şi-a făcut apariţia la nunta tatălui meu cu sora ei mai mare şi s-a apropiat de mine, pătrunsă de o sinceritate lacrimogenă.

— Sper cu adevărat că putem fi din nou prietene, a zis ea.

— Mă îndoiesc serios că o să mai fim vreodată, am spus.

— Dar îmi lipseşti teribil de mult, a zis Brenda şi a început să plângă.

— Nu mă impresionezi cu asta, am spus eu. Eu nu ţi-am făcut nimic, tu eşti cea care mi-a făcut mie. Ai uitat?

— Nu, a spus Brenda. Şi n-o să mi-o iert niciodată. Te rog, iartă-mă.

Fii rezonabilă, Rachel, mi-am zis. Femeia asta este acum ruda ta. Ai de gând să nu-i mai vorbeşti niciodată din pricina unei imprudenţe întâmplate într-o după-amiază? Din pricina unei după-amieze în care soţul tău a ieşit să cumpere becuri şi nu a făcut-o?

— Te rog, iartă-mă, a continuat Brenda. Dacă aş putea să retrag o săptămână din viaţa mea, aş retrage săptămâna aceea din Florida.

Săptămâna aceea din Florida! Nu-mi venea să cred! Cu câteva luni înainte de după-amiaza cu becurile, Brenda fusese atât de nenorocită în căsătoria ei cu Harry, încât eu şi Charlie o căraserăm cu noi la Pillsburry Bake-Off. Ca să-şi recapete buna dispoziţie! Vă puteţi imagina? îmi petrecusem săptămâna rătăcind prin sala de recepţii a Hotelului Fontainebleau, apreciind cartofii pai cu gust dulce, şi acum se dovedea că Brenda şi Charlie îşi petrecuseră săptămâna urmărind filme obscene la televizorul de la etaj şi făcând dragoste ca iepurii. Mă aflam la nunta tatălui meu, tata îmi povestea încă o întâmplare plictisitoare despre cum îi spusese el lui Howard Hawks să facă ciocu' mic, noua mea mamă vitregă pasa *guacamole*[{31}], iar eu îmi pierdusem atât de tare

cumpătul cu gândul la săptămâna aceea din Florida, încât abia reuşeam să văd în faţa ochilor. Nu eram furioasă pe Brenda, înţelegeţi-mă. Îmi consumasem atât de mulţi ani fiind furioasă pe Brenda, încât nu mai aveam energia necesară ca să fiu şi mai furioasă. Pe Charlie doream să-l ucid. Trebuie să recunosc că era o reacţie întârziată, dar doream în mod sincer să-l sun, să-i spun să se ducă la dracu' şi să-l ameninţ că n-am să-l mai văd niciodată. De vreme ce nu-l mai văzusem realmente de când căsnicia noastră se sfârşise, în urmă cu cinci ani, ar fi fost un gest destul de nechibzuit, dar eram înclinată să-l fac. Mă aflam într-o mare încurcătură cu Mark, fără discuţie, dar cel puţin ştiam pe cine să acuz.

— De ce n-ar trebui s-o acuz pe Joyce? m-a întrebat Richard. Era prietena mea.

— Dar Helen este soţia ta, am zis eu.

— N-am avut niciodată încredere în Helen, a spus Richard. Stătea pur şi simplu acolo, îşi bea Tab{32}-ul şi nu ştiam niciodată ce-i trecea prin minte.

— Ei bine, acum ştii, am zis eu.

— Ce vrea să însemne asta? a întrebat Richard.

— Nu ştiu, am spus, dar era menită să te facă să te simţi mai bine, nu să te indispună.

— Scuză-mă, a zis Richard. Povesteşte-mi despre tine şi Mark.

Am ieşit pe stradă. Era o zi senină de octombrie şi am pornit amândoi, braţ la braţ, spre centrul oraşului. Când eşti însărcinată, este deosebit de plăcut să mergi braţ la braţ cu cineva care este înalt, pentru că burta ta se armonizează perfect cu statura persoanei respective. I-am povestit despre mine, Mark şi Thelma. Până am dus la bun sfârşit povestea, străbătuserăm tot drumul de la Macy's până în Central Park, şi când am ajuns în parc Richard m-a sărutat. Richard sărută foarte bine. La fel şi Mark, dar unul dintre lucrurile care se întâmplă în căsnicie este că sărutările încetează. Ne-am dus la Grădina Zoologică, am urmărit ceasul Delacorte bătând ora cinci şi ne-am aşezat pe o bancă, vizavi de un heleşteu cu foci. Richard m-a sărutat din nou.

— Cred că am gătit prea mult pentru el, am zis eu.

— Eşti nebună, a spus Richard.

— Cred că am fost aşa de pătrunsă de ideea de a fi un cuplu, încât nici măcar nu am observat că persoana cu care credeam că formez un cuplu considera că formează un cuplu cu altcineva.

Richard şi-a pus mâna pe burta mea. Era tare şi rotundă ca o minge de baschet.

— Cred că ar trebui să vii acasă cu mine, a zis el.

Am clătinat din cap dezaprobator.

— Vorbesc serios, Rachel, a zis Richard. O să fie minunat. Nu m-am culcat niciodată cu o femeie însărcinată în şapte luni.

— Sunt sigură că şi lui Helen o să-i placă, am spus eu.

— Helen s-a mutat chiar azi dimineaţă, a zis Richard. Aşa că te poţi muta la mine, dacă vrei. Este loc şi pentru copii. Vorbesc serios, Rachel. Cândva am făcut un documentar despre Lamaze, aşa că sunt pregătit să împart durerile naşterii cu tine. Putem să mergem la un curs de reciclare.

— Nu sunt entuziasmată de Lamaze, am zis eu.

— Atunci putem merge să participăm la o oră anti-Lamaze, a propus Richard.

— Dar nu suntem îndrăgostiţi, am zis eu.

— De unde ştii? a întrebat Richard.

— Pentru că eu încă sunt îndrăgostită de Mark. Şi tu eşti încă îndrăgostit de Helen. Şi n-am face decât să ne cuibărim unul lângă altul, doi încornoraţi într-o furtună, cu nimic care să ne lege decât impulsul de a-i pedepsi pe cei doi pentru că ne-au frânt inimile.

— Căsătoreşte-te cu mine, a zis Richard.

S-a ridicat în picioare şi a spus din nou cu voce tare.

— Căsătoreşte-te cu mine, Rachel.

Pe bănci era multă lume, la fel în jurul heleşteului, şi i-am văzut pe toţi întorcându-şi capetele.

— Vorbesc serios, Rachel, a zis Richard foarte tare în clipa aceea. Vreau să mă căsătoresc cu tine. Cu tine ar fi trebuit să mă căsătoresc încă de prima oară.

— Căsătoreşte-te cu el, Rachel! a strigat un tânăr care stătea două bănci mai departe. Dă-i copilului un tată.

Au urmat o încuviinţare din partea unui cuplu de pe altă bancă şi nişte râsete răzleţe.

— Richard, stai jos, am zis eu. Te rog.

— Vrei să aduci pe lume un copil în aceste împrejurări? a strigat el şi s-a îndreptat spre heleşteul cu foci, iar când a ajuns acolo, a sărit pe parapetul care îl înconjura. Trebuie neapărat să mă căsătoresc cu tine şi tu trebuie să te căsătoreşti cu mine – doar că nu-ţi dai seama. Căsătoreşte-te cu mine, Rachel. Sunt statornic. Sunt imuabil. Probabil că sunt beat, dar vorbesc serios. Când spun pentru totdeauna, înseamnă pentru totdeauna. Şi dacă vrei să stau jos şi să încetez să strig la tine şi să mă dau în spectacol, o să trebuiască să spui da.

Au urmat ovaţii puternice din partea spectatorilor.

— Auzi? a întrebat Richard. Există aici un grup de sprijin neaşteptat.

S-a uitat la mine şi şi-a ridicat mâinile în semn de victorie.

— Mărită-te cu mine, a spus el, şi n-o să trebuiască să mai pui niciodată piciorul în Washington. Mărită-te cu mine şi n-o să mai trebuiască niciodată să te prefaci că ştii care-i diferenţa dintre Iran şi Irak. Mărită-te cu mine şi n-o să mai trebuiască niciodată să asculţi părerea cuiva care susţine că ştie cine o să fie următorul redactor al rubricii de ştiri externe de la *Washington Post*.

S-a înclinat şi a zâmbit într-un mod considerat de el, sunt sigură, ca un gest extrem de elegant. Apoi s-a răsucit şi a sărit de-a-ndărătelea în heleşteul focilor. A urmat un fâlfâit enorm de aripioare, în timp ce focile care stăteau culcate pe roci au plonjat în apă. Toată lumea a alergat spre parapet ca să vadă ce se întâmplase, în vreme ce Richard a făcut câteva ture înotând în jurul heleşteului, într-un craul australian perfect, după care s-a ridicat pe stânci să se usuce.

— Mai gândeşte-te! mi-a strigat şi apoi a căzut pe spate într-un colaps simulat.

Cam după un minut, a fost arestat de poliţia parcului pentru tulburarea liniştii publice. Era foarte bine dispus. L-au

învelit cu o pătură folosită pentru cai şi l-au dus la marginea parcului. Au scris un proces-verbal de contravenţie şi l-au trimis acasă. I-am făcut nişte ouă şi l-am aşezat în pat.

— Rămâi aici, a zis el.

— Nu, am refuzat.

— Unde te duci?

— Rămân peste noapte în apartamentul tatălui meu. Am pierdut ultimul avion.

— Rachel, a zis Richard, n-a avut nicio legătură cu cât ai gătit pentru el. N-a avut nicio legătură cu cât de mult ai dorit să fiţi un cuplu. N-a avut nicio legătură cu tine.

— Ba cred că a avut ceva cu mine, am zis eu.

— De ce? a întrebat Richard.

— Pentru că, dacă n-a avut, nu mai este nimic de făcut.

— Asta-i punctul meu de vedere, a zis Richard.

— Ştiu că ăsta este punctul tău de vedere, am spus eu, dar nu pot să-l accept.

— Ei bine, dacă ai de gând să-l accepţi vreodată, a zis Richard, ar trebui să faci ce am spus. Mă simt cu mult mai bine.

— Îmi sugerezi să-i cer unei persoane de care nu sunt îndrăgostită să se însoare cu mine şi apoi să sar într-un heleşteu cu foci?

— Îţi sugerez să faci un gest nebunesc şi permanent, a zis Richard, iar al meu a fost să te rog să te căsătoreşti cu mine şi să sar într-un heleşteu cu foci. Al tău poate însemna orice doreşti.

— Singurul gest nebunesc şi permanent care mi-a trecut vreodată prin minte, am mărturisit, a fost să-mi tai părul.

— O să te gândeşti tu la ceva, a zis Richard. Şi când o să se întâmple, o să fiu aici.

Apoi a zâmbit şi a adormit.

11

În dimineaţa următoare, m-am întors cu avionul la Washington. Mă simţeam mai bine; măcar exista cineva care dorea să fie însurat cu mine. Nu era persoana cu care eram căsătorită, dar era mai bine decât nimic. Am luat un taxi spre casă. Când am ajuns pe la colţ, m-am gândit că Mark poate mi-a simţit lipsa. Poate că a terminat cu prostiile. Poate că şi-a adus aminte că mă iubeşte. Poate că este plin de căinţă. În faţa casei era parcată o maşină a poliţiei. Poate că a murit, mi-am spus. Asta n-ar rezolva totul, dar măcar câteva lucruri. Bineînţeles că nu murise. *Ei* nu mor niciodată. Când vrei să moară, nu se întâmplă niciodată.

Mark stătea în camera de zi cu doi poliţişti din Washington. Poliţiştii îi spuneau lui Mark ce mult le-a plăcut articolul său şi beau bere. Întotdeauna mă şochează să văd că poliţiştii sunt dispuşi să-ţi bea berea. Mi-am petrecut foarte mulţi ani, când eram mică, urmărindu-l pe Jack Webb{33} cum refuza berea în *Dragnet,* încât am ajuns să cred că era cu adevărat jignitor să oferi unui poliţist chiar şi o cafea. Când am intrat, cei doi poliţişti s-au ridicat, iar unul dintre ei mi-a strâns mâna şi m-a anunţat în mod solemn că venise să-mi returneze inelul cu diamant. Am semnat o chitanţă şi apoi poliţistul mi-a înmânat un plic mic, maro, legat cu sfoară. L-am deschis. Inelul era înăuntru, învelit într-un şerveţel, împreună cu o scrisoare de la detectivul Noian. „Dragă doamnă Samstat”, scria el, „Îţi trimit inelul la Washington, unde locuieşti din nou, după cum am înţeles de la terapeuta ta. L-am prins pe făptaş şi a mărturisit, aşa că nu va fi necesar să apari la tribunal. Dacă mai vii pe la New York, dă-mi un telefon oricând. Acum sunt chel.” Era un număr de telefon şi numele său, Andrew Noian. Andrew. Nu e un nume urât. Andy. Andy Andy Andy. Nu,

Andy. Te rog, Andy. Da, Andy. Nu te opri, Andy. Te iubesc, Andy. Am început să-mi pun inelul pe deget, dar diamantul era slăbit în montură. Un semn. Eram sătulă şi obosită de semne. I l-am arătat lui Mark. M-a privit urât. Alt semn.

După ce poliţiştii au plecat, Sam a coborât de la etaj grăbindu-se şi strigând „Mămico, mămico", iar apoi mi-a sărit în poală.

— Ieri m-a sunat Thelma, â zis Mark. E foarte supărată pe tine, şi eu la fel.

— Unde-ai fost, mămico? a întrebat Sam.

— La New York, am spus eu, dar acum m-am întors.

— Ieri a luat prânzul cu Betty, a zis Mark, şi Betty i-a spus că tu ai spus că are herpes.

— Nu am vorbit deloc de herpes, am zis eu.

— Probabil că ai spus ceva, a spus Mark.

— Am spus că are o infecţie, am zis eu.

— Mă rog, este furioasă pe tine, m-a informat Mark.

— *Ea* este furioasă *pe mine,* am zis eu. Asta-i tare de tot.

Toată viaţa am vrut să spun „Asta-i tare de tot". Acum, în sfârşit, mi se oferise ocazia.

— Asta-i într-adevăr tare de tot, am repetat. Ascultă, ticălosule. Să-i spui Thelmei că dacă mai continuă să sune aici, o să-i spun lui Betty că are gonoree.

— Bate din palme{34}, a zis Sam şi a aplaudat.

— Am s-o fac să-şi iasă din minţi, am zis eu. Ce gazdă exasperant de îngâmfată şi dizgraţioasă din Washington are o boală socială – şi nu ne referim la ascensiunea ei curentă?

Mark s-a ridicat, a traversat cu paşi mari încăperea şi a trântit uşa în urma lui. Am auzit motorul pornind şi am dedus că plecase.

I-am citit lui Sam o poveste, dar n-am prea reuşit să mă concentrez. Când o să încetez să sufăr? m-am întrebat. Cum o s-o scot la capăt? Exista un punct luminos în viaţa mea, copilul, şi nici măcar nu eram în stare să mă concentrez asupra lui. Am fost împuşcată în inimă, mi-am spus. Am fost împuşcată în cap, mi-am spus, şi tot ce reuşesc să descopăr sunt clişee despre împuşcatul în inimă. Ştiam că erau femei

care înţelegeau aceste lucruri, care se puteau comporta de parcă ar fi fost sub apă, până se împrăştia ceaţa, care puteau să-şi ţină gura, care se descurcau chiar şi în momentul delicat când dădeau nas în nas cu rivalele lor la o masă, la supermarket sau la lichidarea stocurilor de iarnă de la Saks Jandel, dar, în mod clar, nu eram una dintre ele. Odată mama l-a prins pe tata sărutând pe cineva la o petrecere şi nu a uitat niciodată. De fiecare dată când era beată cui, aducea problema în discuţie. Şi nu fusese nimic altceva decât un sărut. Cum ar fi tratat o legătură amoroasă în cursul unei sarcini?

Ştiam că nu era vina Thelmei pentru toate cele întâmplate. Nu mi-a fost niciodată prietenă. Nici măcar nu am luat vreodată prânzul împreună! Şi am încetat de mult să cred în existenţa acelei loialităţi mistice, de soră, pe care se spune că o simt femeile una faţă de cealaltă. Cu toate acestea, o uram cu fiecare părticică a fiinţei mele. O uram pentru că-l transformase pe Mark din bărbatul de care mă îndrăgostisem într-un străin rece şi crud. Era aproape ca şi cum el ar fi devenit imaginea ei din oglindă şi mă trata exact cum îl trata Thelma pe soţul ei, Jonathan.

Nu puteam decât să-mi închipui următoarea seară la Washington la care am fi fost invitaţi toţi patru. Nu puteam decât să mi-o imaginez pe Thelma făcându-şi numărul ei de doamnă graţioasă, întinzând mâna precum regina Angliei, gata să îmbunătăţească relaţiile cu o naţiune colonială greu de ţinut în frâu, făcându-mi un compliment totalmente făţarnic despre *schmatta*{35} neagră pe care trebuisem să o port din luna a cincea de sarcină. „Ah, Rachel, spunea ea, întotdeauna am găsit că rochia asta îţi vine foarte bine.” Doream mai mult decât orice să fiu o fată cuminte în acele împrejurări. Să-mi pun lacăt la gură. Să nu dau nicio atenţie. Doream mai mult decât orice să fiu genul de persoană calmă şi sigură de sine care s-o poată trata pe Thelma ca şi cum n-ar fi însemnat pentru mine mai mult decât o gumă de mestecat veche, pe care călcasem întâmplător. Dar, în mod evident, nu eram croită să fiu genul acela de persoană.

Şi ce s-ar întâmpla dacă ar afla toată lumea? Ce s-ar întâmpla dacă această mică încurcătură de prost-gust ar deveni informaţie publică? Ce s-ar întâmpla dacă noi patru am deveni bancul anului, bârfa anului sau pur şi simplu ceea ce Walter Winchell{36} obişnuia să numească o Dontinvitem{37}? E şi aşa destul de greu să repui o căsnicie pe linia de plutire fără să devină cunoscută în mod public ca o căsătorie-la-strâmtoare. O căsătorie-la-strâmtoare este întâmpinată aproape cu tot atâta entuziasm ca un cancer.

L-am dus pe Sam în bucătărie şi i l-am predat Juanitei. Apoi am ieşit pe uşa din spate şi m-am dus la biroul lui Mark. Uşa era deschisă, aşa cum mă aşteptam. Părăsise casa într-o asemenea grabă, încât nici nu o încuiase. M-am aşezat pe scaunul de la birou, am deschis sertarul şi am scos dosarul cu facturile telefonice. Totul era acolo, după cum bănuiam: convorbiri telefonice locale cu care Mark încărcase numărul nostru de acasă, convorbiri interurbane cu Franţa în luna mai, convorbiri în luna august cu Martha's Vineyard. Am scos facturile American Express. (Oare cum se descurcau femeile masochiste înainte de a se inventa cartea de credit?) Am examinat chitanţele: Hotelul Marriott din Alexandria, Hotelul Piaza din New York, Ritz-Carlton din Boston. Şi flori, foarte multe flori.

Mă simţeam ca un personaj dintr-un roman de duzină. Chiar am recunoscut romanul de duzină în care mă simţeam ca un personaj, ceea ce a făcut lucrurile şi mai penibile: *The Best of Everything.* Cel puţin nu scotoceam prin gunoi, dar asta numai pentru că nu se dovedise necesar. Primele flori fuseseră trimise pe la mijlocul lunii martie. *Mijlocul lunii martie.* Brusc mi-am amintit: pe la mijlocul lunii martie, când instalaţia nucleară de la Three Mile Island s-a supraîncălzit, devenisem atât de îngrijorată de posibilitatea contaminării aerului în direcţia noastră, încât îl luasem pe Sam cu mine la o demonstraţie culinară în Atlanta. Ani de zile Mark îmi ţinusem predici moralizatoare pentru lipsa mea totală de interes faţă de politică şi, în cele din urmă, devenisem interesată, atât de interesată încât părăsisem oraşul – şi unde ajunsesem? Eu cu

Sam în Atlanta, iar soţul meu în pat cu Thelma. Asta ca să mă învăţ minte să mă mai implic în politică!

Am pus hârtiile înapoi în dosare şi am închis sertarul. Apoi am rămas acolo, uitându-mă pe fereastră. Pe birou era un ziar deschis. Am aruncat o privire şi mi-am dat seama că nu văzusem *Washington Post-ul* din ziua aceea. Am făcut ochii mari: nu era Posf-ul din ziua aceea. Era fasciculul de duminică, cu proprietăţile imobiliare. Am simţit un nod în stomac şi, pentru moment, mi-am pierdut respiraţia. L-am deschis la Case – D.C.{38} Mark răsfoise fasciculul cu mare atenţie. Însemnase toate casele cu patru sau mai multe dormitoare în zonele bune din partea de nord-vest a Washington-ului. Am închis ochii ca să nu ameţesc. Aşadar, căutau o casă. Şi mă rog, de ce eram uimită? Cumpăraseră împreună sacouri şi canapele; casele nu puteau fi prea departe. In dreptul câtorva anunţuri erau nişte însemnări scrise neciteţ. Adrese. Informaţii despre camerele servitoarelor. Una dintre case părea să aibă piscină.

M-am întors în bucătărie şi am rămas cu Sam cât timp a mâncat masa de prânz. Am cântat *The Itsy Bitsy Spider* de paisprezece ori. Sam a urcat să tragă un pui de somn şi eu am împrumutat maşina Juanitei. Am pornit spre Cleveland Park, unde locuia familia Rice. Am trecut prin dreptul casei lor. În partea din faţă, storurile erau trase şi totul arăta ca şi cum nu ar fi fost nimeni acasă. Depăşisem cu câţiva metri casa, gândindu-mă să merg până la Hotelul Marriott din Alexandria şi să dau buzna peste ei cu o cutie de Raid, când am zărit maşina noastră. Am oprit imediat şi am dat înapoi. Categoric, *era* maşina noastră. Am parcat şi am ieşit din maşină. Am rămas lângă bordură, privind-o. Pe bancheta din spate era prins în curele scaunul lui Sam. Scaunul lui Sam era întotdeauna prins pe bancheta din spate, dar cumva, în momentul acela, mi s-a părut neruşinarea supremă – Mark amesteca până şi scaunul copilului în legătura lui amoroasă.

M-am apropiat de casă, căutând semne de viaţă. Familia Rice locuia într-o casă mare de lemn, mărginită de rododendroni bine îngrijiţi şi de tufe de azalee. Am păşit pe

pajişte şi am încercat să mă uit printr-o deschizătură îngustă, rămasă în partea de jos a storului, dar tufele îmi stăteau în cale. Mă străduiam să mă mişc discret, dar peste tot erau frunze şi rămurele uscate care pocneau sub paşii mei. Deodată, m-am împiedicat şi am căzut. Mi-am dat seama că îmi răsucisem glezna şi, pentru o clipă, am crezut că îmi forţasem prea mult muşchii abdomenului, dar durerea a dispărut. M-am uitat să văd de ce mă împiedicasem şi am constatat că era vorba de un fir care înconjura casa. Am început să merg după el, ca să văd unde ducea, am dat colţul şi mi s-a tăiat respiraţia. Pe pământ, sub o tufă de rododendroni, se afla un trup cu faţa în jos. Jonathan Rice. Probabil că e mort, mi-am zis. Mi-a trecut prin minte, când piciorul lui s-a contractat, că avusesem gândul acela de două ori în mai puţin de două ore despre doi bărbaţi total diferiţi, şi nu mă puteam hotărî în care caz eram mai dezamăgită să descopăr că mă înşelasem.

Jonathan curăţa rododendronii cu o maşină electrică de tuns gardul viu. S-a răsucit şi s-a uitat la mine. Doar a clipit. A stins motorul şi s-a ridicat.

— N-ar fi trebuit să spui chestia aia despre herpes, îţi dai seama, a spus el. Thelma te plăcea foarte mult.

— Dar acum nu, am zis eu.

— Nu, acum nu, a spus Jonathan. Acum este foarte supărată. Şi îşi caută casă. Au găsit ceva care le place pe Twenty-first Street, dar Thelma crede că au nevoie de cinci dormitoare, chit că Mark crede că se pot mulţumi deocamdată şi cu patru.

M-am întrebat cine se ocupa de Orientul Mijlociu în vreme ce Jonathan tundea tufele, dar nu a făcut nicio pauză, iar acum clătina din cap.

— Vor s-o cumpere imediat, s-o pregătească şi, la câteva luni după ce o să naşti, să se mute în ea. Mark crede că poate obţine custodie comună.

Respiram din nou cu greu şi mi-am pus mâna pe abdomen.

— Ce e? a întrebat Jonathan.

— M-am împiedicat de firul tău, am zis eu, şi cred că mi-

am forţat muşchii abdomenului.

Câteva minute mai târziu, în timp ce Jonathan îi dădea înainte despre cum aveau să cumpere Mark şi Thelma casa cu un împrumut bancar pe care Jonathan îl folosise ca pe o ocazie să-mi ţină o prelegere despre creşterea ratei dobânzilor, am simţit o altă durere.

— Jonathan, am zis eu.

Dar Jonathan pornise din nou motorul maşinii de tuns şi se lupta cu o rămurică rebelă.

— Jonathan, am zis eu. M-au apucat durerile naşterii.

Nu-mi amintesc prea multe. Îmi amintesc că Jonathan s-a ridicat brusc în picioare şi a alergat în salturi spre casă. Îmi amintesc că Mark a ieşit câteva minute mai târziu. Îmi amintesc drumul spre spital: l-am învinovăţit pe Mark că îşi căuta casă; el m-a învinovăţit că-mi bag nasul unde nu-mi fierbe oala. Îmi amintesc sala de travaliu şi pe Marvin, obstetricianul meu, care m-a luat în primire; fiind profesor, le-a explicat travaliul meu unui grup de interni: copilul este în poziţie transversală şi nu putem risca să aşteptăm să se răsucească singur, având în vedere caracterul prematur; este indicată o a doua cezariană. Sunt întrebări? Unul dintre interni a ridicat mâna. „Chiar mi-a plăcut articolul tău”, i-a spus el lui Mark. Internii au plecat. „Soţul tău poate să ne urmărească’1, mi-a spus Marvin. „Deşi nu este permis la cezariene, o să-l ducem pe ascuns în sala de naşteri.” Era foarte încântat că putea să-i ofere acelui cuplu drăguţ, de care era foarte apropiat, bucuria naşterii celui de al doilea copil al lor… Cuplu fals, am vrut să spun; ăsta era cuplul anului trecut. Anul ăsta lucrurile stau altfel. Anul ăsta soţul meu este un necunoscut. Nu-l lăsaţi pe acest necunoscut să mă vadă cu măruntaiele scoase.

Anestezistul mi-a băgat acul în spate şi am aşteptat ca anestezia epiduralǎ să-şi facă efectul. Mark stătea lângă mine. O contracţie. Două contracţii. Trei. Pe urmă, amorţeală, senzaţia că devenisem mai uşoară, senzaţia de naiadă. Am urmărit monitorul fetal clipind în mod constant, în timp ce

eram dusă în sala de naşteri.

— Povesteşte-mi momentul când s-a născut Sam, i-am cerut lui Mark.

El m-a privit.

— Începe din clipa în care doctorul spune că ceva nu este în ordine, am zis.

Mark a dat din cap aprobator.

— Doctorul m-a scos din sala de travaliu şi mi-a spus că ceva nu era în ordine, pierdeau bătăile inimii. Şi ne-am întors şi ţi-a spus că bebeluşul era în pericol. Şi tu ai spus „Copilaşul nostru o să moară?"

Ascultasem povestea asta de nenumărate ori.

Mark a continuat:

— El a spus „O să facem o cezariană de urgenţă". Şi te-au luat. Ai fost cu adevărat curajoasă. Eu eram înspăimântat. Am stat în sala de aşteptare şi vizavi de mine era un bărbat care mânca o pizza cu cârnaţi. Cincisprezece minute mai târziu, doctorul a ieşit şi m-a dus în sala de naşteri, iar acolo se afla Sam, care scotea nişte zgomote mici şi amuzante. Mi l-au aşezat în braţe, iar tu te-ai trezit şi ai spus „Ăla este copilul nostru?" L-am aşezat pe tine. Şi m-am aşezat lângă voi.

Plângeam.

— Aia a fost o zi grozavă, am zis.

— Simţi ăsta? a întrebat doctorul. Cuţitul.

— Da, am răspuns eu. Puţin.

Mi-am întors capul din direcţia lui Mark. O soră mi-a şters faţa şi a spus, ţine-te tare, o să fie bine. Pediatrul, pediatrul nostru, a intrat în sala de naşteri. „Dacă o să fiu pediatrul vostru", a spus el când s-a născut Sam, „trebuie să pricepeţi ceva. Să nu mă sunaţi niciodată şi să spuneţi «Îmi pare rău că te deranjăm.» Să nu mă sunaţi niciodată să spuneţi «Probabil că n-are nimic.» Dacă socotiţi că merită o convorbire telefonică, vreau să-mi spuneţi despre ce e vorba. Aţi înţeles?" Eu şi Mark am rămas acolo cu ghemuleţul nostru moale. Eram tare mândri, tare mândri de noi, de copilaşul nostru, chiar şi de flecăreala pediatrului. Am devenit nişte părinţi plini de mândrie. Fiecare era la a doua căsătorie; lăsaserăm capriciile

deoparte; urma să ne creştem copiii într-un câmp de maci al iubirii, în bunăstare şi cu sprijin în gospodărie. Urma să avem pistoale pentru fiicele noastre şi păpuşi pentru fiii noştri.

După ce s-a născut Sam, m-am gândit că nimeni nu-mi spusese vreodată cât de mult aveam să-mi iubesc copilul. Acum, fără îndoială, înţelegeam încă un lucru pe care nu ţi-l spune nimeni: că un copil este o grenadă. Când ai un copilaş, declanşezi o explozie în mariajul tău, şi după ce se aşază praful, mariajul tău este altfel decât ceea ce a fost. Nu neapărat mai bun, nu neapărat mai rău, dar altfel. Toate acele articole entuziaste şi stupide despre împărţirea responsabilităţilor în educarea copilului nu pomenesc asta niciodată şi nici nu fac aluzie la un alt lucru care se întâmplă când se naşte un copil, şi anume la faptul că toate luptele de putere din căsnicie au loc pe un teren nou. Copilul se trezeşte în toiul nopţii şi, în loc să sari din pat, rămâi culcat, gândindu-te: Al cui rând este? Dacă este rândul tău, trebuie să te ridici. Dacă este rândul lui, atunci de ce continuă să zacă acolo, adormit, în timp ce tu eşti trează, întrebându-te al cui rând este? E nevoie de doi părinţi ca să hrănească copilul, unul să o facă şi unul să-i ţină companie celui care o face. E nevoie de doi părinţi ca să ducă la doctor copilul, unul să o facă şi altul să-l ferească pe cel care o face să devină plin de resentimente că a trebuit s-o facă. E nevoie de doi părinţi să se bată care introduce primul hrana solidă, care observă ultimul că scutecele trebuie schimbate, care are grijă să limiteze gustările dulci, sau cui îi pasă cel mai puţin de disciplina tradiţională.

Nimeni nu-ţi spune niciodată aceste lucruri – nu că am fi ascultat, dacă ar fi încercat cineva. Eram atât de pricepuţi. Eram atât de maturi. Eram atât de fericiţi. Dăduserăm lovitura.

— Simţi asta? a întrebat doctorul.

— Nu.

În momentul acela a început să taie. Puţin, încă puţin. A trecut un minut. Apoi două. Să fie copilul bine, te rog, să fie copilul bine. Am deschis ochii şi am văzut o soră traversând salonul şi îndreptându-se spre pediatru. Am zărit în braţele ei

capul umed al copilului şi părul negru şi ţepos. Am văzut un braţ, un braţ slăbuţ. Picioare lungi, slabe. *Mişcă-te. Te rog, mişcă-te. O* mişcare spasmodică. Un zgomot ca o tuse stinsă. Un plâns imperceptibil.

Nathaniel.

Am închis ochii.

Copilul era bine. I-am auzit pe cei din jur spunând asta.

Copilul este bine. O să fie bine.

Deci, aşa. Nathaniel a fost prematur. Nu puteam să-l învinovăţesc. Ceva murea în mine, iar el a trebuit să iasă Ia lumină.

12

A fost o cezariană dificilă, cu complicaţii. Nathaniel stătea la etajul opt al spitalului, cu tuburi şi monitoare băgate peste tot în trupul lui micuţ ca de broască, iar eu la etajul cinci, cu tuburi şi monitoare peste tot. Zăceam în pat într-o stare de confuzie, pentru că mi se administra percodan. Am petrecut ore în şir întorcând în minte, pe toate părţile, căsnicia mea. Ce se întâmplase? Ce a mers prost? *Mark era nebun.* Reveneam întruna la ideea asta. Era un răspuns destul de simplu, dar dacă-l acceptam însemna să accept că n-aveam să ştiu niciodată ce se întâmplase cu adevărat, să accept misterul. Urăsc misterele şi nu sunt singura. Şi natura detestă misterul.

Vera a zburat la Washington. Şi-a petrecut o zi cu mine în spital. M-a spălat pe cap şi m-a ascultat, în timp ce eu mă lansam în tot felul de ipoteze. I-am spus că, în opinia mea, petrecusem prea mult timp gătind şi prea puţin fiind atentă. I-am spus că, având un copil, socoteam că ne schimbaserăm viaţa. I-am spus că fusesem intolerantă, rea, irascibilă şi susceptibilă şi că nici nu era de mirare că Mark se simţise atras de cineva care nu-i ascultase mai înainte toate poveştile şi nu-i arunca o privire mustrătoare de fiecare dată când îşi exprima o părere pe care o furase de la cel mai bun prieten al său.

— Toate astea pot fi adevărate, a spus Vera, dar nu asta-i problema. Problema este să te hotărăşti ce vrei.

— Poate că pur şi simplu nu mai avem ce renova, am zis eu. Poate că asta a fost problema. Poate că dacă am fi continuat să cumpărăm case, să ne războim cu antreprenorii şi să discutăm aprins dacă să decolorăm podeaua sau să o vopsim în negru, am fi trăit fericiţi, până la adânci bătrâneţi.

— M-ai auzit? a întrebat Vera.

— Credeam că există şi căsnicii bune, am răspuns.

— Există, a zis Vera.

— Nu, nu există, am spus eu. Şi să nu-mi vorbeşti despre căsătoria ta, că nu vreau să aud. A ta a fost ultima căsătorie bună. Pentru noi, ceilalţi, nu mai e nicio speranţă. Îmi dau seama de asta, dar nu-mi intră în cap. Mă reped cu capul înainte. Îmi spun: am dat greş cu ultima, dar o să-mi dau mai multă osteneală la următoarea.

— Asta nu e cea mai rea lecţie a vieţii, a spus Vera.

— Dar nu funcţionează, am zis eu. Este ca o găluşcă. Îţi aminteşti gluma ta cu găluştile?

Vera s-a uitat la mine şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Uneori i se întâmplă lucrul ăsta, mai ales când sunt nesuferită şi dificilă. Reacţionează trăind toate sentimentele pe care eu refuz să le trăiesc. În clipa aceea, s-a întins, m-a luat de mână şi amândouă am început să plângem.

Mark a venit la spital în fiecare zi. In fiecare zi, cu excepţia zilei de naştere a Thelmei. În ziua de naştere a Thelmei, a sunat să spună că trebuia să se ducă Ia New York pentru un interviu. Ştiu că a fost ziua de naştere a Thelmei, pentru că a doua zi m-a sunat Betty să-mi povestească despre treaba asta. Se pare că Jonathan Rice planificase un prânz surpriză pentru Thelma şi toată lumea s-a adunat la restaurant, gata să apară de sub mese când şosea ea, dar ea n-a venit.

— Îţi imaginezi? a întrebat Betty.

— Mă tem că da, am răspuns.

— Aş vrea să-mi dau seama cu cine s-a culcat, a zis Betty.

— Probabil cu Mark, am spus eu.

Betty a râs.

— Rachel, stai să-i povestesc asta lui Mark, a zis ea. O să-l dau gata.

— O să-i povestesc chiar eu, am spus. Tocmai a sosit.

— Despre ce era vorba? a întrebat Mark.

Stăpâneşte-te, Rachel.

— Nimic, am zis eu. Doar o bârfa.

M-am dat jos din pat şi m-am aşezat pe scaunul cu rotile. Mark m-a dus cu echipamentul de intravenoase la lift şi am

urcat să-l vedem pe copilaş. Am avut noroc. Mi-a tot repetat lucrul ăsta. Nathaniel se afla la etajul cu nou-născuţii care aveau probleme serioase – copilaşi vineţii, copilaşi fără un rinichi, copilaşi cu probleme la inimă –, dar el nu avea nici o altă problemă decât că era foarte mic. Nu era chiar *cel* mai mic. Totuşi, era al nostru şi semăna cu un săculeţ de oase. Îl răseseră pe cap pentru monitoare şi pe tot trupul avea pansamente care legau tuburile din loc în loc. N-aveam voie să-l luăm în braţe. Nu puteam decât să ne întindem mâinile frecate cu hexaclorofen prin nişte orificii şi să-l hrănim, sprijinindu-i stângaci de gât trupul moale. Cântărise cam un kilogram şi opt sute de grame la naştere. Mânca bine, prindea în greutate, dar era o creatură foarte micuţă. Am agitat un clovn mic roşu pe care-l aşezaserăm într-un incubator din faţa lui. Poate că l-a văzut. Mark i-a cântat un cântec. *Hush-a-bye, don't you cry, go to sleep-y, litlle baby.* M-am întrebat unde sărbătoriseră ziua ei de naştere. *When you wake you shall have all the pretty little horses.* M-am întrebat ce-i dăruise de ziua ei de naştere. *Blacks and bays, dapples and grays, all the pretty little horses.* Aş fi dorit să aflu că fusese ziua Thelmei. I-aş fi trimis chiar şi un cadou. *Hush-a-bye, don't you cry, go to sleep-y, little baby.* Un şţreang.

Arthur şi Julie au venit să mă vadă. Intr-o zi, în timp ce mă aflam la spital, au descoperit că decoratorul lor luase cei patru mii de dolari pe care îi dăduseră pentru mobilă şi-i cheltuise în totalitate pe cocaină. A doua zi, fiica lor a fost exmatriculată de la şcoală pentru că înecase şase gerbile{39} în toaleta spălătorului. În ziua următoare, un liliac s-a mutat în bucătăria lor. Mi-au adus de toate în fiecare zi şi Julie a făcut rost de o coafeză care a venit să mă spele pe cap, iar Arthur a făcut budincă de orez în ziua când mi-au scos tubul din nas şi am reuşit să mănânc mâncare obişnuită. Budinca de orez este singurul lucru gătit de Arthur, dar o găteşte perfect, respectând exact proporţia de orez cu stafide, în cartea asta, sunt grozav de multe mâncăruri pentru copii, aşa că n-o să vă mai dau reţeta. Impresia mea despre budinca de orez este că,

dacă vă place, aveţi în mod sigur o reţetă bună şi dacă nu, nu există nicio posibilitate ca să vă determine cineva să o mâncaţi vreodată, decât dacă vă îndrăgostiţi de cineva căruia îi place budinca de orez, aşa cum mi s-a întâmplat mie cândva, iar pe urmă începe să vă placă şi vouă.

În ultima mea zi la spital, Marvin, obstetricianul meu, mi-a scos firele. Apoi a şterpelit un măr dintr-un coş mare cu fructe pe care mi-l trimisese prietenul lui Betty şi s-a aşezat pe un scaun din imitaţie de piele. Am bănuit că avea de gând să mă întrebe dacă sufeream de o depresie postnatală, dar ultimul lucru pe care îl doream era ca obstetricianul să afle că, în cazul meu, o depresie postnatală ar fi fost ceva superfluu. Îmi place foarte mult de Marvin, chiar dacă odată mi-a cerut să-i susţin cartea despre tensiunea premenstruală, dar nu mă simţeam pregătită pentru o discuţie intimă cu el.

— Crezi în dragoste? m-a întrebat obstetricianul meu.

Uite de ce am parte fiindcă-i spun pe nume, m-am gândit. Asta-i preţul pe care-l plătesc pentru insistenţa mea ca dacă el mi se adresează pe numele mic, eu să procedez la fel în ce-l priveşte. Să-l întreb dacă îl excită să-şi bage mâinile în fofoloancele doamnelor? Să-l întreb dacă are orgasm pipăindu-le sânii?

— Poftim? am întrebat eu.

— Crezi în dragoste? a zis el.

Uneori cred că dragostea moare, dar speranţa rămâne mereu. Uneori cred că speranţa moare, dar dragostea se naşte mereu. Uneori cred că sex plus vină este egal cu dragoste şi alteori cred că sex plus vină este egal cu sex grozav. Uneori cred că dragostea este la fel de naturală ca mareele şi alteori cred că dragostea este un act de voinţă. Uneori cred că unii oameni sunt mai experţi în dragoste decât alţii şi alteori cred că toată lumea o simulează. Uneori cred că dragostea este esenţială şi alteori cred că singurul motiv pentru care dragostea este esenţială este că altminteri ţi-ai consuma tot timpul în căutarea ei.

— Da, am răspuns eu. Cred.

Am plecat acasă.

Nathaniel a rămas în spital.

Amândoi ne-am revenit.

M-am comportat cum trebuia.

Am vorbit foarte puţin.

Am încercat să urmăresc dezbaterea despre buget.

Am mers la o petrecere şi nu mi-am pierdut cumpătul.

Nathaniel a fost scos din incubator şi l-am putut ţine în braţe ca să-l hrănesc.

I-am citit lui Sam o mulţime de poveşti despre frăţiori.

N-am spus ce faci, ce facem, încă o mai iubeşti, mă iubeşti cumva, te mai gândeşti să-ţi cumperi o casă împreună cu ea, ce i-ai cumpărat de ziua ei, ai terminat-o cu ea, o să se termine vreodată.

Au trecut două săptămâni.

A sunat Betty. M-a întrebat dacă vrem să venim la cină.

— Avem homari, a zis ea. Tu adu desertul. Adu una dintre plăcintele tale Key cu lămâie.

13

Dacă ar trebui s-o mai fac o dată, aş face un alt fel de plăcintă. Plăcinta pe care am aruncat-o în Mark a făcut o mizerie cumplită, dar o plăcintă de afine ar fi fost şi mai bună, pentru că i-ar fi distrus în mod ireparabil sacoul nou, pe care-l cumpărase cu Thelma. Dar Betty a spus să aduc o plăcintă Key cu lămâie, aşa că m-am conformat. Plăcinta Key cu lămâie este foarte simplu de preparat. Mai întâi, pe un platou se pune un strat destul de gros de biscuiţi graham sfărâmaţi. Apoi se bat 6 gălbenuşuri de ou. Se adaugă o cană cu suc de lămâie (merge chiar şi suc îmbuteliat), două cutii de câte 350 de grame de lapte condensat îndulcit şi o linguriţă de coajă de lămâie rasă. Amestecul se toarnă pe stratul de biscuiţi sfărâmaţi şi se introduce în congelator. Se scoate din congelator şi se adaugă un strat de frişcă. Se serveşte după cinci minute.

Acum îmi dau seama că ar fi trebuit să arunc plăcinta (sau cel puţin să fi ajuns la ideea care m-a făcut s-o arunc) cu câteva săptămâni mai înainte, dar e foarte greu să arunci cu o plăcintă în cineva atunci când eşti însărcinată, pentru că te simţi foarte vulnerabilă. În plus, s-o recunoaştem, nu eram pregătită să arunc plăcinta. Ar mai trebui să adaug că plăcinta n-a fost primul lucru pe care am vrut să-l arunc în Mark, pentru că, din când în când, simţeam nevoia să arunc cu ceva în el, dar nu mă puteam hotărî s-o fac. Odată, de exemplu, chiar după ce aflasem despre el şi Thelma, am fost cuprinsă de un impuls violent, dar singurul lucru pe care l-am zărit ca să-l arunc pe moment a fost un scaun semnat Thonet{40}, dar sunt mult prea burgheză ca să arunc în cineva un obiect semnat Thonet. Puţin mai târziu, mai ales cât am stat în spital, m-am gândit mult să-i ard una peste cap lui Mark cu o tigaie foarte

bună pe care o cumpărasem de la firma de ustensile de bucătărie Bridge, dar am ştiut că nu aş face un asemenea gest şi, în orice caz, ca să-ţi loveşti soţul în cap cu o tigaie pare întru câtva un gest prea încărcat de conţinut feminist, dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

(Chiar şi acum mă întreb dacă aş fi aruncat plăcinta în cazul în care am fi mâncat în sufrageria lui Betty. Probabil că nu. Pe podeaua din sufrageria lui Betty se află un frumos covor oriental şi aş fi fost mult prea îngrijorată să nu-l pătez. Din fericire, mâneam în bucătărie, unde pe jos era linoleum. Ca să vedeţi cât de burgheză sunt: în fracţiunea de secundă când am ridicat plăcinta ca s-o arunc în Mark, în fracţiunea de secundă când eram pe punctul de a face cel mai curajos gest – fie el şi copiat de la alţii – pe care-l făcusem vreodată în viaţa mea, m-am gândit în sinea mea: Slavă Domnului că podeaua are linoleum şi poate fi curăţată.)

Sâmbătă după-amiază, după ce a sunat Betty, am ieşit să cumpăr cele necesare pentru plăcintă. L-am luat pe Sam cu mine. Am discutat îndelung despre venirea lui Nathaniel acasă de la spital luni, despre cât de mult o să-l iubească Sam şi cum o să-l hrănească cu nişte păianjeni delicioşi. Am cumpărat alimente de la Neam's. Era o zi frumoasă, aşa că am hotărât să mergem la magazinul de jucării de pe M Street. In drum, am trecut pe lângă magazinul de bijuterii de unde Mark îmi cumpărase inelul cu diamant şi mi-am adus aminte că nu-l adusesem încă la reparat. Se afla într-un plic mic în portmoneul meu.

L-am zărit pe Leo Rothman, proprietarul, stând pe un scaun în spatele tejghelei – Leo, dragul de el, bărbatul cu părul alb care defilase cu Detaşamentul Abraham Lincoln în anii '30, fusese dat afară de la Ministerul Muncii în anii '40 şi acum era un bijutier milionar care-i lăsa să intre numai pe albi în prăvălia lui, pe uşa acţionată electronic. Am sunat, mi-a dat drumul înăuntru şi m-a sărutat. Când Mark îmi făcea curte, când alerga după mine cu flori, baloane şi bijuterii, Leo era tipul de la care Mark cumpăra bijuteriile, aşa că Leo se simţea aproape stăpân pe căsnicia noastră: accesorizase perioada

când Mark îmi făcuse curte, nunta, naşterea primului copil, lingura de argint a primului copil; şi nu părea deranjat că, exceptând inelul cu diamant, niciuna dintre achiziţiile lui Mark nu se ridicase la mai mult de câteva sute de dolari.

I-am povestit lui Leo despre jaf şi mi-a spus că îi va lua doar un minut să monteze din nou piatra. Am aşteptat împreună cu Sam, în timp ce el şi-a scos instrumentele şi s-a apucat de lucru. Am pălăvrăgit puţin. Una-alta. Mai nimic. M-a întrebat dacă ştiam că diamantul din inel era o piatră perfectă. I-am spus că Mark îmi comunicase asta. Mi-a spus că n-aş fi avut probleme să-l vând dacă aş fi vrut – îi spusese lui Mark că ar fi fost bucuros să-l cumpere înapoi cu aceeaşi sumă pe care o plătise Mark. Am spus că mă bucuram să aud asta. M-a întrebat cum mi s-a părut lănţişorul. Lănţişorul? am rostit eu. Leo şi-a ridicat privirea şi lupa i-a căzut de la ochi.

— Probabil că mă gândeam la alt client, a spus el.

— Nu, am zis eu. Ştiu că Mark a cumpărat ceva în timp ce am stat în spital.

Aşadar, îi cumpărase un lănţişor de ziua ei de naştere. Eu zăceam în spital cu un tub în nas şi el îi cumpărase un lănţişor.

— Ticălosul, am zis eu.

— N-ar fi trebuit să spun nimic, a spus Leo.

— Îmi pare bine că ai făcut-o, am zis eu. Acum ştiu pentru ce să mă pregătesc. Nu există nimic mai neplăcut decât să deschizi o cutie în care se află un lănţişor atunci când nu îţi arde de aşa ceva.

Am continuat să vorbesc. Nu mă puteam opri.

— Odată, am spus eu, aveam chef de o cămaşă de noapte şi Mark continua să facă aluzii despre ceea ce-mi cumpărase pentru ziua mea de naştere, iar în cele din urmă am spus „Nu-mi pasă ce este, atâta timp cât nu e o valiză," şi era chiar o valiză. Ce ruşine mi-a fost!

Leo se concentrase din nou asupra inelului. Îl bătusem atâta la cap, că abia a mormăit un răspuns printre dinţi. A terminat de montat piatra şi mi-a dat inelul înapoi. Era un inel foarte frumos. Diamantul capta soarele după-amiezii şi forma un

curcubeu pe peretele magazinului. Sam a alergat spre perete şi eu am mişcat inelul, mutând curcubeul de acolo-colo, în timp ce el chicotea sărind şi străduindu-se să-l prindă în mâinile sale mici.

— Cât face? am întrebat.

— Nu costă nimic, a zis Leo.

— Cât face inelul? am întrebat eu. Cât mi-ai oferi pentru inel?

Leo s-a uitat la mine.

— Doar nu vrei să-l vinzi, a zis el.

— Ba vreau, am spus. Vrei într-adevăr să-l cumperi?

— Bineînţeles, a zis el.

— Îmi place inelul, Leo, am spus eu, dar zău că nu se armonizează cu viaţa mea. În primul rând, nu ar fi fost niciodată furat dacă nu l-aş fi purtat în metrou, şi dacă ai un inel pe care nu-l poţi purta în metrou, ce rost mai are să-l ai? Este, ca să spun aşa, ca o haină din blană de nurcă. Dacă aş avea o haină din blană de nurcă, ar trebui să iau taxiul de fiecare dată când aş merge la New York, şi am fi şi mai făliţi decât suntem acum. Mark este atât de romantic, încât probabil că şi-a cheltuit toţi bănuţii din economiile lui pe lănţişor.

Leo a dat din cap aprobator.

— Pentru prima rată, a zis Leo.

— Pentru prima rată, am repetat

— Este un lănţişor frumos, a apreciat Leo.

— Acum o să am un lănţişor pe care n-o să-l pot purta în metrou, am zis eu. Cât îmi oferi pentru inel?

— Cincisprezece mii, a zis Leo.

— Cincisprezece mii, am repetat eu.

— Atât a plătit şi Mark, a spus Leo.

Imediat după ce mama l-a părăsit pe tata şi a fugit în New Mexico cu Mei, tatăl meu mi-a dat nişte bani. A fost un gest foarte neaşteptat. Trecusem pe la el să-l vizitez – eram căsătorită cu Charlie la vremea aceea – şi în toiul unei conversaţii lungi şi destul de sentimentale despre modul cum termitele mâncaseră odată, într-o duminică, toată uşa garajului casei noastre din Beverly Hills, când nu eram de

faţă, tata a scos repede carnetul de cecuri şi mi-a scris un cec de trei mii de dolari. „Dar de ce?” am spus eu, sperând că nu observase că i-l smulsesem din mâini şi-l îndesasem în buzunarul de la spate. „Pentru că eşti o fată bună”, a spus tatăl meu. Mi-am acoperit buzunarul cu mâna, ca şi cum cecul ar fi zburat înapoi în carnetul de cecuri şi s-ar fi şters singur. Am pipăit hârtia prin pantaloni. Am continuat să-mi plimb degetele pe buzunar şi să simt cecul mototolit. Inima a început să-mi bată puternic. Mi-am dat seama că mi se oferise mijlocul de a scăpa de propria căsnicie.

— Cincisprezece mii să fie, i-am spus lui Leo.

Trecuseră zece ani şi costul unei evadări dintr-o căsnicie crescuse.

M-am dus acasă cu cecul de la Leo şi am făcut plăcinta. Mă simţeam ca în transă. Mă rog, poate că nu era o transă, ci o stare foarte apropiată de transă, o stare de muţenie. N-am rostit o vorbă, absolut niciuna, timp de câteva ore. La opt, am dus plăcinta împreună cu Mark la Betty. Eram doar noi – eu, Mark, Betty şi Dmitri, cel cu care trăieşte Betty. Dmitri fusese ambasadorul iugoslav în Statele Unite. Când şi-a terminat mandatul, s-a întors la Belgrad şi a deschis un lanţ de spălătorii automate. Apoi s-a mutat înapoi la Washington şi a pătruns pe piaţa de îngheţată de fructe cu preţ ridicat. Mark obişnuia mereu să mi-l dea pe Dmitri drept exemplu de persoană care reuşise să devină interesată în acelaşi timp de alimente şi de politică, dar în fond Dmitri era interesat doar de bani. Tangenţa lui cu politica, atâta câtă era, consta în înţelegerea faptului că într-o ţară socialistă puteai ajunge bogat prin asigurarea obiectelor de primă necesitate, în timp ce într-o ţară capitalistă puteai ajunge bogat prin asigurarea articolelor de lux. Dmitri este cel mai bonom bărbat pe care l-am cunoscut vreodată, ceea ce o scoate din pepeni pe Betty, ceea ce îl face pe Dmitri să râdă, ceea ce o face pe Betty să râdă. Par foarte fericiţi împreună. Deşi nu poţi şti niciodată. Gândiţi-vă la toţi oamenii care credeau că eu şi Mark suntem fericiţi. Inclusiv eu.

Când am ajuns la Betty, Mark şi Dmitri s-au dus în

bucătărie să fiarbă homarii, iar eu cu Betty am rămas în camera de zi, unde Betty mi-a vorbit despre serata dansantă pe care ea, Thelma şi cu mine ar fi urmat s-o dăm. După câte se părea, ea urma să aibă loc la Sulgrave Club. După câte se părea, omul care se ocupa de clătite fusese deja angajat. După câte se părea, nu lipsea decât lista mea de musafiri, Thelma şi Betty o stabiliseră deja pe a lor. După câte se părea, familia Kissinger era pe lista Thelmei, exact cum anticipasem. Am stat, am ascultat şi am băut toată sticla de vin alb cât timp Betty a vorbit fără întrerupere şi, până să ajung la cină, eram deja ameţită. Am mâncat homari şi nu-mi amintesc ce am discutat. Dar îmi amintesc că mi-am dat seama că nimeni n-a părut să observe că nu scosesem o vorbă toată seara şi nimănui nu i-a păsat din cauza asta. Trebuie să încerc din nou, mi-am spus, trebuie să încerc din nou într-o bună zi să stau locului şi să nu spun o vorbă. Poate când o să mor.

După homari, am scos plăcinta Key cu lămâie din congelator, am ornat-o cu frişcă şi am aşezat-o în faţa mea. Aveam de gând s-o las cinci minute să se înmoaie puţin (vezi reţeta). Atunci Betty s-a întors spre mine şi a spus:

— Rachel, nu mi-ai spus de Richard şi Helen!

— Ce e cu Richard şi Helen? a întrebat Mark.

— Divorţează, a zis Betty. Am dat nas în nas cu el săptămâna asta în New York.

— Niciodată nu mi-a plăcut femeia aia, a spus Mark.

— Mie mi-a plăcut, ca să spun aşa, a zis Dmitri.

— Unde ai cunoscut-o? a întrebat Betty.

— Aici, a zis Dmitri. Rachel şi Mark i-au adus într-o seară. Nimeni nu vorbea cu ea, aşa că am făcut-o eu. Nu mi s-a părut chiar atât de dezagreabilă.

— Eşti singura persoană de pe pământ care a spus vreodată ceva drăguţ despre ea, a zis Betty.

— Cred că e lesbiană, a spus Dmitri.

— Mă enervezi! a ţipat Betty. De ce nu mi-ai spus?

— Ba ţi-am spus, a zis Dmitri, şi tu ai spus „Nu fi ridicol”.

— La naiba, a zis Betty.

— De ce eşti aşa de supărată pe Dmitri? a întrebat Mark.

— Pentru că *este* lesbiană, a răspuns Betty.

— Fugi de-aici, a zis Mark.

— Şi dacă Dmitri n-ar fi atât de bun la suflet şi ar fi formulat totul mai convingător, l-aş fi crezut şi nimic nu m-ar fi surprins.

S-a uitat urât la Dmitri.

— Nu-mi plac surprizele, a zis ea.

Dmitri s-a ridicat să se ducă să prepare cafea şi în drum a sărutat-o pe Betty pe gât.

— Nu încerca să mă împaci, a zis Betty zâmbind.

— Helen e lesbiană? a întrebat Mark.

— L-a părăsit pe Richard pentru secretara ei, a răspuns Betty.

— Ştiai de asta, Rachel? m-a întrebat Mark.

Am dat din cap aprobator.

— Nu-mi vine să cred, a zis Betty. Am continuat să mă gândesc şi în trenul de navetişti în drum spre casă. Cum se poate să ştii pe cineva de atâta timp… Cât au fost împreună?

— Cât mine şi Rachel, a zis Mark.

— Exact, a confirmat Betty. Cum poţi fi *căsătorit* cu cineva şi să nu ştii?

— El trebuie să fi ştiut, a zis Dmitri. *Eu* am ştiut.

— El susţine că n-a ştiut, a spus Betty. Dar cum a fost posibil? Cum poţi să fii căsătorit cu cineva şi să nu-ţi dai seama de un asemenea lucru?

— Poate că nu era aşa când a întâlnit-o prima oară, a zis Dmitri.

— Fără îndoială că era, a spus Betty. Nu devii lesbiană aşa deodată.

— Ba cum să nu, a zis Dmitri. Este ca şi cum ai deveni alergic la căpşuni. Mănânci căpşuni toată viaţa şi pe urmă, într-o zi, pac, faci urticarie.

— Nu fi ridicol, a spus Betty.

— Ultima oară când ai rostit „Nu fi ridicol1* în faţa mea, mă străduiam să-ţi spun că soţia lui Richard e lesbiană, a zis Dmitri.

— Şi acum încerci să-mi spui că era doar o lesbiană în

stadiu incipient, a zis Betty. Care-i deosebirea?

— Habar n-am, a răspuns Dmitri. Încerc doar să te enervez, a zis el, sărutând-o din nou.

— Nu cred că oamenii se schimbă atât de mult, a zis Betty. Şi nu-mi spune că o fac, Rachel. Nu-mi servi tâmpenia aia psihologică de New York cum că oamenii ar fi în stare s-o facă. Nu sunt. Ceea ce mă aduce din nou la întrebarea mea: cum este posibil să fii căsătorit cu cineva şi să nu-ţi dai seama de un lucru atât de esenţial?

Începeam să ameţesc.

Poate că ar trebui să spun ceva, m-am gândit. Ori să spun ceva, ori să cad cu nasul în plăcintă. Poate că ar trebui să spun că *este* posibil. L-am auzit pe Mark schimbând subiectul. Vorbea despre Zbigniew Brzezinski[41]. Poate că ar trebui să spun că poţi iubi pe cineva – sau că vrei să iubeşti pe cineva – atât de mult, încât nu-ţi dai seama de nimic. Te hotărăşti să-l iubeşti, te hotărăşti să ai încredere în el, eşti căsătorită, te implici în mariajul de zi cu zi şi, într-o anumită măsură, observi că lucrurile nu mai sunt cum erau, dar e un semnal îndepărtat, ceva filtrat. Şi pe urmă, când ceva se dovedeşte într-adevăr a nu fi în regulă, nu e din cauză c-ai ştiut tot timpul, ci din cauză că te-ai aflat altundeva.

— Cred că el trăieşte ca într-un vis, a zis Betty şi s-a ridicat să aducă ceştile de cafea.

Mark şi Dmitri discutau destinşi.

Într-un vis. Bănuiesc că da. Şi apoi visul se sparge într-un milion de bucăţele. Visul moare. Ceea ce îţi permite să alegi: ori te trezeşti la realitate, ori îi dai înainte, ca un prost, şi visezi un alt vis.

M-am uitat peste masă la Mark. Încă te iubesc, i-am spus în gând. Încă mă uit la chipul tău buhăit de alcool, cu barba aia absurd vărgată, şi te consider cel mai arătos bărbat întâlnit în viaţa mea. Încă te găsesc interesant, chiar dacă în clipa asta eşti mai plictisitor decât Martin Agronsky Show. Dar într-o bună zi n-am să te mai găsesc aşa. Şi până una alta, am s-o şterg. Nu sunt o frumuseţe, înaintez în vârstă, am bani suficienţi doar pentru şaizeci de zile, sunt îngrozită de ideea

de a fi singură şi nu suport ideea divorţului, dar mai bine mor decât să stau aici şi să pretind că totul e în regulă, mai bine mor decât să mă frământ cum să te fac să mă iubeşti din nou, mai bine mor decât să mai petrec cinci minute cotrobăindu-ţi prin sertare şi întrebându-mă unde eşti, anticipând următoarea trădare şi făcându-mi griji dacă bietul meu trup uzat şi de vârstă mijlocie, cu cicatricele de la cezariene, o să te mai excite vreodată. Nu suport să-mi plâng de milă. Nu suport să mă simt ca o victimă. Nu suport să sper împotriva speranţei. Nu suport să stau aici cu toată această furie care se va preschimba în chin şi apoi în lacrimi. NU SUPORT SĂ NU VORBESC!

M-am uitat la plăcinta care stătea chiar în faţa mea şi deodată mi s-a părut că a început să vibreze. Ceilalţi discutau despre Departamentul de Stat. Dacă arunc acum cu plăcinta în Mark, mi-am zis, n-o să mă mai iubească niciodată. Şi atunci mi-a picat fisa: *nu mă iubeşte.* A devenit limpede ca lumina zilei: atât şi nimic mai mult. Nu conta dacă era nebun. Nu conta dacă eram sau nu vinovată. Nu conta decât că el nu mă iubea. *Dacă arunc acum cu plăcinta asta în el, n-o să mă mai iubească niciodată. Dar oricum nu mă iubeşte. Prin urmare, pot să arunc plăcinta, dacă vreau.* Am ridicat plăcinta, slavă Domnului că podeaua era acoperită cu linoleum, şi am aruncat-o. A aterizat mai mult pe partea dreaptă a feţei lui Mark, dar a fost destul de bine. Frişca şi umplutura de lămâie i s-au lipit de barbă, de nas, de gene, iar bucăţi din biscuiţii pisaţi au început să-i cadă pe sacou. Am început să râd. A început să râdă şi Mark. Trebuie să spun că s-a descurcat foarte bine. A râs de parcă totul ar fi fost parte dintr-o glumă pe care uitaserăm să le-o comunicăm lui Betty şi Dmitri. S-a şters singur.

— Cred că e timpul să mergem acasă, a zis el.

S-a ridicat în picioare. M-am ridicat şi eu. M-am întors spre Betty, care se holba la amândoi.

— Apropo, i-am spus, n-o să vin la dans.

Şi am plecat acasă.

Fără îndoială, scriu toate astea mai târziu, mult mult mai târziu, şi mă nelinişteşte faptul că am făcut ceea ce fac de obicei – am ascuns mânia, am camuflat durerea, am pretins că ele nu au existat de dragul povestirii. „De ce simţi nevoia să transformi totul într-o poveste?" m-a întrebat odată Vera. De fapt, chiar îmi amintesc când m-a întrebat A fost exact după ce căsătoria mea cu Charlie luase sfârşit şi locuiam într-un apartament unde totul se transformase în altceva – canapeaua se transformase în pat, măsuţa de cafea se transformase într-o masă obişnuită, măsuţa de lângă canapea se transformase într-un scaun. „Ce mai faci?" mă întreba lumea, în felul acela intim în care o făcea pe atunci. Ce mai faci? Nu suportam întrebarea asta. Aşa că Ie povesteam despre apartamentul meu, unde totul devenise altceva. Apoi m-a sunat un prieten şi mi-a spus: „Am un sfat pentru tine. II dau tuturor prietenilor mei ale căror căsnicii iau sfârşit. Nu cumpăra nimic de la Azuma." L-am adăugat repertoriului meu.

Vera a întrebat: „De ce simţi nevoia să transformi totul într-o poveste?"

Aşa că i-am spus de ce:

Pentru că, dacă spun povestea, controlez versiunea.

Pentru că, dacă spun povestea, pot să te fac să râzi, şi prefer să te fac să râzi de mine decât să-ţi pară rău pentru mine.

Pentru că, dacă spun povestea, nu doare la fel de mult.

Pentru că, dacă spun povestea, pot să-mi văd de ale mele.

În ultima mea zi la Washington, am citit ziarele de duminică. Am făcut pâine prăjită pentru Sam. M-am dus la spital să-l văd pe Nathaniel. L-am întrebat pe pediatru dacă Nathaniel putea merge la New York după ce ieşea din spital, a doua zi. Pediatrul a spus că era posibil, dar cu trenul. Am sunat-o pe asistenta care se îngrijea de Nathaniel şi i-am spus că vom pleca la New York cu trenul a doua zi. L-am sunat pe Richard la New York şi i-am spus că ne vom muta pentru câteva săptămâni, până când voi găsi un apartament. Am ajuns acasă şi am început să pregătesc cina. Am făcut o bouillabaisse, o cremă de zahăr ars şi, între ele, o salată. L-am

învăţat pe Mark să facă sosul de salată. Se amestecă două linguriţe de muştar Grey Poupon cu două linguriţe de oţet din vin roşu. Apoi, amestecând mereu cu o furculiţă, se adaugă încet şase linguri de ulei de măsline, până când sosul devine gros şi cremos. Este un sos de salată perfect pentru lăptucă, măcriş şi andive.

Ne-am băgat în pat şi Mark m-a cuprins în braţe. „A fost o seară minunată”, a zis el. Apoi a adormit. Eu am rămas trează. În urmă cu doi ani, când fusesem însărcinată cu Sam, Mark îmi cânta un cântec în fiecare seară şi în fiecare dimineaţă. L-am numit Cântecul Petuniei. Era un cântec tâmpit, chiar tâmpit de tot. De fiecare dată, Mark inventa o altă melodie şi alte versuri, dar niciodată cu rimă şi prea puţin melodios. *Îţi cânt ţie, Petunia, îţi cânt un cântec de dragoste, îţi cânt deşi eşti mai mare decât ultima dată când am cântat pentru tine cântecul, Petunia.* Sau: *Îţi cânt Petunia, chiar dacă este prea devreme şi am o stare de mahmureală.* Pricepeţi sensul. De-a dreptul tâmpit, dar ori de câte ori îl cânta Mark, mă simţeam în siguranţă şi iubită într-un fel cum nu visasem vreodată că ar fi posibil. Mereu am vrut să scriu cuvintele, pentru că erau tare prosteşti şi amuzante, şi mă făceau să mă simt atât de fericită, dar n-am făcut-o niciodată. Iar acum nu mi le mai aminteam. Retrăiam emoţia, dar cuvintele nu-mi mai veneau în minte.

Nu era rău să începi să uiţi în felul ăsta.

---- Sfârşit ----

{1} Şapte nori. *(N.ed.)*

{2} Carmen Miranda (1909-1955) – dansatoare şi cântăreaţă portugheză. *(N.t.)*

{3} Joanna Trollope (n. 1943) — scriitoare engleză cunoscută mai ales pentru romanele sale *The Men and the Giris,* A *Spanish Lover, The Best of Friends* and *Next of Kin. (N.t.)*

{4} Julia Child – expert gastronomic, autoarea cărnii de bucate *Mastering of the Art of French Cooking. (N.t.)*

{5} Howard Cosell (1920-l995) – comentator sportiv la televiziunea americană. *(N.t.)*

{6} Imogene Coca – artistă americană de comedie a anilor ’50. *(N.t.)*

{7} Elaine May – actriţă, scenaristă şi regizoare americană celebră pentru filmul *Ishtar* (1987). *(N.t.)*

{8} David Brinkley – jurnalist american la NBS şi ABC. *(N.t.)*

{9} Phil Donahue – prezentator de talk-show-uri la televiziunea americană. S-a retras în mai 1996. *(N.t.)*

{10} Dinah Shore (1917-l994) – cântăreaţă americană şi prezentatoare de televiziune. *(N.t.)*

{11} Purim – sărbătoare anuală evreiască prin care în fiecare primăvară este comemorată regina Estera. *(N.t.)*

{12} Haman sau Aman – personaj din Vechiul Testament, Cartea Esterei. *(N.t.)*

{13} Hamantaschen – humântaş, prăjitură tradiţională evreiască de Purim. *(N.t.)*

{14} Rumaki – aperitiv de origine japoneză constând într-o bucată marinată de ficat de pui şi castane învelite într-o felie de şuncă, pregătite pe grătar sau fripte. *(N.t.)*

{15} Darryl Zanuck (1902-1979) – producător american de filme care a coordonat activitatea studioului 20th Century Fox din 1930 până în 1950. *(N.t.)*

{16} Baby Snooks – personaj copil întruchipat de cântăreaţa şi actriţa americană de comedie Fanny Brice (1891-1951). *(N.t.)*

{17} Bernard Baruch (1870-1965) – economist american, consilier personal al preşedintelui Franklin D. Roosevelt. (N.*t.)*

{18} Theodor Reik (1888-l969) – psihanalist austro-american, elev şi discipol fidel al lui Sigmund Freud. *(N.t.)*

{19} Fernand Lamaze (1891-l957) —obstetrician francez, iniţiator în 1952 al programului naşterilor fără durere. *(N.t.)*

{20} WATS – Wide-Area Telecommunications Service. *(N.t.)*

{21} *Ratatouille* – tocană de legume preparată de obicei din vinete, roşii, dovlecei, ardei gras şi ceapă, condimentată cu ierburi şi usturoi. *(N.t.)*

{22} *frittata* – fel de omletă cu came, brânză sau legume. *(N.t.)*

{23} *Pesto* – sos preparat de obicei din busuioc, usturoi, nuci, ulei de măsline şi brânză rasă. *(N.t.)*

{24} *Shiksa* – termen ofensator folosit pentru o fată sau o femeie care nu este evreică. *(N.t.)*

{25} Peach Bellini – cocktail făcut din piersici, zahăr, suc de lămâie şi o sticlă de şampanie sau vin spumant. *(N.ed.)*

{26} Henry Jay Heimlich – doctor american rămas celebru pentru manevra care-i poartă numele, o tehnică folosită pentru a debloca laringele în cazul sufocării. *(N.t.)*

{27} Mamie Geneva Doud Eisenhower – soţia celui de al 34-lea preşedinte al SUA, Dwight D. Eisenhower. *(N.t.)*

{28} *Mousse* – desert rece, preparat din frişcă, gelatină şi ouă. *(N.t.)*

{29} Adaptare franceză a originalului rusesc *(kulebiaka),* care constă într-un amestec catifelat de somon proaspăt, orez, ouă fierte, ciuperci, hasme şi mărar învelit în aluat. *(N.ed.)*

{30} Sophie Tucker – cântăreaţă americană. *(N.t.)*

{31} *Guacamole* – pastă groasă de avocado, adeseori asortată cu roşii şi ardei sau cu alte condimente şi servită de obicei drept cremă sau în salată. *(N.t.)*

{32} Cola dietetică, îndulcită cu zaharină. *(N.ed.)*

{33} Jack Webb – actor şi regizor american, autor al serialului poliţist *Dragnet* difuzat la NBS între 1952-1959 şi 1967-1970. *(N.t.)*

{34} Joc de cuvinte: *clap* = gonoree şi *to clap* = a bate din palme. *(N.t.)*

{35} *Schmatta* – veşmânt, haină ponosită, veche şi demodată (din idiş). *(N.t.)*

{36} Walter Winchell – realizator de programe la NBS-TV. *(N.t.)*

{37} Dontinvitem – cuvânt realizat din imperativul Don't invite them („Nu-i invitaţi"). *(N.t.)*

{38} D.C. – District of Columbia. *(N.t.)*

{39} Gerbil – mic rozător african. *(N.t.)*

{40} Fraţii Thonet – creatori austrieci de mobilă din secolul al XIX-lea, celebri pentru scaunele curbate. *(N.t.)*

{41} Zbigniew Brzezinski – om politic american, consilierul personal al fostului preşedinte Jimmy Carter. *(N.t.)*